

**BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME
KURUMU**

**YILLIK RAPOR
2001**

Önsöz

2001 yılı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun (BDDK) tam olarak işlerlik kazandığı ve faaliyet gösterdiği ilk yıl olmasının yanı sıra, bankacılık sektörünü yakından ilgilendiren derin bir ekonomik kriz ile ilk önemli sınavını verdiği bir yıl olmuştur. Genç bir kurum olmasının yarattığı birtakım sorunlara rağmen, farklı kurumlardan gelen personelin bilgi ve deneyimi ile sektördeki krizin aşılmasına yönelik inanç birlikteliği ve işbirliği BDDK'nın bu ilk sınavında önemli kazanımlar elde etmesini sağlamıştır.

Krizlerin aynı zamanda önemli dönüşümler için birer fırsat anlamına geldiğinin bilincinde olan BDDK, 2001 yılı başlarında yaşanan finansal kriz karşısında “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”nı hazırlayarak süratle uygulamaya koymuş ve krizin aşılması için diğer kamu otoriteleri ve sektör temsilcileri ile yakın bir işbirliği içerisine girmiştir.

“Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” sadece krizin aşılmasını hedefleyen kısa vadeli bir program olmayıp, Türk bankacılık sektöründeki köklü sorunları aşarak, sektöre piyasa disiplini içerisinde sağlıklı, etkin ve dünya ölçeğinde rekabet edebilir bir nitelik kazandırmayı amaçlayan uzun vadeli bir programdır. Program kapsamında özellikle 1999 yılında yapılan yasal düzenlemeler ile başlayan ve BDDK'nın kurulmasıyla birlikte belirgin hale gelen düzenleme ve denetleme faaliyetlerinin iyileştirilmesi çabaları hızlanarak devam etmiştir. Programın diğer boyutunu, finansal sistemin sağlıklı bir şekilde işlemlerini tehdit eden bankaların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamına alınarak devir-birleşme, satış ve tasfiye gibi yöntemlerle çözümlenmesi ve kamu bankaları ile özel sermayeli bankaların finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması oluşturmuştur.

Sektörün yeniden yapılandırılmasına yönelik bu çabalarla eş anlı olarak, sektördeki aktif kalitesi ve kronik sermaye yetersizliği sorunlarının çözümüne yönelik yöntemlerin hukuki ve teknik altyapısının oluşturulmasına çalışılmıştır. Yeniden yapılandırma sürecinin ikinci evresi olarak nitelendirilebilecek bu aşamada, özellikle büyük kredilerin alacaklı bankalar ve borçlu firmalar arasında yapılacak anlaşmalar ile yeniden yapılandırılarak çözüme kavuşturulması, varlık yönetimi şirketleri yoluyla sektördeki donuk varlıklara akışkanlık kazandırılması ve özel sermayeli bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

BDDK, uluslararası en iyi uygulamaları ve deneyimleri dikkate alarak, 2001 yılındaki tüm faaliyetlerinin şeffaf bir şekilde yürütülmesi, karar alma sürecinde ilgili tarafların katılımının sağlanması ve ulusal ve uluslararası kurumlara ile işbirliği yapılması konularında büyük bir titizlik göstermiştir.

2001 yılı, yukarıda özetlenen gelişmeler nedeniyle, bankacılık sektöründe “eski”den kopuşu ve “yeni” bir bankacılık dönemine geçişi de simgelemektedir. Piyasa disiplini, rekabet ve risk yönetimi bu yeni dönemin başta gelen değerleri olacaktır. Yeni dönemin başarılı finansal oyuncularını, risklerini en uygun ve gelişmiş yöntemlerle her an izleyebilen ve yöneten, global bazda finansal kuruluşlar ile rekabet edebilen, artan rekabete dayalı olarak azalacak kar marjı karşısında sürekli olarak yeni hizmetler/ürünler geliştirme ve stratejik işbirliklerine girme çabası içerisinde olan kuruluşlar olacaktır. Bu süreçte BDDK, finansal kuruluşların yeni teknik ve araçların geliştirilmesi ve benimsenmesi konusundaki çabalarını yakından izleyerek destekleyecektir.

R. Engin AKÇAKOCA

Başkan

SUNUŞ

4389 sayılı Kanununun 3/2 inci ile 6/3 üncü ve 4743 sayılı Kanununun 7 nci maddesi uyarınca, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun faaliyetleri hakkındaki yıllık rapor, her yılın Mayıs ayı sonuna kadar Bakanlar Kuruluna sunulmakta ve Kurum faaliyetlerine ilişkin olarak yılda bir defa Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu bilgilendirilmektedir.

Bu çerçevede hazırlanan 2001 Yıllık Raporu beş ana bölümden oluşmaktadır. Raporun birinci bölümünde, bankacılık sektörünü etkileyen önemli ulusal ve uluslararası ekonomik ve finansal gelişmeler değerlendirilmektedir. İkinci bölümde, 2001 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturan “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”nda sağlanan gelişmeler ile bankacılık sektörü ve özel finans kurumlarının temel mali göstergelerindeki gelişmeler yer almaktadır. BDDK’nın düzenleme, denetleme ve diğer faaliyetleri üçüncü bölümde; düzenleme ve gözetim alanlarındaki uluslararası gelişmeler ise dördüncü bölümde ayrıntılı olarak sunulmaktadır. Kurul ve Kurum yapısı, insan kaynakları, eğitim ve bütçe uygulama sonuçlarına ilişkin gelişmeler raporun son bölümünde ele alınmaktadır.

İÇİNDEKİLER

1. DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ GELİŞMELER	1
1.1. Uluslararası Gelişmeler.....	1
1.1.1. Ekonomik Gelişmeler.....	1
1.1.2. Uluslararası Finansal Piyasalar ve Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler	2
1.2. Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler.....	6
2. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER	15
2.1. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programındaki Gelişmeler.....	15
2.2. Bankacılık Sektörünün Mali Analizi	26
2.3. Özel Finans Kurumları.....	29
3. BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMUNUN FAALİYETLERİ	31
3.1. BDDK'nın Görev ve Yetkileri.....	31
3.2. BDDK'nın Faaliyetleri	31
3.2.1. Düzenleme.....	31
3.2.2. Denetleme	36
3.2.3. Kuruluş, Yetkilendirme ve İzin	38
3.2.4. Analiz ve Araştırma.....	41
3.2.5. Uluslararası İşbirliği.....	41
4. DÜZENLEME, GÖZETİM VE DENETİM ALANLARINDAKİ ULUSLARARASI GELİŞMELER	43
4.1. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) Düzenlemeleri	43
4.2. Avrupa Birliği Düzenlemeleri.....	44
4.3. Diğer Uluslararası Düzenlemeler ve Çalışmalar.....	45
5. YÖNETİM, İNSAN KAYNAKLARI VE İDARİ İŞLER	48
5.1. Kurul, Kurum ve Teşkilat Yapısı.....	48
5.1.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu.....	48
5.1.2. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.....	48
5.2. İnsan Kaynakları ve Eğitim	49
5.3. Bilgi Sistemleri	51
5.4. Bütçe Uygulama Sonuçları.....	51
EK: Yasal ve İdari Düzenlemeler.....	53

TABLolar

Tablo 1.1. Dünya Ekonomik Göstergeleri.....	2
Tablo 1.2. Uluslararası Finansal Göstergeler	3
Tablo 1.3. Bankaların Sınır Ötesi Alacakları.....	5
Tablo 1.4. Uluslararası Sendikasyon Kredileri	5
Tablo 1.5. Temel Ekonomik ve Finansal Göstergeler.....	13
Tablo 2.1. TMSF Kapsamındaki Bankaların Yeniden Yapılanma Süreci	19
Tablo 2.2. TMSF Bünyesine Devredilen Bankalar Listesi	19
Tablo 2.3. Banka ve Personel Sayısı	26
Tablo 2.4. Döviz Pozisyonundaki Gelişmeler	28
Tablo 2.5. ÖFK Bilançosundan Seçilmiş Kalemler	29
Tablo 2.6. ÖFK Gelir-Gider Dengesinden Seçilmiş Kalemler	30
Tablo 3.1. İnceleme ve Araştırma Sonucunda Düzenlenen Raporlar	37
Tablo 3.2. Düzenlenen Vergi ve Fon Raporları.....	37
Tablo 3.3. Kuruluş, Yetkilendirme ve İzin Faaliyetleri.....	40
Tablo 5.1. Unvanlarına Göre Personel Sayısı.....	50
Tablo 5.2. Personelin Hizmet Gruplarına Göre Dağılımı.....	50
Tablo 5.3. Personelin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	50
Tablo 5.4. Eğitim Programlarına Katılım	51
Tablo 5.5. 2001 Mali Yılı Gider Bütçesi	52
Tablo 5.6. 2001 Yılı Ödenek ve Harcamalarının Ekonomik Ayrımı	52

BÖLÜM 1

1. DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ GELİŞMELER

1.1. Uluslararası Gelişmeler

1.1.1. Ekonomik Gelişmeler

2000 yılının sonlarından itibaren ABD’de ortaya çıkan durgunluk, 2001 yılında daha da derinleşmiş ve diğer bölgelere de sıçrayarak küresel bir yavaşlamaya yol açmıştır. Yüksek teknoloji sektörleri hisselerinde yaşanan keskin düşüş ve petrol fiyatlarında 1999 yılının ikinci yarısından itibaren gözlenen yükselmenin gecikmeli yansımaları, dünya ekonomisindeki yavaşlama sürecini başlatan faktörler olmuştur. 2001 yılının ilk yarısındaki düşük büyüme performansının ardından, 2002 yılının başından itibaren yeniden daha hızlı bir büyüme dönemine girileceğine ilişkin beklentiler güçlenmiştir. Ancak, 11 Eylül’de yaşanan terörist saldırılar bu beklentilerin gerçekleşmesini engellemiştir. Saldırının ilk etkisi havayolu ulaşımı, sigortacılık ve turizm sektörlerinde görülmekle birlikte, asıl önemli etki tüketici ve yatırımcı güveni ile ekonomik birimlerin risk almaya ilişkin davranışları üzerinde ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, Uluslararası Para Fonu’nun tahminlerine göre, 2000 yılında yüzde 4,7 oranında gerçekleşen dünya hasılası artış hızı 2001 yılında yüzde 2,5’e gerilemiştir.

ABD’de Gayri Safı Yurt İçi Hasıla (GSYİH) artış hızı, 2001 yılının ilk yarısında önemli ölçüde yavaşlamış, üçüncü çeyrekte ise negatif yüzde 1,3 olarak gerçekleşmiş ve son sekiz yılın en kötü performansını göstermiştir. Yavaşlama eğiliminden süratle çıkma arayışlarında en temel mücadele aracı olarak faiz oranları kullanılmaya başlanmış ve 2000 yıl sonunda yüzde 6,0 olan ABD Merkez Bankası (FED) reeskont faiz oranı, kademeli olarak 2001 yılı Aralık ayı sonunda yüzde 1,25 seviyesine indirilmiştir. Buna ek olarak, 2001 yılının ortasında vergi oranlarında indirimle gidilmiştir. 11 Eylül’deki terörist saldırılar ABD’de tüketici ve yatırımcı güvenini önemli ölçüde etkilemiş, ancak bu etki beklenenden daha kısa sürmüştür. Güvenin kısa sürede tesis edilmesi ve faiz indirimlerinin de etkisiyle, ABD ekonomisi 2001 yılının son çeyreğinde beklenenin üzerinde bir büyüme performansı göstermiştir. Bununla birlikte, 2001 yılının tamamı itibarıyla değerlendirildiğinde büyüme hızı 2000 yılına göre önemli ölçüde yavaşlayarak yüzde 1,2 olmuştur.

2001 yılında, Euro Alanında da büyüme hızında belirgin bir düşüş ortaya çıkmıştır. Bu gelişmede, ihracat artışındaki gerileme ve sabit sermaye yatırımlarındaki durgunluk etkili olmuştur. 11 Eylül saldırıları, güveni sarsmak suretiyle Euro Alanındaki durgunluğun daha da kötüleşmesine yol açmıştır.

Son on yılda dört kez küçülme yaşayan Japonya ekonomisi, 2000 yılındaki nispi toparlanmanın ardından, 2001 yılında yeni bir daralma dönemine girmiştir. İleri teknoloji sektörlerinde başlayan tersine dönüş ekonominin diğer sektörlerine de sıçramış, mal ve hizmetler, finansal varlıklar ve gayrimenkul piyasalarındaki deflasyon süreci 2001 yılında da devam etmiştir. Kısa vadeli faiz oranlarının sıfıra yakın olması ve kamu borç stokunun GSYİH’ya oranının yüksek seviyesi, Japonya’da para ve maliye politikaları yoluyla ekonomik aktiviteyi destekleme olanaklarını sınırlandırmıştır. Hanehalkı gelirlerindeki azalma, yükselen işsizlik oranlarına paralel olarak tüketici güveninin zayıflaması ve özel kredilerdeki düşüş göz önüne alındığında, Japonya ekonomisindeki toparlanma sürecinin ABD ve Euro Alanından daha uzun süreceği öngörülmektedir.

Dünya ekonomisinin içinde bulunduğu yavaşlama eğilimi ve dolayısıyla düşük talep seviyesi, 2001 yılında gelişmekte olan ekonomileri de olumsuz etkilemiştir. Latin Amerika ülkelerinin büyüme performansı, finansal sıkıntılar, sermaye çıkışları, yüksek kamu borçları ve politik istikrarsızlıklardan olumsuz yönde etkilenmiştir. Asya ülkelerinde ise (Çin hariç) küresel yavaşlama nedeni ile sanayi üretiminin ve ihracat hacminin azalmasına, bilgi teknolojisi

sektöründeki gerilemeye ve Japonya ile olan yakın ticari bağlantılara bağlı olarak, büyüme oranlarında belirgin düşüşler olmuştur. Avrupa'daki gelişmekte olan ülkelerde ihracattaki azalma, Orta Doğu ülkelerinde ise petrol üretimi ve fiyatlarındaki düşüş nedeniyle büyüme hızlarında gerileme ortaya çıkmıştır.

Tablo 1.1. Dünya Ekonomik Göstergeleri

(Yüzde Değişme)	1999	2000	2001
Dünya Hasılası	3,6	4,7	2,5
Gelişmiş Ülkeler	3,3	3,9	1,2
-ABD	4,1	4,1	1,2
-Japonya	0,7	2,2	-0,4
-Almanya	1,8	3,0	0,6
-Diğer Gelişmiş Ülkeler	4,9	5,3	1,6
-Avrupa Birliği	2,6	3,4	1,7
Yeni Sanayileşmiş Asya Ekonomileri	7,9	8,5	0,8
Gelişmekte Olan Ülkeler	3,9	5,7	4,0
Afrika	2,5	3,0	3,7
Gelişmekte Olan Asya	6,2	6,7	5,6
-Çin	7,1	8,0	7,3
Orta Doğu, Malta ve Türkiye	1,1	5,8	2,1
Latin ve Orta Amerika	0,1	4,0	0,7
-Brezilya	0,5	4,4	1,5
Geçiş Ekonomileri	3,6	6,6	5,0
Orta ve Doğu Avrupa	2,0	3,8	3,1
Bağımsız Devletler Topluluğu ve Moğolistan	4,6	8,3	6,2
- Rusya	5,4	9,0	5,0
Dünya Ticaret Hacmi (Mal ve Hizmetler)	5,4	12,4	-0,2
Tüketici Fiyatları			
Gelişmiş Ülkeler	1,4	2,3	2,2
Gelişmekte Olan Ülkeler	6,8	6,1	5,7
Geçiş Ekonomileri	43,9	20,2	15,9
Mal Fiyatları			
Petrol (\$/Varil)	17,98	28,21	24,28
Petrol (% Değişme)	37,5	57,0	-14,0
Petrol Dışı (% Değişme)	-7,0	1,8	-5,5
Altı Aylık LIBOR Faizleri (Yüzde)			
ABD Doları	5,5	6,6	3,7
Japon Yeni	0,2	0,3	0,2
Euro	3,0	4,6	4,1

Kaynak: IMF-World Economic Outlook, April 2002.

1.1.2. Uluslararası Finansal Piyasalar ve Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler

Telekomünikasyon, medya ve teknoloji alanlarında süregelen deflasyon, tüm piyasaları etkisi altına alan global yavaşlama, 11 Eylül'de yaşanan terörist saldırılar, Türkiye'de yaşanan finansal kriz ve Arjantin'in uzun bir kriz sonrasında borçlarını ödeyememe durumuna düşmesi gibi olaylar karşısında, 2001 yılında global finansal sistem kayda değer bir dayanıklılık göstermiştir. Bununla birlikte, aşırı borçluluk ve canlanma sürecinin gecikmesi nedeniyle kredi kalitesinin daha da kötüleşmesi global finansal sistemi olumsuz etkilemiştir.

Faiz Oranları, Döviz Kurları ve Hisse Senetleri Fiyatlarındaki Gelişmeler

ABD Merkez Bankası yaşanan durgunlukla mücadele amacıyla, 2001 yılında toplam 4,75 puan olmak üzere 12 kez faiz indirimine gitmiştir. Avrupa Merkez Bankası reeskont faizinde 4 kez indirim gitmiş ve 2001 yıl sonu itibarıyla toplam faiz indirimi 1,5 puan olmuştur. Japonya Merkez Bankası ise reeskont faizlerini 2001 yılı sonunda yüzde 0,1'e kadar düşürmüştür.

Reeskont faizlerinde yapılan indirimlerin etkisiyle diğer kısa vadeli faiz oranları da düşüş eğilimine girmiştir. Nitekim, 2001 yılı başında yüzde 6 olan dolar cinsinden 3 ay vadeli Libor faiz oranı, yıl sonunda yüzde 1,9'a kadar düşmüştür. Aynı dönemde euro cinsinden 3 ay vadeli Libor faiz oranındaki düşüş ise daha sınırlı kalmıştır. Uzun vadeli faiz oranları yıl içinde küçük

dalgalanmalar göstermekle birlikte, 2001 yılı Aralık ayı itibariyle bir önceki yıl sonu seviyeleri civarında kalmıştır.

Tablo 1.2. Uluslararası Finansal Göstergeler (*)

	Ara.00	Oca.01	Şub.01	Mar.01	Nis.01	May.01	Haz.01	Tem.01	Ağu.01	Eyl.01	Eki.01	Kas.01	Ara.01
Faiz Oranları (%)													
ABD FED Reeskont Faizi	6,00	5,51	5,00	4,75	4,28	3,72	3,46	3,25	3,16	2,75	2,02	1,57	1,33
Avrupa Merkez Bankası Reeskont Faizi	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,59	4,50	4,50	4,49	4,03	3,75	3,39	3,25
Japonya Merkez Bankası Reeskont Faizi	0,50	0,50	0,41	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,19	0,10	0,10	0,10
3 Ay Vadeli Dolar Libor Faiz Oranı	6,55	5,70	5,35	4,96	4,61	4,10	3,83	3,57	2,40	3,03	2,40	2,10	1,92
3 Ay Vadeli Euro Libor Faiz Oranı	4,94	4,78	4,75	4,71	4,68	4,64	4,45	4,35	3,60	3,98	3,60	3,39	3,34
3 Ay Vadeli Yen Libor Faiz Oranı	0,62	0,50	0,41	0,19	0,10	0,07	0,07	0,08	0,08	0,06	0,08	0,08	0,08
ABD 10 Yıllık Hazine Tahv. Getiri Oranı	5,23	5,14	5,09	4,87	5,13	5,37	5,27	5,21	4,97	4,74	4,55	4,61	5,04
Almanya 10 Yıllık Hazine Tahv. Getiri Oranı	4,90	4,79	4,79	4,67	4,84	5,05	5,01	5,01	4,83	4,82	4,61	4,46	4,79
Japonya 10 Yıllık Hazine Tahv. Getiri Oranı	1,62	1,52	1,43	1,19	1,37	1,27	1,20	1,32	1,36	1,40	1,36	1,33	1,35
Döviz Kurları													
Dolar/ Euro	0,900	0,939	0,921	0,904	0,893	0,875	0,852	0,861	0,900	0,913	0,905	0,887	0,888
Japon Yeni/ Dolar	112,15	116,82	116,18	121,88	123,63	121,66	122,37	124,44	121,38	118,63	121,26	122,36	127,66
Brezilya Reali/Dolar	1,961	1,954	2,008	2,104	2,193	2,293	2,376	2,470	2,510	2,660	2,740	2,542	2,362
Ruble/Dolar	28,04	28,40	28,63	28,71	28,88	29,03	29,13	29,24	29,35	29,44	29,55	29,83	30,16
Borsa Endeksleri (Dolar Bazlı-2001 Aralık Sonu=100)													
-ABD (DJI)	106,1	106,5	107,5	99,3	102,1	109,8	107,4	104,3	103,1	91,2	91,9	96,8	99,6
-ABD (NASDAQ)	137,4	136,2	125,5	99,6	99,2	112,0	108,3	104,5	99,3	81,6	84,8	95,9	101,3
-Euro Alanı (FTEU1)	126,2	128,3	121,6	109,5	111,7	113,6	106,9	102,0	103,5	91,2	94,4	97,9	98,0
-Japonya (Nikkei)	160,8	146,2	142,7	130,5	135,5	143,4	132,4	121,8	119,3	105,1	107,3	107,3	103,0
-Brezilya	127,9	149,3	140,2	122,3	112,2	109,2	106,8	96,2	91,1	70,9	67,9	85,3	96,1
-Rusya	61,5	67,5	70,8	71,4	70,1	80,5	88,1	82,4	79,8	78,7	76,0	87,4	95,7
-G. Kore	82,1	88,6	89,8	78,4	75,1	87,5	86,5	79,2	82,9	72,7	74,8	89,2	98,2
-Arjantin	139,7	170,2	164,7	150,8	150,0	146,5	146,2	116,1	107,8	91,7	79,4	74,5	87,7
-Meksika	84,9	90,0	93,1	87,8	90,8	99,6	105,1	102,7	102,0	84,7	85,6	88,9	97,4
Eurobond Spread'leri (Puan) ⁽¹⁾													
-Arjantin	848	750	740	900	1004	1064	1053	1591	1728	1810	2119	3169	4079
-Brezilya	778	707	685	763	798	824	827	930	945	1004	1132	970	837
-G. Kore	251	217	203	202	188	155	138	151	117	151	132	105	82
-Meksika	372	364	365	374	345	314	295	322	326	372	382	345	295
-Rusya	1264	1146	1094	1137	1098	972	828	916	888	879	914	793	644
-Türkiye (Dolar)	888	765	913	1034	1075	846	865	1103	1050	977	963	827	714
-Türkiye (Euro)	534	476	504	520	610	483	474	649	658	629	676	614	534
JP MORGAN EMBI ⁽²⁾													
-Türkiye	198,5	207,3	210,8	209,7	206,0	208,5	215,6	202,6	205,5	204,7	201,9	200,6	200,0
-Arjantin	180,3	190,2	192,5	185,3	176,4	175,5	181,5	146,7	124,9	143,1	131,9	97,1	71,5
-Meksika	187,8	191,0	192,1	195,1	195,0	197,9	203,6	202,9	206,6	194,2	208,2	214,0	215,4
-G. Kore	138,6	141,1	141,0	143,0	145,1	145,5	149,6	142,2	153,5	155,6	154,8
-Rusya	128,6	138,0	143,3	144,1	145,7	153,9	167,0	162,3	169,0	164,5	174,9	186,9	199,3
-Brezilya	217,4	226,3	230,0	227,3	221,3	218,5	222,0	214,1	217,7	200,0	206,5	223,6	234,7

(*)Tablodaki rakamlar aylık ortalama değerleri göstermektedir.

(1)10 yıl veya 10 yıla yakın vadeli tahvillerin ABD ve Almanya Hazine tahvilleri faizine göre spreadlerini göstermektedir.

(2)Emerging Market Bond Index (EMBI), gelişmekte olan ülkelerin ihraç ettiği Eurobondlar dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

Euro, fiilen tedavüle girecek olmasının yarattığı olumlu havanın da etkisiyle, 2001 yılı başında dolara karşı değer kazanmış ve Ocak ayında dolar/euro paritesi 0,94 seviyesine çıkmıştır. Ancak, bu gelişme kalıcı bir trende dönüşmemiş ve izleyen dönemlerde parite 0,85-0,90 aralığına gerilemiştir. 11 Eylül saldırılarının ardından kısa bir süre diğer temel para birimleri karşısında değer yitiren ABD doları, alınan makroekonomik politika önlemlerinin katkısı ve ABD'nin global ekonomik toparlanmanın öncüsü olmaya devam edeceğinin anlaşılması sonucunda yeniden değer kazanmaya başlamıştır. 2001 yılında Avrupalı yatırımcıların büyük ölçekli ABD firmalarının tahvillerine yönelik taleplerindeki artış da, doların güçlü konumunu sürdürmesinde etkili olmuştur. Japonya ekonomisinin yeniden daralma sürecine girmesi ve uluslararası derecelendirme kuruluşlarının olumsuz yöndeki değerlendirmelerinin etkisiyle, 2001 yılında dolar yen karşısında, Eylül ayı dışında, değer kazanmıştır.

Ekonomik aktivitedeki yavaşlama ve belirsizlik ortamı, 2001 yılında hisse senetleri fiyatlarını olumsuz yönde etkilemiştir. 11 Eylül saldırılarının hemen ardından belirsizlikler en üst noktaya tırmanmış ve hisse senetleri fiyatları önemli ölçüde gerilemiştir. Ancak, alınan önlemlerin katkısıyla şok kısa sürede atlatılmış ve hisse senetleri fiyatları saldırı öncesi düzeylerine geri dönmüştür. Bununla birlikte, 2001 yılı Aralık ayı itibarıyla değerlendirildiğinde, ABD, Euro Alanı ve Japonya'da hisse senetleri fiyatları bir önceki yıl sonu seviyelerinin altında kalmıştır. 2001 yılında, ileri teknoloji sektörlerinin ağırlıklı olduğu ABD Nasdaq ve Japonya Nikkei endekslerindeki düşüş çok daha yüksek olmuştur. Rusya, Meksika ve G. Kore'de ise hisse senetleri fiyatları 2001 yılında artış göstermiştir.

2001 yılında gelişmekte olan ülkelerin ihraç etmiş olduğu Eurobondların spreadleri, Arjantin ve Brezilya dışında, genel olarak düşüş eğilimi göstermiştir. Arjantin'deki krizin bulaşma etkisi önceki deneyimlere oranla oldukça sınırlı kalmıştır. Bu gelişmede, uluslararası yatırımcıların ülkelerin temel ekonomik parametrelerindeki farklılıkları çok daha doğru bir biçimde ayırt etmeye başlamaları, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini esnek kur politikaları ve yapısal reformlarla krizlere daha dayanıklı hale getirmeleri ve 2001 yılında uluslararası yatırımcıların gelişmekte olan ülkelerdeki pozisyonlarının azalmış olması etkili olmuştur.

Uluslararası Bankacılık Piyasasındaki Gelişmeler

2001 yılının ilk çeyreğindeki canlanmanın ardından, uluslararası bankacılık faaliyetleri yılın ikinci çeyreğinde belirgin bir şekilde yavaşlamış, üçüncü çeyreğinde de bu seviyesini korumuştur. 2001 yılı Ocak-Eylül döneminde, Uluslararası Ödemeler Bankasına (Bank for International Settlements, BIS) raporlama yapan bankaların bankalararası sınır ötesi alacaklarındaki artış geçen yılın aynı dönemindeki düzeyinin gerisinde kalırken, bankacılık kesimi dışı sınır ötesi alacaklarında belirgin bir canlanma gözlenmiştir.

2001 yılının dokuz aylık döneminde, Japonya'dan alacakların (net) negatif 38 milyar dolar olarak gerçekleşmesi sonucunda, gelişmiş ülkelere bankalararası sınır ötesi alacaklardaki artış belirgin bir şekilde yavaşlamıştır. Japonya'dan alacaklardaki daralmada, off-shore bankalarda tutulan yen kredilerin çözülerek bankacılık kesimi dışına gitmesi, yabancı bankaların Japonya dışında tuttıkları yen pozisyonlarını Japonya'daki şubelerine kaydırmaları ve banka birleşmelerinin kredi hacmini daraltması etkili olmuştur. 2001 yılının Ocak-Eylül döneminde Euro Alanından alacaklarda artış devam ederken, ABD'ye yönelik alacaklardaki artış önemli ölçüde yavaşlamıştır. 2001 yılı Ocak-Eylül döneminde, gelişmekte olan ülkelere yönelik bankalararası sınır ötesi alacaklarda görece iyileşme gözlenmesine karşın, geri ödemeler göz önüne alındığında net akım negatif olmuştur.

2000 yılının dokuz aylık döneminde 243,9 milyar dolar olan bankacılık kesimi dışı sınır ötesi alacaklardaki artış, 2001 yılının aynı döneminde 361,7 milyar dolara yükselmiştir. Bu dönemde Japonya'ya yönelik plasmada azalma olurken, özellikle Avrupa ve Euro Alanından alacaklarda Avrupa devlet tahvillerine olan plasmanlardaki yükselme sonucu belirgin bir artış olmuştur.

2001 yılının Ocak-Eylül döneminde, Uluslararası Ödemeler Bankasına raporlama yapan bankalara en belirgin mevduat akışı, Meksika (8,7 milyar dolar), Brezilya (4,4 milyar dolar) ve AB katılım programındaki ülkelere (5,0 milyar dolar) gerçekleşmiştir. 2001 yılının üçüncü çeyreğindeki 9,9 milyar dolarlık çıkışa rağmen, Ocak-Eylül dönemi itibarıyla, OPEC ülkelerinden de 5,3 milyar dolar tutarında mevduat girişi kaydedilmiştir. ABD'de ve Avrupa'da düşen faizlerin ve gelişmekte olan ülkelerin cari işlemler dengesindeki bozulmanın etkisiyle, 2001 yılının üçüncü çeyreğinde mevduat akımlarının da zayıfladığı ve tersine döndüğü gözlenmektedir.

Tablo 1.3. Bankaların Sınır Ötesi Alacakları

Milyar Dolar	1999	2000		2001				2001 Eylül	
	Yıllık	Yıllık	3.çeyrek	4. çeyrek	1. çeyrek	2. çeyrek	3. çeyrek	Ocak-Eylül	Stok Değeri
T. Interbank Alacaklar	-17,1	900,1	126,5	349,7	456,9	-166,2	-25,8	264,9	7.416,5
-Şubelerden Alacaklar	8,4	408,2	94,0	159,0	185,2	-65,5	92,8	212,5	3.633,5
Krediler ve Mevduatlar	-221,5	669,9	94,6	302,3	396,9	-155,3	-22,0	219,6	6.334,7
Menkul Kıymetler	204,2	230,2	29,0	47,5	60,0	-10,9	-3,8	45,3	1.081,8
Gelişmiş Ülkeler	200,3	870,0	106,6	280,3	424,3	-118,6	-26,1	279,6	5.951,7
Avrupa	291,4	608,1	61,3	197,8	424,4	-79,8	-29,1	315,5	4.235,9
Euro-alanı içi	154,6	88,4	10,9	15,7	63,8	25,7	0,2	89,7	833,5
Japonya	-188,0	55,4	-4,8	72,9	5,5	-30,0	-13,5	-38,0	406,7
ABD	87,7	185,5	53,2	-7,1	-12,2	3,2	10,6	1,6	1.124,4
Off-Shore Merkezler	-126,2	3,9	20,0	51,2	24,5	-33,8	-3,0	-12,3	882,5
Gelişmekte Olan Ülkeler	-52,1	3,8	-9,1	8,0	-6,6	-13,2	-2,2	-22,0	384,1
Dağıtılamayan	-39,1	22,4	9,0	10,2	14,7	-0,6	5,5	19,6	198,2
Toplam Banka Dışı Alacaklar	303,3	289,4	94,9	45,5	274,0	57,6	30,1	361,7	3.854,9
Krediler ve Mevduatlar	103,0	59,2	23,7	8,5	206,2	50,0	-11,6	244,6	2.262,3
Menkul Kıymetler	200,3	230,2	71,3	37,0	67,8	7,7	41,7	117,2	1.592,5
Gelişmiş Ülkeler	275,4	258,2	91,5	47,7	236,3	46,5	27,2	310,0	2.894,7
Avrupa	259,0	198,3	67,3	31,6	99,6	23,9	31,4	154,9	1.615,9
Euro-alanı içi	147,8	55,2	10,2	4,8	53,5	6,1	13,3	72,9	616,3
Japonya	-64,4	-67,5	-10,3	-33,5	-7,1	4,9	-10,9	-13,1	103,3
ABD	86,0	123,4	22,7	48,0	141,5	9,8	5,3	156,6	1.079,1
Off-Shore Merkezler	24,6	47,0	7,2	16,0	25,5	7,0	11,0	43,5	384,5
Gelişmekte Olan Ülkeler	-15,9	-15,6	5,4	-13,8	9,2	4,8	-8,2	5,8	490,4
Dağıtılamayan	19,1	-0,2	0,8	-4,5	3,0	-0,7	0,1	2,4	85,3

Kaynak: BIS

2001 yılında yeni sendikasyon kredileri yüzde 6,1 oranında azalarak 1,4 trilyon dolara gerilemiştir. Bu dönemde, gelişmekte olan ülkelere yönelik yeni sendikasyon kredileri yüzde 26, gelişmiş ülkelerin sendikasyon kredisi kullanımını ise yüzde 4,7 oranında azalmıştır. Gelişmekte olan ülkeler grubunda en belirgin daralma, sırasıyla yüzde 59,3 ve yüzde 56,8 ile Tayvan ve Türkiye'ye yönelik yeni sendikasyon kredilerinde gerçekleşirken; Meksika, Brezilya ve Güney Afrika yeni sendikasyon kredisi kullanımını en çok artıran ülkeler olmuştur. Gelişmiş ülkelere yönelik sendikasyon kredilerindeki azalmada ise, İngiltere, Almanya ve Hollanda'ya yönelik sendikasyon kredilerindeki daralma etkili olmuştur.

Tablo 1.4. Uluslararası Sendikasyon Kredileri

Milyar Dolar	1999	2000		2001				Yıllık	
	Yıllık	Yıllık	3.çeyrek	4. çeyrek	1. çeyrek	2. çeyrek	3. çeyrek		4. çeyrek
Tüm Ülkeler	1.025,8	1.465,0	424,4	74,8	271,0	452,0	331,7	321,7	1.376,3
Gelişmiş Ülkeler	961,8	1.331,6	390,7	34,3	243,2	429,6	299,2	296,6	1.268,6
ABD	625,8	808,3	200,1	201,8	167,2	309,9	191,7	177,1	845,9
İngiltere	93,4	127,9	47,9	34,9	13,6	31,8	24,9	33,3	103,6
Japonya	15,7	21,5	2,3	3,8	10,8	5,4	7,7	2,1	26,0
Almanya	47,6	42,4	10,7	22,2	3,2	16,1	11,4	5,0	35,7
Gelişmekte Olan Ülk.	55,1	94,6	25,3	35,8	13,4	14,1	22,7	19,8	70,0
Afrika-Orta Doğu	11,4	15,2	6,5	3,7	2,4	3,0	6,4	2,4	14,1
Güney Afrika	2,4	5,0	2,4	0,9	0,9	0,8	5,0	0,9	7,6
Asya-Pasifik	16,0	32,8	9,1	9,5	4,0	4,6	5,6	5,1	19,3
G.Kore	2,7	7,9	2,5	2,8	0,9	1,8	2,3	1,4	6,4
Tayvan, Çin	4,9	9,1	0,5	2,0	0,3	0,7	0,9	1,8	3,7
Avrupa	10,4	20,2	3,9	11,2	2,0	2,0	4,4	4,0	12,4
Türkiye	5,6	9,5	2,6	4,4	0,5	0,6	1,5	1,5	4,1
Rusya	0,5	3,7	0,1	2,8	0,4	0,5	0,7	0,5	2,1
Latin Amerika	17,3	26,4	5,8	11,4	5,0	4,5	6,4	8,4	24,2
Arjantin	3,2	3,6	1,1	0,5	1,0	0,4	0,5	0,5	2,4
Brezilya	4,8	4,9	1,2	1,9	0,6	1,2	3,0	2,2	7,0
Meksika	5,9	7,1	1,3	2,9	2,3	2,1	0,8	4,0	9,2
Off-Shore Merkezler	8,9	37,3	7,9	4,7	13,3	7,3	9,6	5,0	35,2
Uluslararası Kurumlar		1,5	0,5		1,1	1,0	0,2	0,3	2,5

Kaynak: BIS

1.2. Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler

Türkiye ekonomisi, 2001 yılına Kasım 2000'de yaşanan kriz sonucunda risklerin ve kırılganlığın arttığı bir ortamda girmiştir. 2001 yılı Ocak ve Şubat aylarında, faiz oranları ile enflasyon ve kur hedefleri arasındaki uyumsuzluk ve kamu borç stokunun sürdürülebilirliğine yönelik endişeler, söz konusu kırılganlığı daha da artırmıştır. Böyle bir ortamda, Hazine borçlanma ihalesi öncesinde yaşanan olumsuz gelişmeler, uygulanmakta olan programa ve kur çapasına olan güvenin tamamen kaybolmasına neden olmuş ve döviz talebi önemli ölçüde yükselmiştir. Merkez Bankası, yüksek seviyedeki döviz talebine karşı öncelikle likiditeyi kontrol etmeye çalışmış, ancak ortaya çıkan likidite sıkışıklığı ve yüksek faiz oranları, özellikle kamu bankalarının aşırı düzeydeki günlük borçlanma ihtiyaçları nedeniyle, ödemeler sisteminin kilitlenmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda, 22 Şubat 2001 tarihinde uygulanmakta olan döviz kuru sistemi terk edilerek Türk Lirası dalgalanmaya bırakılmıştır.

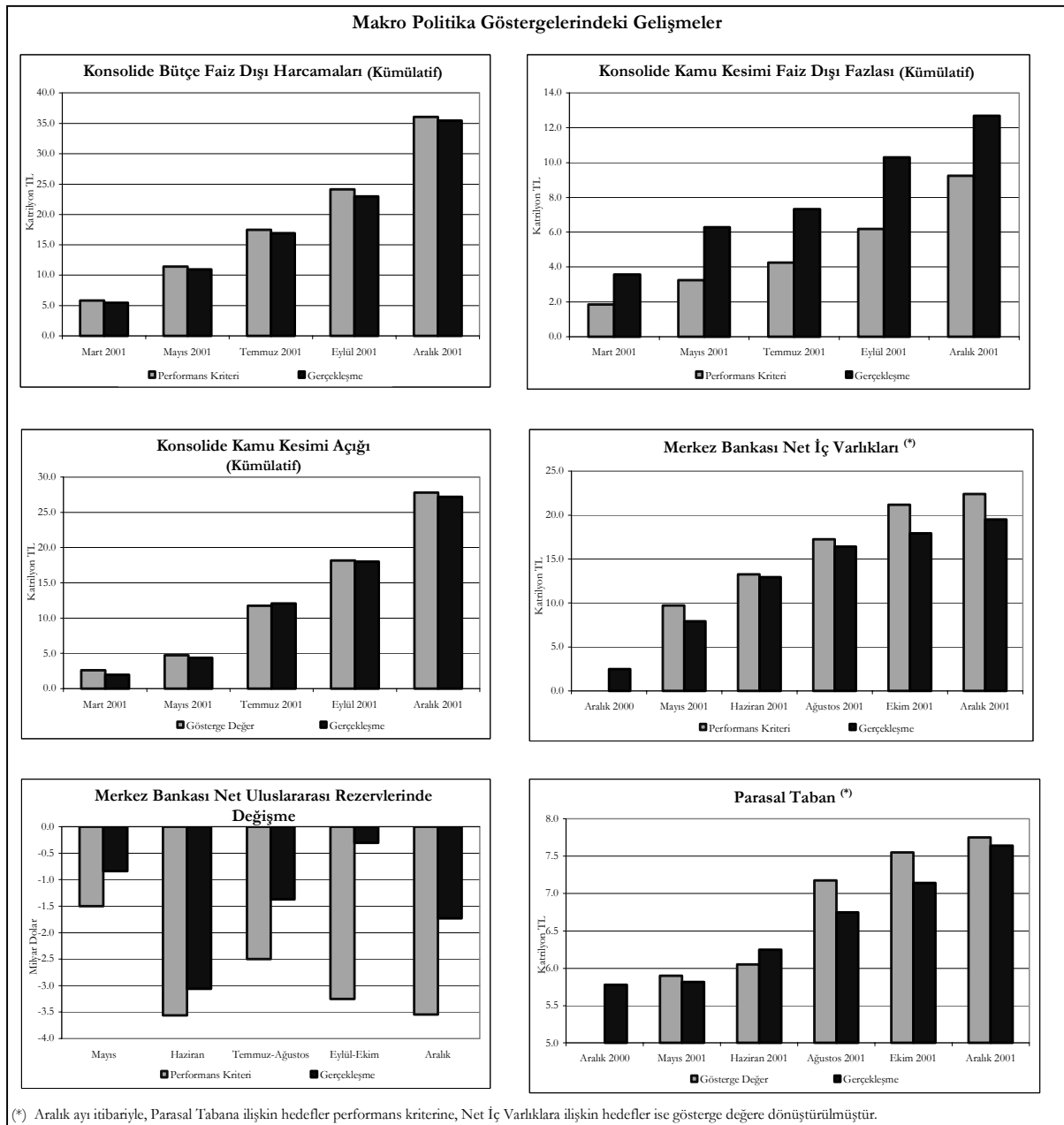
Kur rejiminin terk edilmesi nedeniyle ortaya çıkan güven bunalımını ve istikrarsızlığı süratle ortadan kaldırmak ve ekonominin yeniden yapılandırılmasına yönelik altyapıyı oluşturmak amacıyla, Hükümet tarafından 15 Mayıs 2001 tarihinde Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulamaya konulmuştur. Bu programın temel unsurlarını; sıkı maliye politikası, dalgalı kur rejimi, 2000 yılına göre daha esnek para politikası ve başta bankacılık olmak üzere, devlette şeffaflık, ekonomide rekabet ve etkinlik alanlarındaki yapısal reformlar oluşturmuştur. Uluslararası Para Fonu, 2000 yılı başından beri yürütülmekte olan Stand-By düzenlemesine 8 milyar dolar tutarında ilave kaynak sağlamak suretiyle Güçlü Ekonomiye Geçiş Programını desteklemiştir. Bazı dönemlerde sapmalar olmakla birlikte, 2001 yılı içinde program başarı ile uygulanmış ve finansal piyasalar üzerindeki olumlu etkisi Ağustos ayından itibaren gözlenmeye başlanmıştır. Ancak, 11 Eylül'de ABD'ye yönelik terörist saldırılar yurt içi ekonomide ve finansal piyasalarda başlamış olan olumlu gelişmelerin kesintiye uğramasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, uygulanmakta olan programın yeni dış kaynaklarla desteklenerek güçlendirilmesi gereğini ortaya çıkarmış ve Aralık ayında Uluslararası Para Fonu ile 2002-2004 dönemini kapsayan yeni bir Stand-By düzenlemesi konusunda uzlaşmaya varılmıştır¹.

Makroekonomik Politikalar

Güçlü Ekonomiye Geçiş Programında maliye politikasının temel öncelikleri; krizler sonrasında artan faiz yükünü dengelemek, bankacılık krizinin getirdiği ilave yük ile önemli oranda artan borç stokunu sürdürülebilir bir yapıya kavuşturmak ve faiz oranlarındaki düşüşe katkıda bulunmak olarak belirlenmiştir. Kamu borç stokunun sürdürülebilirliği endişesini ortadan kaldırmak amacıyla, yüksek oranlı bir faiz dışı fazla yaratılması ve yapısal dönüşümlerle kamu finansman dengesindeki iyileşmenin kalıcı hale getirilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, faiz dışı konsolide bütçe harcamaları ile konsolide kamu sektörü faiz dışı fazlasına ilişkin olarak “performans kriteri”, konsolide kamu kesimi açığına ilişkin ise “gösterge değer” niteliğinde hedefler belirlenmiştir.

¹ Yeni Stand-By düzenlemesi Uluslararası Para Fonu İcra Direktörleri Kurulunca 4 Şubat 2002'de onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

2001 yılında maliye politikası öngörülen çerçeve içinde uygulanmış ve yıl sonunda hedeflenenin üzerinde bir başarı sağlanmıştır. Nitekim, 2001 yılı için Gayri Safı Milli Hasılanın (GSMH) yüzde 5,5'i civarında hedeflenen konsolide kamu kesimi faiz dışı fazlası yüzde 7 civarında gerçekleşmiştir. Faiz dışı dengede sağlanan iyileşmeye rağmen, 2001 yılında borç stoku öngörülenin üzerinde artmıştır. Toplam iç borç stoku bir önceki yıla göre yüzde 236 oranında artarak 2001 yılı sonunda 122,2 katrilyon liraya yükselmiş ve GSMH'ya oranı yüzde 68,1 olmuştur. Aynı dönemde, nakit iç borç stokundaki artış yüzde 97 olurken, nakit dışı iç borç stoku yaklaşık 9 kat artış göstermiştir. 2001 yılında toplam kamu kesiminin dış borç stoku ise bir önceki yıla göre 1,6 milyar dolar azalarak 46,1 milyar dolara gerilemiştir. 2001 yılında borç stokunun GSMH'ya oranının öngörülenin üzerinde gerçekleşmesinde; bankacılık sektöründeki yeniden yapılandırma maliyetinin beklenilenden daha yüksek olması, faiz oranlarının yüksek seviyesini koruması, Türk Lirasının yabancı paralar karşısında önemli oranda değer yitirmesi ve ekonomik aktivitenin tahminlerin üzerinde daralması belirleyici olmuştur.

2001 yılında para politikası uygulamasını üç farklı alt dönemde değerlendirmek mümkündür. Şubat 2001 krizine kadar olan birinci dönemde, Merkez Bankası 2000 yılında uygulamaya konulan Enflasyonla Mücadele Programı çerçevesinde oluşturulan ve kur çapası ile net iç varlıkların kontrolüne dayanan stratejiyi izlemeye devam etmiştir. Şubat krizi ile Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının açıklandığı 15 Mayıs 2001 arasındaki dönemde ise, Merkez Bankasının temel önceliğini, tıkanmış olan ödemeler sistemini çalıştırmak ve mali piyasaların normalleşmesini sağlamak oluşturmuştur. 15 Mayıs sonrası dönemde Merkez Bankası temel önceliği, Türk Lirasının hızlı değer kaybının enflasyon üzerindeki etkilerini sınırlandırmaya, döviz kurlarındaki aşırı dalgalanmaları engellemeye ve enflasyon hedeflemesine geçişin altyapısını oluşturmaya vermiştir.

Mayıs ayında açıklanan 2001 Yılı Para Programı çerçevesinde, Merkez Bankası net iç varlıklar (NİV) ve para tabanı kalemlerine tavan, net uluslararası rezervler (NUR) kalemindeki dönemsel değişimlere ise taban değerler getirilmiştir. 2001 yılı sonu itibariyle para programına ilişkin performans kriterleri ve gösterge değerlerde hedeflenenin üzerinde bir başarı elde edilmiştir.

Kur politikasına yönelik olarak, Şubat ayında dalgalı kur sistemine geçilmesiyle birlikte döviz kurlarının piyasada arz ve talep koşulları çerçevesinde belirlenmesi esas alınmıştır. Ancak, kurlarda kısa vadeli aşırı dalgalanmalar olduğunda, Merkez Bankasının döviz piyasalarına müdahale edebileceği öngörülmüştür. Ayrıca, IMF ve Dünya Bankası'ndan bütçe finansmanı amacıyla sağlanan kredilerin yurt içi ödemelerde kullanılmasının yarattığı likidite fazlasını çekmek amacıyla, 2001 yılının ikinci yarısında düzenli olarak döviz ihaleleri yapılmıştır.

Finansal Piyasalardaki Gelişmeler

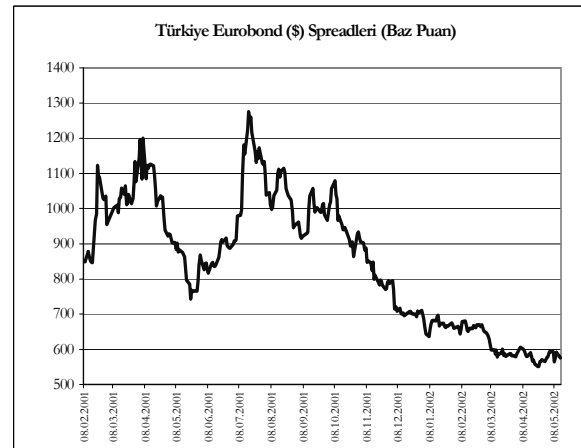
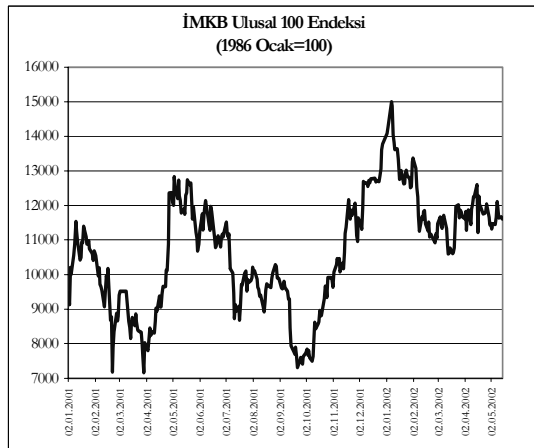
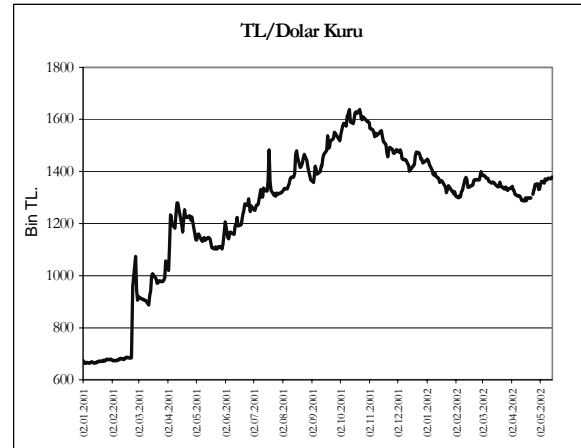
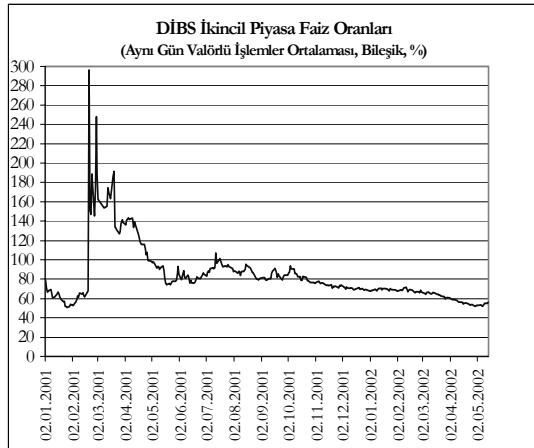
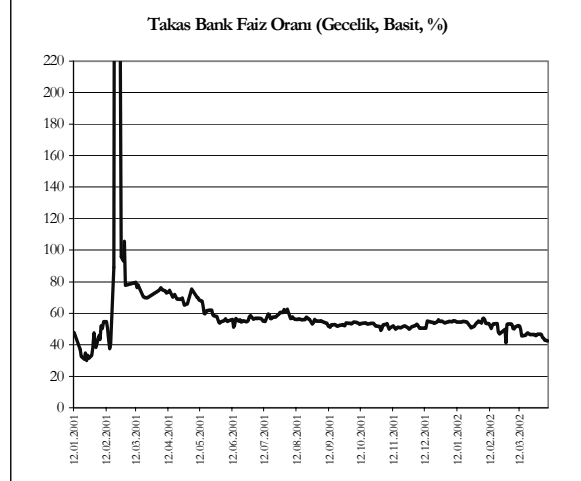
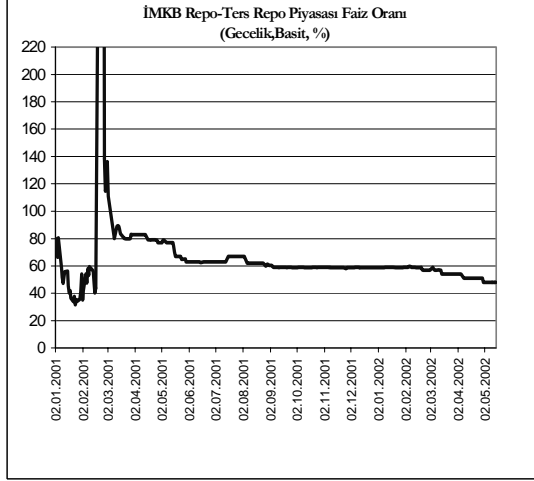
Mayıs sonrası dönemde para politikasının temel aracı olarak kullanılmaya başlanan kısa vadeli faiz oranları, fiyat istikrarı hedefi doğrultusunda ve iç ve dış gelişmeler ışığında belirlenmiştir. Bu çerçevede, Merkez Bankası Şubat ayından Temmuz ayı ortasına kadar olan dönemde kısa vadeli faiz oranlarını kontrollü bir şekilde indirmiştir. Programın uygulanmasına yönelik tartışmaların yoğunluk kazanması ve Arjantin'de yaşanan gelişmelerin de etkisiyle 16 Temmuz'da Merkez Bankası kısa vadeli faiz oranlarını 4 puan artırmıştır. Enflasyon üzerinde talep baskısının bulunmadığı ve döviz kurlarında sağlanan görece istikrar dikkate alınarak, kısa vadeli faiz oranları 10 Ağustos'ta yüzde 62'ye, 4 Eylül'de ise yüzde 59'a düşürülmüştür. 11 Eylül saldırılarının ardından Merkez Bankası gerektiğinde piyasaların ihtiyaç duyduğu likiditenin sağlanacağını açıklarken, bankalararası para piyasası ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) repo-ters repo pazarında uygulamakta olduğu borç verme faiz oranını aşağı çekmiştir. 2001 yılında, Takasbank ve İMKB Repo Ters Repo piyasasındaki faiz oranları Merkez Bankası'nın kısa vadeli faiz oranlarına paralel bir gelişim göstermiştir.

Kısa vadeli faiz oranlarındaki yükselme, kamu borç stokunun sürdürülebilirliğine yönelik endişeler ve belirsizlik ortamı, Mayıs ayına kadar olan dönemde Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) ikincil piyasasındaki faiz oranlarının yüksek seviyelerde seyretmesine yol açmıştır. Bu dönemde işlem hacminde de belirgin bir düşüş yaşanmıştır. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nın açıklanması ve kamu borç stokunun sürdürülebilirliği tartışmalarının azalmasıyla birlikte, DİBS ikincil piyasasındaki faiz oranları, Temmuz ve Eylül aylarında yaşanan sıçramalar dışında, genel olarak düşüş eğilimi göstermiştir. Hazine'nin birincil piyasada ihraç ettiği DİBS'lerin faiz oranları, kısa vadeli faiz oranları ve ikincil piyasada gerçekleşen faiz oranlarına paralel bir gelişme göstermiştir. Ancak, belirsizliğin yoğun olduğu Şubat-Mayıs döneminde birincil ve ikincil piyasalardaki DİBS faiz oranları arasındaki marj belirgin bir biçimde artmıştır.

TL cinsinden mevduatlara (1 ay vadeli) verilen faiz oranları, Mayıs ayında 20 puanlık düşüşün ardından, Kasım ayına kadar olan dönemde yüzde 65-70 aralığında seyretmiş, Kasım-Aralık döneminde ise yüzde 60 civarına gerilemiştir. 1 ay vadeli dolar cinsinden döviz tevdiat

hesaplarına verilen faiz oranları ise, sürekli düşüş göstererek Nisan ayında yüzde 15,5 olan seviyesinden Eylül ayında yüzde 6,6'ya, Aralık ayında ise yüzde 3,3'e gerilemiştir.

Finansal Piyasalarda Gelişmeler

Kur rejiminin değiştirilmesini izleyen ilk aylarda döviz kurlarında yüksek oranlı dalgalanmalar yaşanmıştır. Nisan ayından itibaren döviz kurlarındaki dalgalanmalar önemli ölçüde azalmış, Temmuz ve Eylül ayları hariç tutulduğunda, döviz kurlarının görece olarak daha istikrarlı bir yapıda geliştiği gözlenmiştir. 11 Eylül saldırılarının ardından Ekim ayı ortasında 1.637 bin liraya kadar yükselmiş olan TL/dolar kuru, uluslararası ortamın yeniden normalleşme eğilimine girmesinin ve uygulanmakta olan programın dış kaynaklarla daha da güçlendirilerek devam ettirileceği yönündeki gelişmelerin katkısıyla Aralık ayı sonunda 1.440 bin liraya gerilemiştir.

Yaşanan finansal krizler sonrası faiz oranlarının ve belirsizliklerin artması ve reel ekonomide öngörülen daralmaya bağlı olarak kar ve satış beklentilerinin kötüleşmesi, Şubat ve Mart aylarında hisse senetleri fiyatlarında önemli bir düşüşe yol açmıştır. Nisan ayına girildiğinde, piyasalardaki tedirginliğin bir ölçüde giderilmesiyle birlikte, İMKB Ulusal 100 endeksi yükselmeye başlamış ve bu eğilim Haziran ayına kadar devam etmiştir. Ulusal 100 endeksi, 11 Eylül saldırılarının ardından yüzde 25 civarında değer kaybetmiş, ancak yurt içi ekonomi ve finansal piyasalarda yeniden olumlu bir sürece girilmesine paralel olarak yılın son çeyreğinde tekrar bir yükselme trendine girmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, 2001 yılı Aralık ayı sonu itibariyle İMKB Ulusal 100 Endeksi bir önceki yıl sonuna göre Türk Lirası bazında yüzde 46,1 oranında değer kazanırken, dolar bazında yüzde 31,8 oranında değer yitirmiştir. Sektörlere göre gelişmeler değerlendirildiğinde, 2001 yılı sonu itibariyle gıda, taşıt araçları, elektrik ve kimya sektörleri genel ortalamasının üzerinde performans gösterirken; bilişim, finansal kuruluşlar, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, sigorta, ticaret ve yatırım ortaklıkları sektörleri genel ortalamasının belirgin biçimde gerisinde kalmıştır.

Temel Makroekonomik Büyüklüklerdeki Gelişmeler

2001 yılında makroekonomik politikalar ve yapısal reformların uygulanmasında hedeflere ulaşılmasına rağmen, büyüme ve enflasyon alanlarında hedeflerin gerisinde kalınmış, cari işlemler dengesi ise programda öngörülenin tersine fazla ile sonuçlanmıştır.

Faiz oranlarındaki yükselme, reel gelirlerdeki düşüş ve istihdam kayıpları ile geleceğe yönelik belirsizlikler sonucu tüketici ve yatırımcı güveninin zayıflaması, 2001 yılında yurt içi talebin yüzde 18,4 oranında gerilemesine yol açmıştır. 2001 yılında tüm nihai talep unsurlarında gerileme yaşanırken, en belirgin düşüş özel kesim dayanıklı tüketim malları (%-30,4) ve makine teçhizat yatırımlarında (%-49,6) ortaya çıkmıştır. İhracat ve turizm gelirlerinde sağlanan artış ve mal ithalatındaki keskin düşüşe bağlı olarak, net mal ve hizmet ihracatının GSYİH büyümesine katkısı 12,3 puan olmuş ve yurt içi talepteki yüksek oranlı düşüşün üretim hacmi üzerindeki olumsuz etkileri kısmen dengelenebilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, 2001 yılında GSYİH yüzde 7,4 oranında gerilerken; işçi ve müteşebbis gelirlerindeki azalmaya ve faiz ödemelerindeki artışa bağlı olarak net dış alem faktör gelirlerinde de önemli bir düşüş yaşanmış ve GSMH'daki daralma yüzde 9,4 olarak gerçekleşmiştir.

Dalgalı kur sistemine geçilmesinin ardından Türk Lirasının önemli ölçüde değer yitirmesi sonucunda, Mart-Mayıs döneminde fiyat artış hızlarında da bir sıçrama yaşanmış ve bu dönemde Toptan Eşya Fiyatları Endeksi aylık artış hızı ortalama yüzde 10,2 düzeyinde gerçekleşmiştir. Haziran ayı sonrasında yurt içi talepteki keskin düşüşün devam etmesi ve Türk Lirasının değer kaybının yavaşlaması sonucunda, aylık fiyat artış hızlarında da görece bir düşüş gözlenmiştir. Bununla birlikte, Aralık ayı itibariyle 12 aylık artış hızı öngörülenin önemli oranda üzerinde kalarak, toptan eşya fiyatları endeksinde yüzde 88,6'ya; tüketici fiyatları endeksinde ise yüzde 68,5'e yükselmiştir.

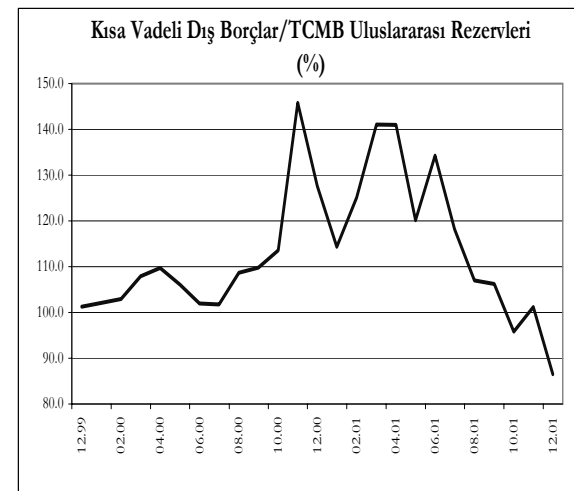
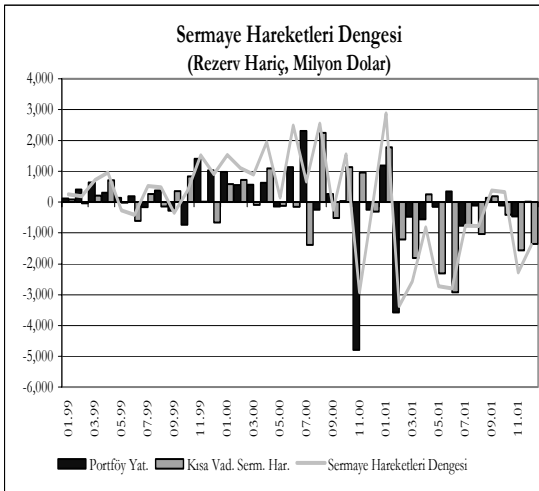
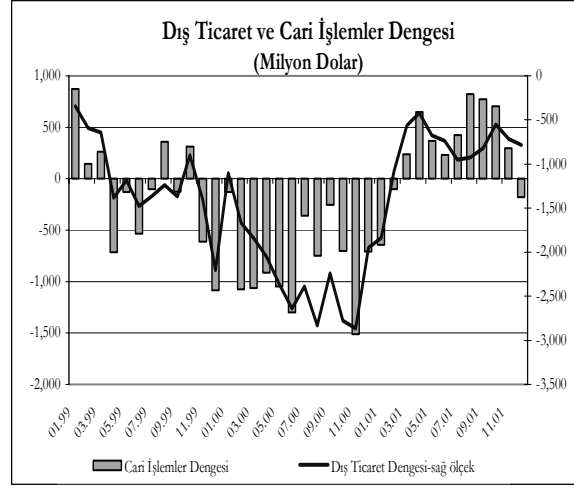
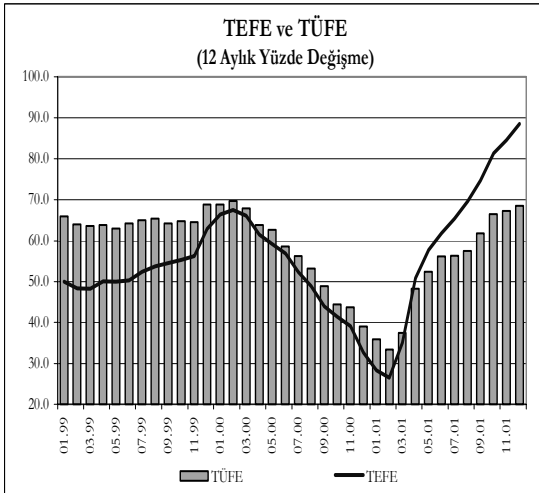
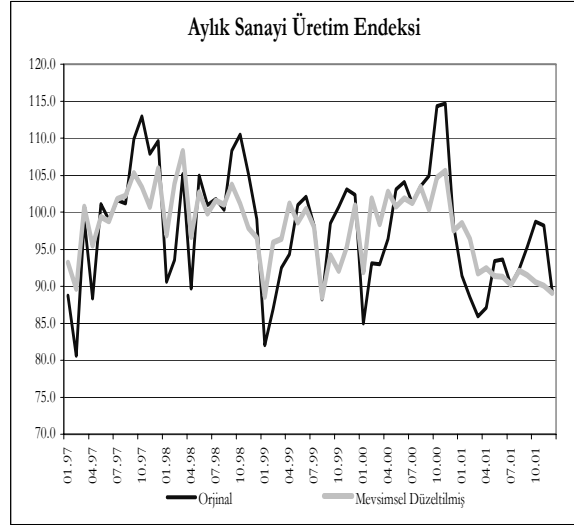
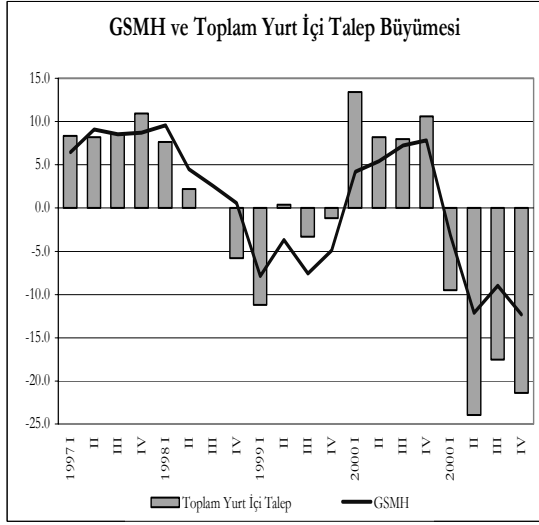
Türk Lirasının yüksek oranda değer kaybetmesi, yurtiçi talepteki keskin düşüş ve uluslararası enerji fiyatlarının makul seviyelerde seyretmesi sonucunda, 2001 yılında dış ticaret açığı önemli oranda azalmış ve turizm gelirlerinde sağlanan artışın da katkısıyla cari işlemler dengesi 3,6 milyar dolar fazla vermiştir.

2001 yılının ilk çeyreğinde 3,1, ikinci çeyreğinde ise 6,3 milyar dolar olarak gerçekleşen sermaye çıkışı, üçüncü çeyrekte önemli ölçüde azalarak 1,2 milyar dolara inmiştir. Özellikle bankaların yurt dışından kullandıkları kredilerdeki geri ödemeye bağlı olarak sermaye çıkışı yılın son çeyreğinde yeniden artarak 3,5 milyar dolara yükselmiştir. Bu suretle, 2001 yılının tamamında toplam sermaye çıkışı 14 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Şubat ayında gerçekleşen GSM lisans satış gelirlerinin ve Eylül-Aralık dönemindeki girişlerin etkisiyle, net doğrudan yatırımlar 2001 yılında 2,8 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Diğer yandan, portföy yatırımları (net), özellikle Şubat ve Mart aylarında menkul değerlerdeki çıkış sonucunda, 2001 yılında 4,5 milyar dolar azalmıştır. Aynı dönemde uzun vadeli sermaye hareketleri dengesi de, özel sektör tarafından sağlanan kredilerdeki azalmaya bağlı olarak, 1,1 milyar dolar açık vermiştir. Kısa vadeli sermaye hareketleri dengesinde ise, bankaların yurt dışından sağladıkları kredilere ilişkin geri ödemelerin önemli oranda yükselmesi sonucunda, 11,2 milyar dolar çıkış gerçekleşmiştir.

Bu gelişmeler sonucunda, 2001 yılında toplam rezervler 12,9 milyar dolar seviyesinde azalmıştır. Rezervlerdeki bu düşüşün 10,2 milyar dolarlık kısmı Uluslararası Para Fonundan sağlanan kredilerden, 2,7 milyar dolarlık bölümü ise Merkez Bankası döviz rezervlerinden karşılanmıştır. Merkez Bankası rezervlerindeki düşüşün sınırlı kalması ve kısa vadeli dış borçların önemli ölçüde düşmesi sonucunda, Mart ayında yüzde 139'a yükselen kısa vadeli dış borçların Merkez Bankası uluslararası rezervlerine oranı, Aralık ayı sonunda yüzde 87 seviyesine inmiştir.

Makroekonomik Göstergelerdeki Gelişmeler

Tablo 1.5. Temel Ekonomik ve Finansal Göstergeler

	2000	2001	2001			
			I. Çeyrek	II. Çeyrek	III. Çeyrek	IV. Çeyrek
GSMH Büyümesi (%)	6,3	-9,4	-3,1	-12,1	-9,0	-12,3
Yurtiçi Talep(% Değişme)	9,8	-18,4	-9,5	-23,9	-17,6	-21,4
Aylık Sanayi Üretim Endeksi (% Değişme)	5,4	-8,9	-2,0	-9,7	-10,3	-12,5
Özel İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı. (%)	74,6	65,7	65,2	64,1	65,7	67,7
TEFE (12 Aylık % Değişme-Dönem sonu)	32,7	88,6	35,1	61,8	74,7	88,6
TÜFE (12 Aylık % Değişme-Dönem sonu)	39,0	68,5	37,5	56,1	61,8	68,5
TL/ABD Doları (Bin TL)(Dönem Ortalaması)	623,7	1.225,4	791,6	1.183,1	1.393,7	1.520,9
TL/ABD Doları (% Değişme)	49,6	96,1	79,6	102,4	131,0	114,3
TL/ABD Doları (Bin TL)(Dönem Sonu)	671,8	1.439,6	1.056,5	1.252,7	1.533,0	1.439,6
TCMB Reel Kur Endeksi (TÜFE 1995=100)	136,5	112,5	133,3	109,1	100,8	106,8
İhracat (Milyar Dolar)	27,8	31,3	7,3	8,1	7,7	8,3
İhracat (% Değişme)	4,5	12,8	8,9	13,5	13,8	14,9
İthalat (Milyar Dolar)	54,5	40,4	10,6	9,8	10,0	10,0
İthalat (% Değişme)	37,6	-23,3	-6,5	-30,6	-29,6	-32,5
Dış Ticaret Açığı (Milyar Dolar)	-26,7	-10,1	-3,5	-1,8	-2,7	-2,1
Turizm Gelirleri (Milyar Dolar)	7,6	8,1	0,7	2,4	3,6	1,4
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-9,8	3,6	-0,5	1,2	2,0	0,8
Sermaye Hareketleri Dengesi (Milyar Dolar)	9,6	-14,0	-3,1	-6,3	-1,2	-3,5
Rezerv Hareketleri (Ödemeler Dengesi Tanımı) (Milyar Dolar) (+: azalış, -: artış)	2,9	12,9	4,6	5,4	1,3	1,7
TCMB Uluslararası Rezervleri (Milyar Dolar)	22,2	18,8	18,8	16,4	18,8	18,8
Kısa Vadeli Dış Borçlar/TCMB U.arası Rezervleri (%)	127,6	86,5	138,5	135,1	107,2	86,5
Konsolide Bütçe Açığı (Katrilyon TL.)	12,8	28,6	0,1	8,0	10,3	10,2
Faiz Dışı Bütçe Fazlası (Katrilyon TL.)	7,6	12,5	4,7	2,9	3,4	1,4
İç Borç Stoku-Toplam (Katrilyon TL.)	36,4	122,2	50,9	90,3	105,8	122,2
-Nakit	29,4	57,9	30,9	37,7	48,4	57,9
-Nakit Dışı	7,0	64,3	20,0	52,6	57,3	64,3
İç Borç Stoku (Toplam)/M2YR (%)	59,6	114,3	67,6	100,7	100,4	114,3
İç Borç Stoku (Nakit)/M2YR (%)	48,1	54,2	41,0	42,0	45,9	54,2
Kamu Kesimi Dış Borç Stoku (Milyar Dolar)	47,7	46,1	46,8	44,9	47,7	46,1
Merkez Bankası Net İç Varlıkları (Katrilyon TL.)	2,3	20,5	4,4	11,9	17,8	20,5
Açık Piyasa İşlemleri (Katrilyon TL.)	5,2	1,1	-9,0	0,2	-1,6	1,1
Para Tabanı (IMF Tanımı)(Katrilyon TL.)	5,8	7,8	5,6	6,4	7,6	7,8
M2YR (Katrilyon TL.)	61,1	106,9	75,3	89,7	105,4	106,9
TCMB O/N Faizi (Yıllık Basit, %)	39,3	95,0	187,2	71,6	62,3	58,9
DİBS İkincil Piyasa Faiz Oranı (Bileşik, %)	..	91,5	104,7	97,5	88,1	76,1
Hazine İhaleleri Faiz Oranı (Bileşik, %)	38,1	99,7	136,9	97,7	92,6	78,6
Hazine İhaleleri Ortalama Vade (Gün)	428	145	111	155	145	160
1 Ay Vadeli Mevduat Faiz Oranı (Yıllık, Basit, %)	39,1	99,3	158,9	75,7	67,7	61,7
İMKB Ulusal 100 Endeksi (TL)(Dönem Sonu)	9.437	13.783	8.023	11.204	7.626	13.783
İMKB Ulusal 100 Endeksi (Dolar)(Dönem Sonu)	817	558	458	521	292	558

Kaynak:DİE, Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, TCMB, İMKB.

Ulusal ve Uluslararası Ekonomideki Son Gelişmeler

2002 yılının Ocak-Nisan döneminde, uygulanmakta olan programın maliye ve para politikasına ilişkin hedeflerine ulaşılmış ve temel finansal ve makroekonomik göstergelerde olumlu gelişmeler kaydedilmiştir.

Gerçekleşen enflasyon oranlarındaki olumlu gelişmeleri ve enflasyon beklentilerindeki iyileşme eğilimini dikkate alarak Merkez Bankası, gecelik borçlanma faizlerini 20 Şubat'ta 2 puan, 14 Mart, 8 ve 30 Nisan'da ise 3'er puan azaltarak yüzde 48'e düşürmüştür. Merkez Bankasının kısa vadeli faiz oranlarında indirimle gitmesiyle beraber para ve DİBS piyasasındaki faiz oranları da belirgin bir şekilde gerileme göstermiştir. Nitekim, 2001 yıl sonunda yüzde 55 civarında olan Takasbank faiz oranları Mayıs ayı başında yüzde 40-45; yüzde 70 civarında olan DİBS ikincil piyasa faiz oranları ise yüzde 50-55 aralığına gerilemiştir.

2001 yılı Ekim ayından itibaren gözlenmeye başlanan Türk Lirasının diğer paralar karşısındaki değer kazanma eğilimi, 2002 yılının Ocak-Nisan döneminde de devam etmiştir. Bununla birlikte, enflasyon oranlarındaki olumlu gelişmelere bağlı olarak, Mart ayından itibaren Türk Lirasındaki yüksek oranlı reel değerlenme yavaşlamaya başlamıştır.

Banka sermayelerinin güçlendirilmesi programının açıklanması, stand-by düzenlemesi ve ABD ile stratejik ekonomik ortaklık çalışmalarının da etkisiyle, İMKB Ulusal 100 endeksi Ocak ayı sonunda 13.252 seviyesine yükselmiştir. Ancak, Irak'a yönelik askeri müdahale tartışmaları, düşük işlem hacmi ve daha sonra Orta Doğu'da yaşanan gerginliklere bağlı olarak hisse senetleri fiyatları düşüş eğilimine girmiş ve 15 Mayıs 2002 itibarıyla Ulusal 100 endeksi 11.402 düzeyine gerilemiştir.

Tarım fiyatlarındaki aşırı artış ve daha önce düşürülmüş olan bazı mallardaki KDV oranlarının yeniden eski düzeylerine çekilmesine bağlı olarak, Ocak ayında enflasyon oranları beklentilerin üzerinde gerçekleşmiştir. Şubat-Nisan döneminde ise aylık enflasyon oranları beklentilerin önemli ölçüde gerisinde kalmıştır. Bu gelişmede yurtiçi talepteki daralmanın devam etmesinin yanı sıra, bu dönemde Türk Lirasının nominal ve reel olarak değer kazanması etkili olmuştur. Gerçekleşen enflasyon oranlarındaki düşüş enflasyonist beklentilerin de gerilemesine katkıda bulunmuş ve Aralık 2001'de yüzde 50 olan gelecek 12 aylık TÜFE artış beklentisi, Mayıs ayı başında yüzde 32,6'ya gerilemiştir.

Aylık sanayi üretim endeksi ve kapasite kullanım oranlarındaki gelişmeler, 2001 yılındaki keskin daralmanın ardından, 2002 yılının ilk çeyreğinde sanayi üretiminde ılımlı bir büyümenin gerçekleştiğini göstermektedir. Nitekim, sanayi üretimi geçen yılın aynı dönemine göre, Mart ayında yüzde 18,7, Ocak-Mart döneminde ise yüzde 3,5 oranında artış göstermiştir. İmalat sanayi kapasite kullanım oranı Mart ayında yüzde 75,2'ye yükselerek son 15 aylık dönemdeki en yüksek değerini almıştır. Sanayi sektöründe genel gidişat ve geleceğe yönelik üretim beklentilerinde iyimserler lehine başlamış olan değişim, 2002 yılında güçlenerek devam etmiştir.

2002 yılının ilk çeyreğine ilişkin göstergeler dış ticaret açığındaki daralmanın devam ettiğine işaret etmektedir. Yılın ilk iki ayında ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,1 oranında artarken, ithalat yüzde 20 oranında gerilemiştir. İhracatçılar Birliği verilerine göre Şubat ayındaki gerilemenin ardından, ihracat Mart ayında yüzde 18 civarında artış göstermiş ve ilk üç aylık dönemdeki ortalama artış yüzde 5,0 olmuştur. Ocak-Şubat döneminde, diğer mal ve hizmet gelirlerindeki önemli düşüşe rağmen cari işlemler dengesi 15 milyon dolar fazla vermiştir.

2002 yılının ilk çeyreğinde, ABD'de ve G.Kore başta olmak üzere gelişmekte olan Asya ülkelerinin birçoğunda, temel ekonomik göstergelerde iyileşme görülmeye başlanmıştır. Gelişmiş ekonomilerde 2001 yılında uygulanan genişletici makroekonomik politikalar ve özellikle faiz oranlarındaki gerilemenin varlık fiyatlarına olumlu yansımaları, 2002 yılına girerken tüketim ve yatırım talebini olumlu yönde etkilemiştir. Bu çerçevede, uluslararası kuruluşlar gelişmiş ekonomiler için 2002 yılı büyüme tahminlerini yukarıya doğru revize etmektedirler.

2002 yılında bir çok gelişmekte olan ülkenin (Meksika ve Orta Amerika ülkeleri gibi), gelişmiş ekonomilerde öngörülen talep genişlemesinin olumlu etkilerini doğrudan hissetmesi beklenirken, Arjantin'in durumu hala belirsizliğini korumaktadır. Bu olumlu beklentilere rağmen, Orta Doğu'da yaşanan gelişmelerin yarattığı belirsizlik ve bu gelişmelerin petrol fiyatları üzerindeki olumsuz etkisi, 2002 yılı için en temel risklerden birini oluşturmaktadır. Japonya ekonomisinin içinde bulunduğu durum global ekonomi için bir diğer risk unsuru olarak değerlendirilmektedir. 2002 yılında firma karlılıkları ve canlanma konusundaki iyimser beklentilerin gerçekleşmemesi durumunda varlık fiyatlarında olası bir düzeltme hareketi ile piyasalardaki güven ortamının kaybolması da global ekonomiye yönelik riskler arasında yer almaktadır.

BÖLÜM 2

2. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER

2000 yılı Kasım ve 2001 yılı Şubat ayında yaşanan krizler bankacılık sektörünü farklı kanallardan ve önemli ölçüde etkilemiştir. Krizler sonucu önemli oranda yükselen faiz oranları, vade uyumsuzluğu olan bankaların fonlama zararlarını artırırken, portföylerinde bulundukları menkul kıymetlerin de değer yitirmesine yol açmıştır. 2001 yılı Şubat ayında dalgalı kur sistemine geçilmesinin ardından Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında hızla değer kaybetmesine bağlı olarak, yüksek açık pozisyonla çalışan bankalar önemli boyutta kambiyo zararı ile karşı karşıya kalmıştır. Diğer yandan, ekonomik aktivitenin keskin bir biçimde daralması, takipteki alacakların yükselmesine neden olmuştur.

Yaşanan krizler, bankacılık sektöründeki yapısal sorunların çözümüne yönelik kapsamlı bir programın daha fazla ertelenemez olduğunu ortaya koymuştur. Bu çerçevede hazırlanan "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı", 15 Mayıs 2001'de uygulamaya konulmuştur. Programın temel hedefi; etkin, uluslararası ölçekte rekabet edebilir ve sağlıklı bir bankacılık sistemine geçişi sağlamak olarak belirlenmiştir. Yeniden yapılandırma programı; (1) kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması, (2) TMSF bünyesindeki bankaların devir, birleşme, satış veya tasfiye yoluyla en kısa sürede çözülmesi, (3) yaşanan krizlerden olumsuz yönde etkilenen özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ve (4) bankacılık sektöründe gözetim ve denetim çerçevesini güçlendirecek ve sektörün daha etkin ve rekabetçi bir yapıya ulaşmasını sağlayacak düzenlemelerin gerçekleştirilmesi olmak üzere dört temel unsura dayandırılmıştır.

2.1. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programındaki Gelişmeler²

Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

Tarım kesimi ile küçük ve orta boy işletmeleri destekleme görevi sonucunda oluşan zararların zamanında ödenmemesi, kamu bankalarının mali bünyelerini önemli ölçüde bozmuştur. Yüksek tutarlara ulaşan günlük nakit açıkları, kamu bankalarını likidite ve faiz şoklarına karşı oldukça duyarlı ve kırılgan hale getirmiştir. Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrasında faiz oranlarında yaşanan aşırı yükselme, kamu bankalarının fonlama ihtiyaçlarını daha da arttırmış ve zararlarının önemli ölçüde büyümesine yol açmıştır.

Bu çerçevede kamu bankalarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin çalışmalarda öncelik, bu bankaların finansal yapılarının güçlendirilmesine verilmiştir. Finansal yapının güçlendirilmesi ile eş anlamlı olarak operasyonel yeniden yapılandırma çalışmaları da başlatılmıştır. Yeniden yapılandırılma sürecinde ilk adım olarak bu bankaların yönetimi ortak yönetim kuruluna devredilmiş ve kurula kamu bankalarını yeniden yapılandırma ve özelleştirmeye hazırlama yetkisi verilmiştir.

Kamu bankalarının finansal açıdan yeniden yapılandırılması kapsamında Mayıs ayında kısa vadeli (günlük) borçlanmaların azaltılmasına yönelik bir program uygulamaya konulmuştur. Bu amaçla; Hazine tarafından kamu bankalarına 2001 yılı içinde 23 katrilyon lira tutarında değişken faizli menkul kıymet verilmiş ve bu bankaların görev zararları ile bu zararlara tahakkuk etmiş faiz tutarlarının tamamı tasfiye edilmiştir. Bu suretle, kamu bankalarının bilançolarının küçültülmesi ve faaliyetlerini etkin bir biçimde yürütmeleri yönünde önemli bir adım atılmıştır.

² Yeniden yapılandırma sürecinin bir bütünlük içinde anlaşılmasını sağlamak bakımından, bu konuda yapılan çalışmalar 2001 yılına ilişkin faaliyetlerle sınırlı tutulmamış, 2002 yılı içinde gerçekleştirilen düzenlemeler de kapsanmıştır. Ayrıca, yeniden yapılandırma programının dördüncü unsurunu oluşturan gözetim ve denetim çerçevesinin güçlendirilmesine yönelik yasal ve kurumsal düzenlemelere, BDDK'nın düzenleme, gözetim ve denetim faaliyetlerinin kapsandığı üçüncü bölümde yer verilmiştir.

Kamu bankalarının finansal açıdan yeniden yapılandırılması kapsamında aşağıda yer alan düzenlemeler gerçekleştirilmiştir:

- Kamu bankaları, aldıkları özel tertip tahviller karşılığında ve belirli bir program dahilinde Merkez Bankasından repo veya kesin satış yoluyla likidite temin etmiş ve 16 Mart 2001 itibariyle 8,5 katrilyon lira civarında olan diğer bankalar ile banka dışı kesime olan gecelik yükümlülüklerini sıfırlamıştır.
- Kamu bankalarının sermaye yapısı, menkul kıymet ve nakit olarak kaynak aktarımı suretiyle güçlendirilmiştir. Yapılan kaynak aktarımları sonucunda, kamu bankalarının Aralık 2000'de 477 trilyon lira olan toplam ödenmiş sermaye tutarı, Aralık 2001'de 3,4 katrilyon liraya yükseltilmiştir.

Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması İçin Aktarılan Kaynaklar

1992 yılından itibaren oluşmaya başlayan kamu bankalarının Hazine'den görev zararı alacakları 2000 yılı sonu itibariyle 17,3 katrilyon lira düzeyine ulaşmıştır. Bu tutarın 2,1 katrilyon lirası menkul kıymete bağlanmış, kalan 15,2 katrilyon lirası ise menkul kıymete bağlanmamış görev zararı alacağından oluşmaktaydı. Menkul kıymete bağlanmamış görev zararları ile bunlara tahakkuk etmiş faizlerin tamamı, 2001 yılı içinde 23 katrilyon lira tutarında özel tertip devlet tahvili verilerek suretiyle menkul kıymete bağlı hale getirilmiştir.

2001 yılında ayrıca, kamu bankalarına sermayelerini güçlendirebilmeleri için ek destek sağlanmıştır. Bu kapsamda, Mart ayı içinde Ziraat Bankasına 217,6 trilyon lira, Nisan ayı içinde Halk ve Emlak Bankalarına sırasıyla 67,2 ve 40,8 trilyon lira tutarında nakit sermaye ödemesi yapılmıştır. Ayrıca, Mayıs ayında sermayelerine mahsuben Emlak Bankasına 624 trilyon lira, Halk Bankasına ise 900 trilyon lira tutarında kağıt verilmiştir. Temmuz ayında Emlak Bankasının Ziraat Bankasına devrinden doğan 1,7 katrilyon lira tutarındaki maliyet, Ziraat Bankasına 1,7 katrilyon lira tutarında özel tertip tahvil ihraç edilmek suretiyle karşılanmıştır.

Görev zararı alacaklarının menkul kıymete bağlanması ve sermaye desteği sağlanması amacıyla kamu bankalarına aktarılan kaynakların toplamı 28,6 katrilyon lira olarak gerçekleşmiştir.¹

Kamu Bankalarına Aktarılan Kaynaklar (Trilyon TL.)

	Aralık 2000 İtibariyle Stok (1)	2001 Yılı İçinde Oluşan Artış (net) (2)	Toplam (1)+(2)
Görev Zararları Sonucu Oluşan Borç	17.279	7.759	25.038
-Menkul Kıymete Bağlanmış	2.083	22.955	25.038
-Ziraat Bankası	1.220	12.113	13.333
-Halk Bankası	863	10.797	11.660
-Emlak Bank	0	45	45
-Menkul Kıymete Bağlanmamış	15.196	-15.196	0
Sermaye Desteği (N.Dışı Kağıt Yoluyla)	-	3.224	3.224
-Ziraat Bankası	-	1.700	1.700
-Halk Bankası	-	900	900
-Emlak Bank	-	624	624
Sermaye Desteği (Nakit Yoluyla)	-	326	326
-Ziraat Bankası	-	218	218
-Halk Bankası	-	67	67
-Emlak Bank	-	41	41
Toplam	17.279	11.309	28.588

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, BDDK.

1. 2000 yıl sonu itibariyle 15,2 katrilyon lira olan kağıda bağlanmamış görev zararı alacakları Hazine Müsteşarlığı'na açıklanan borç stoku verileri arasında yer almaz iken, Uluslararası Para Fonu yayınlarında bu tutar borç stoku içinde gösterilmekteydi. Bu açıdan değerlendirildiğinde kamu bankalarının yeniden yapılandırılması nedeniyle kamu borç stokunda 2001 yılı içinde ortaya çıkan fiili artış 11,3 katrilyon lira seviyesindedir.

- Görev zararı oluşumuna yol açan kanunların ve Bakanlar Kurulu Kararlarının yürürlükten kaldırılmasına yönelik düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.
- Kamu bankaları kanalıyla sağlanacak destekler için ihtiyaç duyulan kaynakların bütçeye konulması ve bu bankalara önceden aktarılması uygulaması başlatılmıştır.
- Gecelik bazda yapılan bireysel/kurumsal müşterilere yönelik repo işlemlerinde asgari vade haftalığa dönüştürülmüş, vade ve likidite riski daha iyi yönetilebilir hale getirilmiştir.
- Hazine Müsteşarlığı, özel tertip DİBS'leri değiştirme ve nakit ödeme yaparak erken itfa suretiyle, 2001 yılı boyunca kamu bankalarının nakit girişlerinin ve likidite pozisyonlarının düzenli bir yapıda gelişmesine katkıda bulunmuştur.
- Kamu bankalarının mevduat faiz oranları DİBS piyasa faiz oranlarının altında ve ortak olarak belirlenmiştir.
- Kamu bankalarının faaliyetlerini etkinlik ve verimlilik ilkeleri çerçevesinde sürdürmeleri doğrultusunda, her bankanın ihtisas kredileri de dahil olmak üzere kredi faizlerini kaynak maliyetlerini dikkate alarak belirlemeleri sağlanmıştır.
- Kamu bankaları sorunlu hale gelen kredilerini takipteki alacaklar hesabına aktarma ve gerekli karşılıkları zamanında ayırma konularında da ihtiyatlı bir uygulama içine girmişler ve böylelikle bilançolarını daha şeffaf hale getirmişlerdir.

Operasyonel açıdan yeniden yapılandırma programı, kamu bankalarının organizasyon, teknoloji, ürün, insan kaynakları, krediler, mali kontrol, planlama, risk yönetimi ve hizmet yapısı açısından çağdaş bankacılığın ve uluslararası rekabetin gereklerine göre yeniden yapılandırılmasını hedef almıştır. 2001 yılında bu alanlarda da önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda:

- Kamu bankalarının organizasyonu, şube-dışı kar merkezleri, pazarlama, operasyonlar, krediler ve risk yönetimi ve kontrol olmak üzere yönetim kuruluna bağlı 5 temel birimden oluşan bir yapıya dönüştürülmüştür.
- Emlak Bankasının bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılmış ve bu banka Ziraat Bankası'na devredilmiştir. Emlak Bankası'nın Ziraat Bankası'na devrinde, bankacılık faaliyetleri dışında kalan mal varlıkları ve bu konuda faaliyet gösteren iştiraklerindeki hisse payları, ticari gayrimenkulleri, ihtiyaç fazlası gayrimenkulleri, kanuni takibe intikal ettirilmiş tüm alacakları ve bunlara ilişkin olarak ayrılmış karşılıklar hariç tutulmuştur. Emlak Bankası'nın Ziraat Bankası'na devrinden doğan yaklaşık 1,7 katrilyon lira tutarındaki maliyet, Hazine Müsteşarlığı tarafından Ziraat Bankası'na özel tertip senet ihraç etmek suretiyle karşılanmıştır.
- Kamu bankalarının şube ve personel sayısının azaltılması yönünde de önemli adımlar atılmış, Aralık 2000 itibarıyla 2.494 olan şube sayısı, Aralık 2001 itibarıyla 2.398'e, 61.601 olan personel sayısı ise 47.985'e gerilemiştir.
- Kar/zarar, likidite ve faiz oranı marjlarını izlemek için bir program oluşturulmuş, bu suretle aktif ve pasiflerin getiri-maliyet oranları haftalık, şubelerin bilanço ve kar/zarar durumları ise günlük olarak takip edilebilir hale gelmiştir.

Kamu bankalarının operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması ve özelleştirmeye hazır hale getirilmesi çalışmalarının 2002 yılı içinde büyük ölçüde tamamlanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda, Ziraat ve Halk Bankasının operasyonel yeniden yapılandırılmaları için hazırlanan stratejik plan ve detaylı kurumsal uygulama planları anılan bankaların genel kurullarınca onaylanmıştır. Yeniden yapılandırma ve özelleştirmeye hazırlama planlarının uygulama usul ve esasları, Bakanlar Kurulunca da uygun görülerek 1 Şubat 2002'de yayımlanmıştır. Söz konusu Kararnameyle 2002 yılı Haziran ayı sonuna kadar, Ziraat ve Halk Bankası'nın şube, büro ve özel

işlem merkezi sayısının 897 adet, personel sayısının ise 16.000 kişi azaltılması hedeflenmektedir. 2002 yılında Vakıfbank'ın özelleştirme sürecinin de sonuçlandırılması öngörülmektedir.

Kamu Bankalarına Yönelik Yasal Düzenlemeler

- Kamu bankalarının yeniden yapılandırılmasına yönelik yasal çerçeve, 15 Kasım 2000'de yayımlanan 4603 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası A.Ş. ve Türkiye Emlak Bankası A.Ş. Hakkında Kanun" ile oluşturulmuştur.
- 31 Ocak 2002 tarihinde yayımlanan 4743 sayılı Yasa ile, kamu bankaları ile ilgili olarak aşağıda özetlenen ilave düzenlemeler gerçekleştirilmiştir:
 - √ Kamu bankalarında 31.12.2002 tarihinden sonra özel hukuk hükümlerine tâbi olmayan personel çalıştırılmaz hükmü getirilmiştir.
 - √ Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması kapsamında emekliliği teşvik etmek amacıyla, belirtilen sürede emeklilik hakkını kullanmayanlara son kez kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren iki ay içinde emekli olmaları halinde, emekli ikramiyelerinin yüzde 20 oranında fazla ödenmesi imkanı sağlanmıştır.
 - √ Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Emlak Bankası'nın yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile tasfiye kurulu üyelerinin ceza ve idare hukuku bakımından memur sayılmayacakları düzenlenmiştir. Hukuki sorumluluk açısından, bu kişilerin 4603 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde yaptıkları işlemlerden dolayı bankacılık sektöründe faaliyette bulunan özel bankaların yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile tasfiye kurullarına uygulanan özel hukuk hükümlerine ve mevzuata tabi olacağı hükmü getirilmiştir.
 - √ Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Tasfiye Halinde Emlak Bankası Anonim Şirketinin Yönetim, Denetim ve Tasfiye Kurulu üyeleri, Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun ve 4603 sayılı Kanun kapsamında işlemler yapmaya ve 21.2.2001 tarihinden önce açılmış kredileri (esnaf ve sanatkâr kredileri, küçük ve orta boy işletme kredileri ve zirai krediler) yeniden yapılandırmaya yetkili kılınmıştır. Tasfiye Halinde Emlak Bankası A.Ş. ilave finansman sağlamamak koşuluyla yeniden yapılandırma sürecine katılabilecektir.
 - √ Ziraat ve Halk Bankalarının, iş planı ve programlarında 2002 yıl sonuna kadar, bankacılık usullerine uygun olarak kullanılmak üzere, tarım kesimine, esnaf ve sanatkâra, küçük ve orta boy işletmelere ve ihracatçılara, kendi kaynaklarından en az 1,5 katrilyon Türk Lirası karşılığı yabancı para ve Türk Lirası ilave plasman limiti tahsis etmeleri hükmü getirilmiştir.

TSMF Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

1997-2001 döneminde 19 banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devredilmiştir. Söz konusu bankaların en kısa sürede çözümlenmesi bankacılık sektöründeki yeniden yapılandırma çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmuştur.

TMSF kapsamına alınan 19 bankadan beşi (Egebank, Yurtbank, Yaşarbank, Bank Kapital ve Ulusal Bank) Sümerbank, ikisi (İnterbank ve Esbank) Etibank ve biri (EGS Bank) Bayındırbank bünyesinde olmak üzere, toplam sekiz tanesi birleştirilmiştir. Fon bünyesindeki dört bankanın (Bank Ekspres, Sümerbank (birleşik), Demirbank ve Sitebank) ise yerli ve yabancı yatırımcılara satış işlemleri gerçekleştirilmiştir.

İktisat Bankası, Etibank ve Kentbank'ın bankacılık işlemleri yapma izinleri kaldırılmış ve bu bankalar Bayındırbank bünyesinde birleştirilmiştir.

Tarişbank'ın TMSF'ye devrine ilişkin işlemin yürütmesi Danıştay tarafından durdurulmuş olduğundan hukuki süreç tamamlanıncaya kadar tesis edilen işlem geri alınmıştır. T. Ticaret Bankası ile ilgili hukuki süreç devam etmektedir.

Toprakbank'ın satış süreci 31 Ocak 2002 tarihinde başlatılmıştır. Ancak, yerli ve yabancı yatırımcılardan oluşan konsorsiyum tarafından verilen teklif yetersiz bulunmuş ve banka 13 Mayıs

2002 tarihinde yeniden satışa sunulmuştur. Bayındırbank'ın ise geçiş bankası olarak yapılandırılması planlanmaktadır.

Tablo 2.1. TMSF Kapsamındaki Bankaların Yeniden Yapılanma Süreci

	1997	1998	1999	2000	2001	15 Mayıs 2002 İtibariyle	Toplam
Devralınan Banka Sayısı	1	1	6	3	8	-	19
Birleştirilen Banka Sayısı	-	-	-	-	7	1	8
Satılan Banka Sayısı	-	-	-	-	3	1	4
Lisansı İptal Edilen Banka Sayısı	-	-	-	-	3	-	3
Hukuki Süreçte Olan Banka Sayısı	-	-	-	-	2	2	2
<i>Ortaklık Hakları İade Edilen Banka Sayısı</i>	-	-	-	-	-	1	1
Fon Bünyesindeki Banka Sayısı (Hukuki Süreçtekiler Hariç)	1	2	8	11	4	2	2

Kaynak: BDDK

Tablo 2.2. TMSF Bünyesine Devredilen Bankalar Listesi

Bankalar	Fona Devir Tarihi	Mevcut Durumu
Satılan Bankalar		
Sümerbank	22 Ara.99	Birleşik Sümerbank 09.08.2001'de Oyak Grubuna satılmış, Sümerbank'ın Oyakbank'a devri 11.01.2002 tarihinde tescil edilmiştir.
-Egebank	22 Ara.99	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
-Yurtbank	22 Ara.99	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
-Yaşarbank	22 Ara.99	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
-Bank Kapital	27 Eki.00	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
-Ulusal Bank	28 Şub.01	17.04.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Bank Ekspres	12 Ara.98	30.06.2001'de Tekfen Grubuna satılmıştır. Devir işlemi 26.10.2001 tarihinde tescil edilmiş olup, faaliyetine Tekfenbank olarak devam etmektedir.
Demirbank	06 Ara.00	20.09.2001'de HSBC Bank plc'ye satılmış, Demirbank T.A.Ş.'nin HSBC Bank A.Ş.'ye devri 14.12.2001 tarihinde tescil edilmiştir. HSBC Bank A.Ş. olarak faaliyetine devam etmektedir.
Sitebank	09 Tem.01	21.12.2001'de Novabank SA ile hisse devir sözleşmesi imzalanmış ve hisse devir işlemi 16.01.2002'de gerçekleştirilmiştir. Sitebank olarak faaliyetine devam etmektedir.
Lisansı İptal Edilen Bankalar		
Etibank	27 Eki.00	Bankacılık lisansı 28.12.2001 tarihi itibarıyla kaldırılmış ve tasfiye süreci başlatılmıştır. ⁽¹⁾
-İnterbank	07 Oca.99	15.06.2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
-Esbank	22 Ara.99	15.06.2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
İktisat Bankası	15 Mar.01	Bankacılık lisansı 07.12.2001 tarihi itibarıyla kaldırılmış ve tasfiye süreci başlatılmıştır. ⁽¹⁾
Kentbank	09 Tem.01	Bankacılık lisansı 28.12.2001 tarihi itibarıyla kaldırılmış ve tasfiye süreci başlatılmıştır. ⁽¹⁾
Hukuki Sürecin Devam Ettiği Bankalar		
T.Ticaret Bankası	06 Kas.97	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 1.7.2001 tarihi itibarıyla iptal edilmiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu yürütmeyi durdurma kararı almıştır.
Tarişbank	09 Tem.01	Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu 23.11.2001 tarihinde yürütmeyi durdurma kararı almıştır. BDDK'nın 18.02.2002 tarih ve 623 sayılı kararı ile ortaklık hakları iade edilmiştir.
Fon Bünyesinde Bulunan Bankalar		
Bayındırbank	09 Tem.01	Geçiş bankası olarak yapılandırılması planlanmaktadır.
-EGS Bank	09 Tem.01	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 18.01.2002 tarihi itibarıyla kaldırılmış olup, Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
Toprakbank	30 Kas 01	31.1.2002 tarihinde satış süreci başlatılmış, bir yatırımcı grubunun verdiği teklif yetersiz bulunmuş ve banka 13 Mayıs 2002 tarihinde yeniden satışa sunulmuştur.

Kaynak: BDDK

(1) BDDK'nın 20.03.2002, 653 sayılı ve TMSF'nin 20.03.2002 tarih, 177 sayılı kararları çerçevesinde 04.04.2002'de yapılan Genel Kurulda tasfiyenin kaldırılarak Bayındırbank bünyesinde devren birleştirilmesine karar verilmiştir.

TMSF kapsamına alınan bankaların devir, birleşme, satış veya tasfiye yoluyla çözümlenme süreci öncesinde finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması süreci kapsamında aşağıda özetlenen adımlar atılmıştır:

- Fon bankalarının bilanço ve sermaye yapılarını güçlendirmek amacıyla, Hazine tarafından özel tertip tahviller ihraç edilmiş ve Fon kaynaklarından sermaye ve mevduat desteği sağlanmıştır.
- Hazine tarafından verilen özel tertip tahvillerin bir bölümünün Merkez Bankasına kesin satışı yapılarak sağlanan kaynaklarla, Fon bankalarının 16 Mart 2001 itibarıyla 5,2

katrilyon lira olan diğer bankalar ve bankacılık kesimi dışındaki kısa vadeli yükümlülükleri sıfırlanmıştır.

- TMSF bünyesindeki bankaların Mayıs 2001 dönemine kadar 4-5 milyar dolar seviyesinde olan açık pozisyonları, verilen dövizde endeksli DİBS'lerin de katkısıyla 500-600 milyon dolar civarına gerilemiştir.
- TMSF bünyesine alınan bankalarda Mart 2001'den itibaren mevduat faiz oranları, ortak olarak belirlenmiş ve piyasa ortalamalarına yaklaştırılmıştır.
- Fon bankalarında bulunan mevduatın önemli bir bölümü ihale yoluyla, karşılığında DİBS verilmek suretiyle, diğer bankalara devredilmiştir. Mevduat devirlerine ilişkin ihaleler TL ve YP mevduat havuzları için ayrı teklifler almak suretiyle 5 etapta gerçekleştirilmiştir. İhaleler sonucunda, TL cinsinden 479 trilyon lira, yabancı para cinsinden ise 2,587 milyar dolar tutarında mevduat 8 adet özel bankaya devredilmiştir.

Hazine'nin TMSF'ye Özel Tertip Tahvil İhraçları ve TMSF Kaynaklarından Fon Bankalarına Yapılan Sermaye ve Mevduat Desteği

Hazine Müsteşarlığı, TMSF ile yapmış olduğu ikraz anlaşmaları çerçevesinde, Fon bünyesine alınan bankaların sermaye ve bilanço yapılarını güçlendirmek amacıyla, 2000 yılı Aralık ayından itibaren belli dönemlerde özel tertip tahvil ihraç etmiştir. TMSF'ye ihraç edilen özel tertip tahviller Fon kapsamındaki bankaların sermaye yapılarını güçlendirmek amacıyla bu bankalara ihtiyat olarak aktarılmıştır.

Döviz cinsinden ve dövizde endeksli olarak ihraç edilen senetler 31 Aralık 2001 kurları ile Türk Lirasına dönüştürüldüğünde, TMSF'nin ikraz anlaşmaları çerçevesinde Hazine'den yapmış olduğu borçlanma tutarı 21,6 katrilyon lira olmaktadır.

Hazine'den TMSF'ye Aktarılan Kaynak Tutarı

(31.12.2001 İtibariyle)	TL Cinsinden (Trilyon TL)	Dolar Cinsinden ve Dolara Endeksli (Milyon Dolar)	Euro Cinsinden ve Euro'ya Endeksli (Milyon Euro)	Genel Toplam (Trilyon TL)
TMSF'ye Özel Tertip Tahvil İhraç	8.492	8.297	897	21.581

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı.

Hazine Müsteşarlığı ile yapılan anlaşma gereği TMSF Hazine'ye, 378 trilyon lira 3 Nisan 2002, 357 trilyon lira 8 Mayıs 2002 ve 265 trilyon lira 15 Mayıs 2002 tarihinde olmak üzere, toplam 1 katrilyon lira geri ödemedede bulunmuştur.

Fon bankalarına, TMSF'nin kendi kaynaklarından 1 katrilyon lirası sermaye, 1,6 katrilyon lirası mevduat olmak üzere toplam 2,6 katrilyon lira destek sağlanmıştır.

TMSF Kaynaklarından Yapılan Sermaye ve Mevduat Desteği

(18 Nisan 2002 İtibariyle)	Trilyon TL	Milyon Dolar	Genel Toplam
1. Sermaye Karşılığı Nakit Ödeme	1.012	-	1.012
2. Yapılan Mevduat (1)	1.368	193	1.619
TOPLAM	2.380	193	2.631

Kaynak: BDDK

(1) Özel tertip tahviller karşılığı Merkez Bankasından avans olarak alınan 750 trilyon lira Fon bankalarına mevduat yapılmıştır. Hazine'nin kağıt ihraçları kısmında yer alan bu tutar ilave edildiğinde mevduat desteği 2.369 trilyon lira olmaktadır.

TMSF kapsamındaki bankaların operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması alanında da önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bu kapsamda:

- Satılan bankalar ve Tarihbank hariç tutulduğunda, devir tarihi itibarıyla 941 olan Fon bankalarının şube sayısı 30 Nisan 2002'de 292'ye indirilmiştir. Diğer yandan devralınan bankaların 163 şubesi diğer bankalara satılmıştır.
- Benzer biçimde, fon bankalarının (satılan bankalar ve Tarihbank hariç) devir tarihi itibarıyla 17.469 olan personel sayısı, 30 Nisan 2002'de 5.080'e indirilmiştir. Diğer yandan satılan şubelerde çalışan 1.601 personel de söz konusu bankalarda istihdam edilmeye başlanmıştır.
- 30 Nisan 2002 itibarıyla 10.976 adet kurumsal, 109.556 adet bireysel olmak üzere toplam 120.532 adet dosya Tahsilat Dairesine aktarılmıştır. Ayrıca devir alınan kredi dışı dosya sayısı 3.140 adettir.
- 2001 yılı içinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından bilanço net değerleri üzerinden doğrudan devralınan alacaklarla ilgili olarak Fon bankalarına toplam 416 trilyon lira ödenmiş ve verilen garantiler sebebiyle sonradan devralınmak zorunda kalınan veya tazmin olunan krediler için bankalara 40,7 trilyon lira ödeme yapılmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, 2001 yılında Fon tarafından devralınan alacaklarla ilgili olarak yapılan ödemelerin toplam miktarı 457 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir.
- TMSF'nin devraldığı bankalardan sağladığı nakit tahsilatları 30 Nisan 2002 tarihi itibarıyla 1.269 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca kredi borçları karşılığında mahsuplaşmak suretiyle 17,4 trilyon liralık gayrimenkul TMSF'ye devredilmiştir.
- Fon bankalarının devir tarihleri itibarıyla portföylerindeki iştirak sayısı 215'dir. Bu iştiraklerden 40'ı bankaların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nca atanan yeni yönetimlerince elden çıkarılmıştır. İştiraklerden 8'i satılan bankalarla birlikte devredilmiş, 42'si ise bankaların portföyünde bulunmaktadır. Kalan 125 iştirak ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu İştirakler Dairesi Başkanlığı'na devredilmiştir. Devredilen iştiraklerden 26 tanesinin satışı tamamlanmış, 12 tanesinin satış işlemleri yürütülmekte olup, kalan iştirak sayısı 87'dir. 30 Nisan 2002 itibarıyla satışı yapılan iştiraklerden 164,8 trilyon lira ve satış işlemleri yürütülen iştiraklerden 59,8 trilyon lira olmak üzere toplam 253 trilyon lira tutarında iştirak satışı gerçekleştirilmiştir.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu adına tescil edilen veya henüz Fon adına tescil edilmemiş olmakla birlikte banka satış ve devir sözleşmeleri kapsamında Fon'a devrine karar verilen 165 adet menkul ve 2.296 adet gayrimenkul bulunmaktadır. Mart 2002 itibarıyla 94 trilyon lira tutarında menkul ve gayrimenkul satışı gerçekleştirilmiştir.

TMSF ile İlgili Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler

2001 yılı içinde, TMSF bünyesindeki bankaların alacaklarının takip ve tahsilatının hızlandırılması için gerekli yasal altyapıyı oluşturmak üzere, Bankalar Kanunu'nda değişiklikler yapılmış ve TMSF'nin organizasyon yapısında yeni düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda;

- 4672 sayılı Yasa ile, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun alacaklarının takip ve tahsilinin hızlandırılmasına yönelik olarak, özellikle, banka hakim hissedarlarının ve yöneticilerinin banka kaynaklarını istismarından kaynaklanan tutarların hızla geri alınabilmesine yönelik düzenlemeler (ihtisas mahkemelerinin kurulması, Fon alacaklarının tahsilinde 6183 sayılı Yasanın uygulanmasına açıklık kazandırılması gibi) gerçekleştirilmiştir.
- 4743 Sayılı yasa ile;
 - √ TMSF, yönetim ve denetimi kendisine devredilen bankaların devralınan zararları sonucunda hisselerinin tamamına sahip olunamaması halinde, zararın ödenmiş sermaye tutarından düşülmesi suretiyle hesaplanacak sermaye esas alınmak üzere bulunacak hisse bedelinin Kurulca belirlenecek süre içinde banka hissedarlarına ödenmesi karşılığında hisselerini devralmaya yetkili kılınmıştır.
 - √ Hisseleri kısmen ya da tamamen TMSF'na ait bankalar da Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarına ve bu anlaşmalar kapsamında borçları yeniden yapılandırılan veya yeni bir itfa planına bağlanan borçlularla yapılacak finansal yeniden yapılandırma sözleşmelerine taraf olmaya yetkili kılınmıştır.
 - √ TMSF, Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve anlaşmalarına ve bu anlaşmalar kapsamında yapılacak finansal yeniden yapılandırma sözleşmelerine ilave finansman sağlamamak kaydıyla taraf olabilecektir.
 - √ TMSF, yeniden yapılandırılan veya yeni bir itfa planına bağlanan krediler ve diğer alacaklardan Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine tabi olanları, Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarına göre taksitlendirmeye ve tecil etmeye yetkili kılınmıştır.
 - √ TMSF'nin bazı işlem ve sözleşmeleri, eğitime katkı payı hariç olmak üzere her türlü vergi, resim, harç ve fonlardan istisna tutulmuştur.
 - √ TMSF kendisine intikal eden bankaların ekonomik değeri olan iştirakleriyle ilgili olarak yeniden yapılandırma amacıyla Kurulca belirlenecek esas ve usuller çerçevesinde kaynak sağlamak da dahil her türlü tedbiri almaya yetkili kılınmıştır.
 - √ TMSF, bünyesinde yer alan bankaların devir birleşme ve satış işlemlerinin tamamlanmasını takip eden iki yıl içinde, sorumlulukları tespit edilen bankanın yönetim kurulu eski üyeleri ile eski denetçileri aleyhine dava açabilecektir.
 - √ TMSF'nin alacakları ile ilgili tasarruflarının kapsamı yeniden düzenlenmiştir.
 - √ Kapsama alınan bankalardan dolayı taraf olunan icra takipleri ve icra takiplerinden kaynaklanan her türlü hukuk davalarının kısmen veya tamamen TMSF aleyhine neticelenmesi halinde, İcra ve İflas Kanununda yazılı tazminat ve cezalar TMSF hakkında uygulanamayacaktır.
 - √ Kapsama alınan bankalardan dolayı TMSF tarafından yüklenilen borçlar, taahhütler veya devralınan alacaklarla ilgili olarak açılmış veya açılacak dava ve icra takiplerinde, zaman aşımı sürelerinin belli bir süre durdurulması (9 ay) hükme bağlanmıştır.
- 2001 yılında TMSF'nin organizasyon yapısının güçlendirilmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda;
 - √ İş ve insan gücü planlaması ve personel politikası ile ilgili her türlü işi yapmak ve her türlü giderler ile ilgili tahminleri oluşturmak ve giderlere ilişkin tüm faaliyetleri yerine getirmek üzere TMSF bünyesinde İnsan Kaynakları ve Bütçe Dairesi Başkanlığı kurulmuştur.
 - √ Hizmet birimlerinin yürüttükleri hizmetlerin, Kanuna, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve Yönetim Kurulu kararları ile diğer mevcut düzenlemelere uygun yürütülüp yürütülmediğini denetlemek amacı ile TMSF bünyesinde Denetlemeler Daire Başkanlığı oluşturulmuştur.
 - √ Devralınan bireysel ve kurumsal tahsili gecikmiş alacak dosyası ile iştirak ve gayrimenkullerin en rasyonel ve en çok gelir sağlayıcı bir biçimde yönetilmesi, tasfiyesi, tahsili veya satışını sağlamak amacıyla, TMSF bünyesindeki İştirakler ve Gayrimenkuller Dairelerinin re-organizasyonu ile etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması amacıyla özel bir şirketle danışmanlık hizmeti sözleşmesi imzalanmıştır.
 - √ Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun 2001 yıl sonu bilanço ve gelir tablosunun bağımsız denetimden geçirilmesine yönelik olarak, Fon ile özel bir bağımsız denetim şirketi arasında 10.01.2002 tarihinde "Denetim Sözleşmesi" imzalanmıştır.

Özel Bankacılık Sisteminin Daha Sağlıklı Bir Yapıya Kavuşturulması

Kasım ve Şubat krizlerinin etkisiyle mali bünyeleri ve karlılık performansları kötüleşen özel bankaların daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programının çok önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Özel bankalara yönelik programın ilk aşaması çerçevesinde; bu bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi, yabancı para açık pozisyonların daraltılması ve devir ve birleşmelerin özendirilmesi konularında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede;

- Kasım ve Şubat aylarında yaşanan krizler sonrası daha da belirginleşen bankacılık kesimindeki sermaye yetersizliği sorununu çözüme kavuşturmak ve banka sahipleri ile hissedarların sermaye artırımına katkılarını yükseltmek amacıyla; takvime bağlı taahhüt mektupları alınmış ve 31 Aralık 2001 tarihi itibarıyla 2,2 katrilyon lira tutarında sermaye artışı gerçekleştirilmiştir.
- Özkaynak artışı özendirmek amacıyla, gayrimenkul ve iştirak hissesi satışından doğan kazançların satış yapıldığı yılda sermayeye ilave edilen kısmının kurumlar vergisinden istisna edilmesi için gerekli olan satışa konu kıymetin asgari iki yıl süreyle elde tutulma şartının kaldırılmasına ve istisna edilen tutar üzerinden yapılan gelir vergisi stopaj kesintisinin düşürülmesine yönelik yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.
- Kasım ve Şubat krizleri sonrası artan belirsizlik ve döviz kurlarındaki yüksek oranlı dalgalanmalar sonrasında özel bankalar yabancı para pozisyon açıklarını azaltmışlardır. Hazine tarafından Haziran 2001'de gerçekleştirilen iç borç takas işlemi de özel bankaların yabancı para pozisyon açıklarını önemli ölçüde kapatmalarını sağlamıştır.
- İç borçlanmada değişken faizli tahvillerin payının artması, bankaların faiz risklerinin azaltılmasına katkıda bulunmuştur.
- 2001 yılında bankaların ve iştiraklerinin devir ve birleşmelerini kolaylaştırmak yönünde vergi teşvikleri getirilmiş ve bu düzenlemelerin de katkısıyla devir ve birleşmelerde artış gözlenmiştir.

Bankacılık Sektöründe Devir ve Birleşmeler (*)

Devir ve Birleşmeye Konu Olan Bankalar		Yeni Banka	Devir/Birleşme Tarihi
Osmanlı Bankası	Körfezbank	Osmanlı Bankası	31 Ağustos 2001
Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası	Bank Ekspres	Tekfen Bank A.Ş.	26 Ekim 2001
Garanti Bankası	Osmanlı Bankası	Garanti Bankası	14 Aralık 2001
HSBC Bank A.Ş.	Demirbank	HSBC Bank A.Ş.	14 Aralık 2001
Morgan Guaranty (**)	The Chase Manhattan(**)	JPMorgan Chase & Co	14 Aralık 2001
Oyak Bank	Sümerbank	Oyak Bank	11 Ocak 2002
Sınai Yatırım Bankası A.Ş.	T.Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	T.Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	29 Mart 2002

(*) Emlak Bankası'nın Ziraat Bankasına devri kamu bankaları ile ilgili kısımda yer aldığından bu tabloya dahil edilmemiştir.

(**) Dünya genelinde iki bankanın birleşmesinin ardından, bu bankaların Türkiye'de bulunan şubeleri de birleşmiştir.

Kur ve faiz risklerinin sınırlandırılmasına, devir ve birleşmelerde olumlu gelişmeler sağlanmasına ve banka sahiplerince sermaye yapısının güçlendirilmesine rağmen, ekonomideki durgunluğun beklenenden daha derin olması ve uzun sürmesi, bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü, özkaynak yeterliliği, kredi hacmi ve aktif kalitesi üzerinde olumsuz etkiler yaratarak sektörün toparlanma sürecini yavaşlatmıştır. Yaşanan gelişmeler takipteki alacakların artmasına ve bankaların yeni kredi arzını sınırlamalarına yol açmış ve bunun sonucunda bankacılık krizi-reel sektör krizi sarmalı oluşmaya başlamıştır. Bu durum, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik stratejinin mali sektörü ve reel sektörü birlikte ele alacak çözümleri de içerecek şekilde yeni araçlarla desteklenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.

Bu çerçevede, bankacılık sektöründeki kötü aktifler sorununun çözümlenmesi ve özel bankaların erozyona uğrayan sermaye yapılarının güçlendirilmesi amacıyla “4743 sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” hazırlanmış ve 31 Ocak 2002’de yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu yasayla; (1) özel sermayeli mevduat bankalarına belirli şartlar çerçevesinde ve bir defaya mahsus olmak üzere ana sermaye ve/veya katkı sermaye desteği sağlanması, (2) bankaların tahsili gecikmiş alacaklarını çözüme kavuşturmak ve aktiflerine akışkanlık kazandırmak amacıyla varlık yönetim şirketlerinin kurulmasının desteklenmesi ve (3) reel sektörün mali kesime olan borçlarının gönüllülük esas çerçevesinde yeniden yapılandırılmasının (İstanbul Yaklaşımı) teşvik edilmesi olmak üzere üç yeni araç geliştirilmiştir.

Sermayelerin güçlendirilmesi programı, üç aşamalı bir denetim sonrasında bütün özel sermayeli ticari bankaların gerçek mali durumlarının ortaya çıkarılması, ortakların banka sermayelerini güçlendirmeleri ve kamu desteği sağlanarak banka sermayelerinin güçlendirilmesi olmak üzere üç temel evreden oluşmaktadır.

Değerlendirme evresinin önemli bir parçasını oluşturan birinci ve ikinci bağımsız denetim şirketlerinin denetimi sonuçlandırılmıştır. BDDK tarafından yapılacak nihai değerlendirmeler sonucunda bankaların sermaye ihtiyaçları ortaya konulacak ve alınması gereken diğer tedbirlerle birlikte bankalara bildirilecektir.

Sermaye desteği programının yanı sıra, varlık yönetim şirketlerinin kurulması ve İstanbul Yaklaşımına işlerlik kazandırılmasına yönelik çalışmalar da sürdürülmektedir. Bu kapsamda;

- Varlık Yönetim Şirketine TMSF’nin yüzde 20 oranında ortak olabilmesi söz konusudur. TMSF bu amaçla fizibilite çalışmalarına başlamış olup, buna ilişkin eylem planı kamuoyunun bilgisine sunulmuştur. Eylem planı çerçevesinde varlık yönetimi şirketinin Eylül 2002 itibarıyla faaliyete geçirilmesi hedeflenmektedir.
- Mali sektöre olan borçların gönüllülük esas çerçevesinde yeniden yapılandırılmasına ilişkin olarak, Türkiye Bankalar Birliği (TBB) tarafından hazırlanacak ve alacaklı kurumların yetkililerince imzalanacak Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunca onaylanması, kabulü ve uygulanmasına ilişkin genel şartları belirleyen yönetmelik 11 Nisan 2002’de yürürlüğe girmiştir. TBB tarafından hazırlanan Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması Taslağı uygun görülerek durum TBB’ye bildirilmiştir. Mali sektöre olan borçların yeniden yapılandırılması süreci, Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması’nın TBB Yönetim Kurulunca karara bağlanması ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından onaylanmasını takiben, alacaklı bankalar ve diğer mali kurumlar ile borçlu firmalar arasında finansal yeniden yapılandırma sözleşmelerinin imzalanmasıyla, işlerlik kazanmaya başlayacaktır.

Özel Bankaların Sermaye Yapılarının Güçlendirilmesi Programı

Kapsam: Türkiye’de kurulu mevduat kabulüne yetkili özel sermayeli bankalar

Sermaye Desteğinin Yöntemi: Sermaye desteği iki şekilde yapılacaktır:

- Sermaye Yeterlilik Rasyosu (SYR) yüzde 5’in altında olan bankalara, söz konusu rasyonun yüzde 5’e çıkarılması için, ortaklarca ödenecek tutarı aşmamak üzere doğrudan sermaye konulması (ana sermayeye katılım),
- SYR’sini yüzde 5’e çıkarmış olan bankalara, bu oranı yüzde 9’a yükseltmelerini sağlamak amacıyla, hisse senedine dönüştürülebilir tahvil karşılığı ve 7 yıl vadeli sermaye benzeri kredi sağlanması (katkı sermaye).

Destekten Yararlanmanın Koşulları:

- 30 Eylül 2001 bilançolarına göre sektördeki payı asgari yüzde 1 olan veya devir ve birleşme yoluyla bu büyüklüğe ulaşan bankalardan pozitif SYR’ye sahip olan bankalar yukarıda belirtilen her iki destek türünden de yararlanabilecektir.
- Sektördeki payı yüzde 1’in altında kalan bankalar ana sermaye oranlarını yüzde 5’e çıkarmaları şartıyla sadece sermaye benzeri kredi desteğinden yararlanabileceklerdir.

Sermaye Desteğinin Aşamaları: Banka sermayelerinin güçlendirilmesi süreci üç temel aşamadan oluşmaktadır;

1. Değerlendirme: Bağımsız denetim kuruluşlarının da dahil olduğu eşit, tarafsız ve üç aşamalı bir denetim sonrasında bütün özel sermayeli ticari bankaların gerçek mali durumlarının ortaya çıkarılması.

2. Ortakların Banka Sermayelerini Güçlendirmesi: Yedek akçelerle karşılanamayan ölçüde zararın bulunması ve sermaye yeterlilik rasyosunun (SYR) yüzde 8’in altında kalması halinde, banka genel kurullarının olağanüstü toplanarak hissedarların banka zararlarını tamamen üstlenmesi, gerekli diğer tedbirleri alması ve gerekli nakit sermaye artırımını karara bağlaması..

3. Kamu Desteği Sağlanarak Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Aşaması: Sermaye yeterliliği standart oranı pozitif olmakla beraber yüzde 8’in altında kalan bankalara doğrudan sermaye desteği ve sermaye benzeri kredi sağlanması suretiyle sermaye yapılarının güçlendirilmesi.

Sermaye Desteğinden Beklenen Yararlar:

- Banka sahiplerinin ve hissedarların sermaye artırımına katkılarını azamileştirmek,
- Yaşayabilir nitelikteki bankaların TMSF’ye devrini önleyerek maliyeti en aza indirmek,
- Bankacılık sektörünü kalıcı olarak sağlıklı hale getirerek mali sektöre olan borçların yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmaların etkinliğini artırmak,
- Reel sektöre dönük kredi imkanlarını artırmak,
- Devir ve birleşmeler için uygun bir ortam yaratmak,
- Şeffaflığı ve sektöre güveni pekiştirmek,
- Piyasa disiplini önemli ölçüde aksatan tam güvence mekanizmasının kaldırılabilmesi için uygun bir ortam yaratmak.

Sermaye Desteğinin Etkin ve Yerinde Kullanımını Sağlayacak Unsurlar:

- Doğrudan sermaye katkısı olarak sağlanacak kaynak ortaklarca ödenecek tutar ile sınırlandırılacaktır.
- Doğrudan sermaye aktarımında TMSF bankaya ortak olacaktır.
- Sermaye benzeri kredi olarak sağlanacak kaynak piyasa koşullarına göre belirlenmiş bir getiri üzerinden verilecektir.
- Sermaye benzeri kredi hisse senedine dönüştürülebilir nitelikte olacaktır.
- Bankayı kontrol eden ortakların hisse senetleri rehnedilecektir.
- Sermaye katkısı yapılacak bankaların yönetim kuruluna veto yetkisini haiz üye atanacaktır.
- Bankalar gelecek üç yıllık döneme ilişkin stratejilerini, iş planlarını ve belirli performans kriterlerine uyum konusundaki taahhütlerini BDDK’ya sunacaklardır.
- Ana sermaye katkısı olarak sağlanacak desteğin yüzde 60’ı, 2003 Haziran ayına kadar grup dışı firmalara kredi olarak verilecektir.

2.2. Bankacılık Sektörünün Mali Analizi ³

Yaşanan krizler sonrasında faiz oranlarındaki artış, Türk Lirasının yüksek oranlı değer kaybı ve ekonomik aktivitede yaşanan keskin daralma 2001 yılında bankacılık sektörünün aktif ve pasif yapısı ile karlılık performansını olumsuz yönde etkilemiştir. Bankacılık sektörü 2001 yılında operasyonel göstergeler bakımından da bir daralma süreci yaşamış ve banka, şube ve personel sayılarında önemli azalmalar meydana gelmiştir.

Yaşanan devir ve birleşmeler ve bazı bankaların bankacılık lisanslarının iptal edilmesi sonucunda, sistemde faaliyet gösteren banka sayısı, 2000 yılı sonuna göre 22 adet azalarak, 2002 yılı Nisan ayı sonunda 57'ye düşmüştür. 2001 yılı sonu itibarıyla, 22 adet özel ve 3 adet kamu sermayeli mevduat bankasının toplam aktifler içindeki payı yüzde 88,6 düzeyindedir. 2001 yılında karlılık performanslarında hızlı bir gerileme yaşayan bankalar, operasyonel açıdan yeniden yapılanma ve verimliliği yükseltme çabalarını artırmış, şube ve personel sayılarını azaltmışlardır.

Tablo 2.3. Banka ve Personel Sayısı

	Banka Sayısı				Yurtiçi Şube Sayısı				Yurtiçi Personel		
	Ara. 1999	Ara. 2000	Ara. 2001	Nisan 2002	Ara. 1999	Ara. 2000	Ara. 2001	Nisan 2002	Ara. 1999	Ara. 2000	Ara. 2001
Kamu	4	4	3	3	2.852	2.833	2.707	2.354	71.801	70.329	55.992
Özel	31	29	22	22	3.922	3.777	3.493	3.586	75.518	71.155	63.697
TMSF	8	11	6	3	711	1.076	408	310	15.975	20,044	6.667
Yabancı	19	17	15	15	118	115	230	205	4.782	3,743	4.275
Kalkınma ve Yatırım	19	18	15	14	29	29	19	18	5.836	6.461	5.644
Toplam	81	79	61	57	7.632	7.830	6.857	6.473	173.912	171.732	136.215

Kaynak: BDDK, TBB

Yaşanan birleşmeler ve TMSF bankalarına ait bazı aktif ve pasif kalemlerin kamu ve özel bankalara devredilmesinin de etkisiyle, 2001 yılında aktif büyüklüğü bakımından en büyük 5 bankanın sektör içindeki payı, bir önceki yıl sonuna göre 6,2 puan artarak yüzde 54'e yükselmiştir. En büyük 10 bankada da benzer gelişmeler yaşanmış ve aynı dönemde bu bankaların sektördeki payı 10 puan artarak yüzde 79,3'e ulaşmıştır.

Bilanço Yapısı

Finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmalar ve ekonomideki daralma bankacılık sektörünün aktif büyüklüğünün reel olarak önemli oranda küçülmesine yol açmıştır. 2001 yılında sadece özel bankalar grubunda düşük oranlı da olsa reel olarak büyüme gözlenmiştir.

2001 yılında bankacılık sektörünün aktif yapısında likit aktifler ve menkul değerler lehine, krediler aleyhine belirgin bir değişim gözlenmiştir. Menkul değerlere plasmanların toplam aktifler içindeki payı, yeniden yapılandırma kapsamında verilen DİBS'lerin de etkisiyle kamu ve fon bankalarında belirgin biçimde artarken, özel bankalarda bir önceki yıl düzeyinde kalmıştır. Ancak, özel bankalarda menkul değerlere toplam plasmanların kompozisyonu önemli oranda değişmiş, menkul değerler cüzdanının payı azalırken, bağlı menkul değerlerin payı artış göstermiştir. Bu gelişmede, özel bankaların takas işlemi sonrası almış oldukları DİBS'lerin bağlı menkul değerlerde yer alması etkili olmuştur.

2001 yılında kamu ve fon bankalarının kredi hacmi reel olarak önemli oranda gerilemiştir. Aynı dönemde, özel ve kalkınma bankaları grubunda kredilerdeki daralma daha düşük düzeyde kalırken, yabancı bankaların kredi portföyü artış göstermiştir. Yabancı bankalar grubundaki bu gelişmede, kredilerin önemli bir bölümünün yabancı para cinsinden olması ve TMSF kapsamındaki Demirbank'ın yabancı bankalar grubundaki bir bankaya satışı etkili olmuştur. 2001

³ Özel sermayeli bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi programı kapsamında, enflasyon muhasebesi esas alınarak yapılan denetimler sonucunda, 31 Aralık 2001 tarihli mali tablolarda değişiklikler olabilecektir. Bu nedenle, bu kısımda 2001 yılında bankacılık sektörünün bilanço yapısı ve karlılık performansına ilişkin temel eğilimler hakkında özet bir değerlendirme yer almakta, rakamsal büyüklüklere yer verilmemektedir.

yılında toplam kredi hacmindeki daralmada, hem arz hem talep yönlü faktörler etkili olmuştur. Piyasa riskleri nedeniyle karşı karşıya kalınan kayıplar sonucunda özkaynakların önemli ölçüde erozyona uğraması ve ekonomik aktivitede öngörülen keskin düşüşle birlikte kredi riski algılamasındaki artış kredi faaliyetlerini arz yönünden sınırlandırmıştır. Diğer taraftan, reel faiz oranlarındaki yükselme, tüketici ve yatırımcı güveninin zayıflaması ve geleceğe yönelik üretim ve yatırım kararlarına ilişkin belirsizlikler, kredi talebinin belirgin bir biçimde daralmasına yol açmıştır.

Ekonomik aktivitedeki daralma, şirket ve hane halkları bilançolarındaki kötüleşme ve varlık fiyatlarındaki düşüş bankaların sorunlu kredilerinde de artışa yol açmıştır. Sorunlu hale gelen kredilerini takipteki alacaklar hesabına aktararak gerekli karşılıkları ayırma konusunda ihtiyatlı bir yaklaşım içine girmeleri sonucunda, 2001 yılında kamu ve fon bankalarında takipteki alacakların toplam kredilere oranında önemli bir yükselme ortaya çıkmıştır.

2001 yılında, takipteki krediler içindeki payı en belirgin biçimde artan sektörler; metal ana sanayi, taşımacılık-depolama ve haberleşme, kimya ve deri ürünleri olmuştur. Merkez Bankası Risk Santralizasyonu Merkezi verilerine göre, Aralık 2001 itibarıyla toplam tasfiye olunacak krediler içinde tekstil ve tekstil ürünleri sanayi, inşaat ve taşımacılık-depolama ve haberleşme sektörleri en yüksek paya sahip ilk üç sektörü oluşturmaktadır.

2001 yılında istihdam kayıpları ve reel gelirlerdeki düşüş, bankacılık sektörüne yeni mevduat girişinin sınırlı kalmasına ve mevcut mevduatların bir kısmının çözülmesine yol açarken; belirsizlik ve güven sorunu, mevduatların vadesinin daha da kısılmasına ve ağırlıklı olarak döviz cinsinden tutulmasına yol açmıştır. 2001 yılında bankaların yurtdışı piyasalardan fon sağlama imkanları da, Türkiye'nin ekonomik görünümündeki bozulma, global ekonomideki yavaşlama ve gelişmekte olan ekonomilerde yaşanan sorunlar nedeniyle, belirgin bir biçimde azalmıştır.

2001 yılında, özel bankaların Türk Lirası ve yabancı para mevduat içindeki payı önemli oranda artış göstermiştir. Bu gelişmede, kamu ve fon bankalarının mevduat faiz oranlarının DİBS piyasa faiz oranlarının altında ve ortak olarak belirlenmesi uygulamasına başlanmasıyla birlikte, bu bankalardaki mevduatın bir bölümünün özel bankalara kayması ve fon bankalarındaki mevduatın ihale yoluyla ve karşılığında DİBS vermek suretiyle özel bankalara satılması etkili olmuştur.

Bankacılık sektörünün özkaynakları, kamu ve TMSF bankalarına yapılan sermaye enjeksiyonları ve özel bankacılık kesiminin sermaye yapısını güçlendirme çabalarının sonucu olarak, 2001 yılında artış göstermiştir.

Bankacılık sektörünün bilanço dışı yükümlülüklerinin toplam bilançoya oranı, 2001 yılında keskin bir düşüş göstermiştir. Bu gelişmede bilanço içi döviz açık pozisyonlarının azalmasıyla birlikte vadeli döviz alım-satım işlemlerindeki düşüş belirleyici olmuştur. Diğer taraftan, faiz oranlarındaki düşüş, stopaj oranlarının yükseltilmesi ve yeniden yapılandırma programı çerçevesinde kamu bankaları ile TMSF bankalarının repo işlemlerini azaltmaları sonucunda, 2001 yılında repo işlemlerinde de belirgin bir düşüş yaşanmıştır.

Karlılık

Kısa vadeli kaynakların nispi olarak daha uzun vadeli ve sabit getirili alanlara plase edildiği ve yabancı para açık pozisyonların artmış olduğu bir dönemde, Türk Lirasının yüksek oranlı değer kaybı ve faiz oranlarındaki artış, 2001 yılının ilk yarısında bankacılık sektörünü önemli boyutta kambiyo ve sermaye piyasası işlem zararları ile karşı karşıya bırakmıştır. Faiz oranlarındaki yükselme, esas olarak kısa vadeli fon ihtiyacı önemli boyutlarda olan kamu ve fon bankalarını etkilemiştir. Konsolide bazda değerlendirildiğinde, kamu bankaları Türk Lirasının değer kaybından etkilenmezken, diğer banka gruplarının karlılık performansı kambiyo zararları nedeniyle kötüleşmiştir.

Kambiyo zararının yükselmeye devam etmesine rağmen, net faiz gelirlerinin reel olarak artması ve sermaye piyasası işlem zararlarının azalması sonucunda, 2001 yılının üçüncü çeyreğinde TMSF bankaları hariç sektörün karlılığında yılın ilk yarısına göre önemli bir iyileşme görülmüştür. Yılın son çeyreğinde, ekonomide yaşanan daralmanın daha da derinleşmesine bağlı olarak, tahsili gecikmiş alacaklar ve bu alacaklar için ayrılan karşılıklarda artış olmuştur. Ancak, bu dönemde faiz oranlarının düşmesi ve Türk Lirasının yabancı paralar karşısında değer kazanmaya başlaması, sermaye piyasası işlem karları ile kambiyo karlarını olumlu yönde etkilemiştir.

Yabancı Para Pozisyonu

Kasım 2000'de yaşanan kriz uygulanmakta olan ekonomik programın sürdürülebilirliği konusunda endişeler yaratmış ve bankacılık sektörü döviz pozisyon açığını kapatmaya başlamıştır. Bu eğilim, Şubat 2001 krizinin ardından dalgalı kur sistemine geçilmesiyle daha belirginleşmiştir. Nitekim, bankacılık sektörünün 19 Şubat 2001 itibarıyla 15,2 milyar dolar olan vadeli işlemler hariç döviz pozisyon açığı 15 Haziran itibarıyla 7,2 milyar dolara gerilemiştir. Bu gelişmede, verilen dövize endeksli DİBS'lerin katkısıyla TMSF bankalarının yabancı para açık pozisyonlarında kaydedilen 4,2 milyar dolarlık azalma belirleyici olmuştur. Aynı dönemde, özel bankaların vadeli işlemler hariç yabancı para açık pozisyonunda da 2,8 milyar dolarlık bir düşüş gerçekleşmiştir. 15 Haziran 2001'de yapılan takas işlemi sonrasında özel bankaların vadeli işlemler hariç yabancı para açık pozisyonları daha da gerileyerek 2001 yıl sonunda 1,5 milyar dolara inmiştir.

Daha önceki dönemlerde bilanço içi pozisyon açıklarını vadeli işlemler yoluyla kapatarak yasal sınırlarda kalmaya çalışan bankacılık sektörünün, takas sonrasında yabancı para açık pozisyonları önemli ölçüde azaldığından, vadeli işlemlerde de belirgin bir gerileme gözlenmiştir. Nitekim, takas işlemi öncesinde 6,6 milyar dolar civarında olan vadeli işlemler (net) izleyen dönemlerde 1-1,5 milyar dolar aralığında seyretmiştir.

Tablo 2.4. Döviz Pozisyonundaki Gelişmeler (Milyon Dolar)

	Bilanço İçi Pozisyon ⁽¹⁾				Net Genel Pozisyon ⁽²⁾			
	Kasım 2000	19 Şubat 2001	15 Haziran 2001	28 Aralık 2001	Kasım 2000	19 Şubat 2001	15 Haziran 2001	28 Aralık 2001
Kamu Bankaları	-184	-28	95	191	-184	22	96	189
Özel Bankalar	-10.674	-8.960	-6.131	-1.487	-954	-1.049	-374	110
TMSF Bankaları	-5.177	-4.537	-274	-441	-4.777	-4.529	-354	-441
Yabancı Bankalar	-1.966	-1.434	-818	108	-110	-45	-15	-9
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	-441	-333	-118	40	-108	-75	24	22
Sektör (TMSF hariç)	-13.265	-10.755	-6.972	-1.147	-1.356	-1.147	-269	312
Sektör (TMSF dahil)	-18.442	-15.292	-7.246	-1.588	-6.133	-5.676	-623	-129

Kaynak: BDDK

(1) Bilanço İçi Pozisyon = Döviz Pozisyonu + Dövize Endeksli Pozisyon.

(2) Net Genel Pozisyon = Bilanço İçi Pozisyon + Vadeli İşlemler

Likidite ve Faiz Riski

Mevduatın kısa vadede yoğunlaşmaya devam etmesi ve nispi olarak daha uzun vadeli menkul değerler cüzdanı ile kredilerin aktifler içindeki payının artması sonucunda, 2001 yılının başında bankacılık sektörünün likidite ve faiz riski önemli ölçüde yükselmiştir. Söz konusu riskler gecelik borçlanma ihtiyaçları önemli boyutlara ulaşan kamu ve fon bankalarında daha da belirgin bir biçimde ortaya çıkmıştır.

Kasım ve Şubat krizleri sonrasında likidite ve faiz riski nedeniyle önemli kayıplarla karşılaşan bankacılık sektörü, 2001 yılının ikinci çeyreğinden itibaren aktif ve pasif yapısını söz konusu riskleri en aza indirecek şekilde değiştirme çabası içinde olmuştur. Bu dönemde, kamu ve Fon bankaları Hazine'den sağladıkları kaynaklarla kısa vadeli yükümlülüklerini tasfiye ederken, özel bankalar likit varlıklarını önemli ölçüde artırmıştır. Kamu ve Fon bankalarının mevduat ve kredi faizlerini piyasa koşulları ile uyumlu bir yapıda belirlemeye başlaması, özellikle 2001 yılının ikinci yarısında faiz riskinin sınırlandırılmasına katkıda bulunmuştur. 2001 yılında iç borçlanmada

değişken faizli tahvillerin payının artması, bankaların faiz risklerini sınırlandıran bir diğer faktör olmuştur.

2001 yılında bankaların likit aktiflerindeki artışın büyük ölçüde menkul değerlere plasmanlardaki (bağlı menkul değerler dahil) genişlemeden kaynaklanması, DİBS ikincil piyasasında likiditenin daralması halinde sektörün likidite riskini artırabilecek bir gelişme olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, 2001 yılında uygulamaya konulan para programında Merkez Bankası'nın piyasalara likidite sağlama konusunda esnekliğe sahip olması, potansiyel likidite riskini sınırlandırıcı bir rol oynamıştır.

2.3. Özel Finans Kurumları

Finans sektörünün genelinde olduğu gibi, 2001 yılında Özel Finans Kurumlarının (ÖFK) aktif toplamı reel olarak daralma göstermiştir. ÖFK'ların toplam aktifleri 2001 yılında Türk Lirası bazında yüzde 44,7, dolar bazında ise yüzde 51 oranında gerilemiştir. Bu gelişmede yılın ilk yarısında bir finans kurumunun faaliyetine son verilmesi etkili olmuştur. Nitekim, söz konusu finans kurumu hariç tutulduğunda, 2001 yılında ÖFK'ların aktif büyüklüğündeki reel küçülme yüzde 12,2 olmaktadır.

Tablo 2.5. ÖFK Bilançosundan Seçilmiş Kalemler

	Trilyon TL					Milyon Dolar					Yüzde Değişim (%)	
	Aralık 1999	Aralık 2000	Aralık 2000*	Eylül 2001	Aralık 2001	Aralık 1999	Aralık 2000	Aralık 2000*	Eylül 2001	Aralık 2001	Aralık00/ Aralık99	Aralık01/ Aralık00
Toplam Aktifler	1.673	2.266	1.429	2.062	2.365	3.098	3.374	2.128	1.345	1.643	35,5	4,3
-Kullandırılan Fonlar	1.260	1.726	946	1.204	1.073	2.334	2.570	1.408	786	746	37	-37,8
-Takipteki Alacaklar (Brüt)	55	97	94	256	332	102	145	140	167	231	76,8	240,3
-Bankalardan Alacaklar	116	84	81	221	439	215	125	121	144	305	-27,5	421,1
-Sabit Kıymetler	65	156	135	197	225	121	233	201	129	157	139,2	44
Toplam Pasifler												
-Toplanan Fonlar	1.420	1.863	1.163	1.671	1.917	2.630	2.774	1.732	1.090	1.332	31,20	2,9
-Özkaynaklar	102	161	112	137	203	189	240	167	90	141	58,10	26,3
Toplam Bilanço Dışı Yükümlülükler	158	259	178	263	305	293	385	265	171	212	63,6	18

Kaynak: BDDK

(*) İhlas Finans hariç.

ÖFK'ların aktif kalemleri incelendiğinde, plasmanlarının yüzde 45,4'ünü kullandırılan fonlar kaleminin oluşturduğu, bunu bankalardan alacaklar, takipteki alacaklar ve sabit kıymetlerin izlediği görülmektedir.

ÖFK'ların kullandırılan fonlar tutarı, reel bazda yüzde 67,0 oranında gerileyerek, 2001 yılı sonunda 1,1 katrilyon lira olarak gerçekleşmiştir. ÖFK'lar tarafından kullandırılan fonların en ağırlıklı bölümünü üretim desteği olarak sağlanan fonlar oluşturmakta, bunu kar-zarara katılma ve finansal kiralama yöntemiyle kullandırılan fonlar izlemektedir.

ÖFK'ların bankalardaki depoları reel olarak yüzde 176,3 oranında artarak, 2001 yılı sonunda 439 trilyon liraya ulaşmıştır. Ağırlıklı olarak yabancı paradan oluşan bankalar hesabındaki artışta döviz kurlarındaki yükselme de etkili olmuştur.

ÖFK'lar tarafından toplanan fonlar reel olarak yüzde 45,4 oranında azalarak, 2001 yılı sonunda 1,9 katrilyon lira olmuştur. Toplanan fonların en ağırlıklı bölümü katılma hesaplarından (yüzde 80) oluşmakta, bunu cari hesaplar ve özel projeler için sağlanan fonlar izlemektedir. Vadeleri itibarıyla incelendiğinde, bankacılık sistemine benzer şekilde ÖFK'ların topladığı fonların da kısa vadede yoğunlaştığı görülmektedir.

2001 yılında ÖFK'ların ödenmiş sermayesi reel olarak artmasına rağmen, karlılık performansındaki kötüleşmeye bağlı olarak özkaynaklarda reel bazda önemli bir düşüş gözlenmiştir.

ÖFK'ların bilanço dışı yükümlülükleri, 2001 yılında reel olarak yüzde 37,5 oranında gerilemiştir. Bu gerilemede, taahhütler kalemindeki düşüş belirleyici olmuştur. Vadeli döviz alım-satım ve repo işlemleri bulunmayan ÖFK'ların bilanço dışı yükümlülüklerinin en ağırlıklı bölümü teminat mektupları (yüzde 69,3) ve akreditiflerden (yüzde 35,9) oluşmaktadır.

2000 yılında 11,9 trilyon lira net dönem karı elde eden ÖFK'lar, 2001 yılında 24,9 trilyon lira zarar etmiştir. Bu gelişmenin temel nedeni, TL'nin hızlı değer kaybı sonucu bu kurumların 68,1 trilyon lira net kambiyo zararının oluşmasıdır. Dönemler itibariyle bakıldığında, yılın son çeyreğinde ÖFK'ların karlılık performansında bir iyileşme başlamış ve Eylül ayına göre zararları azalma göstermiştir.

Tablo 2.6. ÖFK Gelir-Gider Dengesinden Seçilmiş Kalemler

	Trilyon TL					Milyon Dolar				
	Aralık 1999	Aralık 2000	Aralık 2000*	Eylül 2001	Aralık 2001	Aralık 1999	Aralık 2000	Aralık 2000*	Eylül 2001	Aralık 2001
Kar Payı Gelirleri	259,0	368,0	216,2	195,8	274,4	479,0	548,0	322,0	128,0	191,0
-Kullandırılan Fonlardan Alınan Kar Payı	251,2	367,4	215,6	195,0	273,3	465,0	547,0	321,0	127,0	190,0
Kar Payı Giderleri	168,6	219,0	105,0	82,3	105,9	312,0	326,0	156,0	54,0	74,0
-Toplanan Fonlara Ödenen Kar Payları	168,6	218,7	104,8	82,3	105,9	312,0	326,0	156,0	54,0	74,0
Net Kar Payı Geliri (Gideri)	90,3	149,0	111,2	113,5	168,5	167,0	222,0	165,0	74,0	117,0
Kar Payı Dışındaki Gelirler	13,1	21,3	17,8	24,7	39,3	24,0	32,0	27,0	16,0	27,0
Kar Payı Dışındaki Giderler	65,8	122,4	90,0	92,6	145,1	122,0	182,0	134,0	60,0	101,0
Diğer Kar Payı Dışındaki Gelirler (Giderler)	-12,7	-20,3	-19,8	-72,6	-68,1	-24,0	-30,0	-29,0	-47,0	-47,0
Kambiyo Karları (Zararları) (Net)	-13,5	-19,5	-19,0	-72,6	-68,1	-25,0	-29,0	-28,0	-47,0	-47,0
Dönem Net Karı	14,7	11,9	8,2	-33,4	-24,9	27,0	18,0	12,0	-22,0	-17,0

Kaynak: BDDK

(*) İhlas Finans hariç.

BÖLÜM 3

3. BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMUNUN FAALİYETLERİ

3.1. BDDK'nın Görev ve Yetkileri

4389 Sayılı Bankalar Kanunu ile bankaların gözetim ve denetiminde etkinliğin artırılması amacıyla oluşturulan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, daha önce Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası bünyesinde bulunan, bankacılık sektörünün gözetim ve denetiminden sorumlu birimlerini bünyesinde birleştirerek 31 Ağustos 2000 tarihinden itibaren fiilen çalışmaya başlamıştır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun temel görevleri;

Bankalar Kanununun ve ilgili diğer mevzuatın düzenlemeler de yapmak suretiyle uygulanmasını sağlamak,

Uygulamayı denetlemek ve sonuçlandırmak,

Tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek,

Kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak,

Tasarruf Mevduat Sigorta Fonunu (Fon) idare ve temsil etmek

olarak belirlenmiştir.

Kurum bu amaçlarını gerçekleştirmek için gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamakla yükümlü ve yetkili kılınmıştır. Kurum, Kurul kararı ile Bankalar Kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmelikler ve tebliğler çıkarmaya yetkilidir. Kurul ve Kurum, yetkilerini, düzenleyici işlemler tesis ederek ve özel nitelikli kararlar olarak kullanmaktadır. Düzenleyici işlem niteliğindeki yönetmelik ve tebliğler, Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulmaktadır.

2000 yılının son çeyreği ile 2001 yılı içinde BDDK olağan düzenleme, denetleme ve yetkilendirme ve izin faaliyetlerinin yanı sıra, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamına alınan bankaların yeniden yapılandırılarak çözüme kavuşturulması, özel bankacılık sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ve bankacılık sektörüne yönelik gözetim ve denetim çerçevesinin güçlendirilmesi ve uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi alanlarında çalışmalar yürütmüştür.⁴

3.2. BDDK'nın Faaliyetleri⁵

3.2.1. Düzenleme

2001 yılında, bankacılık kesiminin mali ve operasyonel anlamda yeniden yapılandırılması çalışmaları ile eş anlı olarak, sektöre yönelik düzenleme, gözetim ve denetim çerçevesini güçlendirecek, bankacılık sistemini daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak, sektörün dayanıklılığını geliştirecek ve sektöre güveni kalıcı kılacak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde de önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

⁴ BDDK'nın bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması ile ilgili faaliyetleri, Yıllık Rapor'un ikinci bölümünde ayrıntılı olarak kapsamaktadır.

⁵ Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun Yıllık Faaliyet Raporunun ayrıca yayınlanması nedeniyle bu kısımda TMSF'nin faaliyetlerine yer verilmemektedir.

Gözetim ve denetim çerçevesine ilişkin düzenlemeler; sermaye yeterliliği, risk yönetimi, kredi ve iştirak sınırlamaları, kredi karşılıkları, uluslararası muhasebe standartlarına uyum, bağımsız denetim ve yabancı ülke denetim organları ile işbirliği alanlarında yoğunlaşmıştır.

Sermaye Düzenlemeleri

- Bankalar Kanunu'nda Haziran 2001'de yapılan değişiklikle Avrupa Birliği Direktiflerindeki özkaynak tanımına paralel olarak "Konsolide Özkaynak" tanımı getirilmiş ve konsolide esasa göre uygulanacak kredi sınırları ile standart oranların hesaplanmasında bu tanımın esas alınması sağlanmıştır. Bu çerçevede oluşabilecek limit aşımalarına ilişkin olarak bankalara 31 Aralık 2003 tarihine kadar geçiş süresi tanınmıştır.
- Bankaların sermaye yeterliliği standart oranının; faiz oranı riski, kur riski ve hisse senedi risklerinden oluşan piyasa risklerini de dikkate alarak, konsolide ve konsolide olmayan bazda hesaplanmasına ilişkin esas ve usulleri belirleyen "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" 10 Şubat 2001'de yayımlanmıştır. Söz konusu Yönetmelik, 31 Ocak 2002 tarihinde yayımlanan ve sermaye yeterliliğine ilişkin ilave düzenlemeler getiren aynı adı bir yönetmelik ile yürürlükten kaldırılmıştır. 31 Ocak 2002'de yayımlanan yönetmelik ile aşağıda özetlenen ilave ve değişiklikler gerçekleştirilmiştir:
 - Bankaların opsiyonlara özgü risklerinin ölçülmesi ve bu tür pozisyonlardan kaynaklanabilecek risklere ilişkin sermaye yükümlülüklerinin hesaplanmasında kullanılacak esas ve usuller belirlenmiştir.
 - Bankalarca kullanılacak risk ölçüm modellerine ilişkin standartlara ilaveler yapılmıştır.
 - Risk ağırlıklarını gösterir ek cetvel, repo işlemlerinin bilanço içinde izlenmesi uygulamasına paralellik sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.
 - Bankaların özkaynaklarının hızlı kur ve fiyat hareketleri nedeniyle aşınmasını önlemek amacıyla "yapısal pozisyon" tanımı getirilmiştir.
 - Yönetmeliğin geçici 1 inci maddesi uyarınca, sermaye yeterliliği hesabında konsolide bazda piyasa risklerinin dikkate alınması ile ilgili uygulamaya 1 Temmuz 2002 tarihinden itibaren başlanılacaktır.
- Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik'te 31 Ocak 2002 tarihinde yapılan değişiklikle, uluslararası düzenlemelere uyum sağlamak amacıyla, özkaynak tanımı değiştirilerek, genel kredi karşılığının netleştirme yapılmaksızın katkı sermayeye ilave edilmesi hükmü getirilmiş ve sermayeden indirilecek değerlere tüm mali kurumlara yapılan sermaye katılımları dahil edilmiştir. Böylece, sistemde tek bir özkaynak tanımının yerleşmesi sağlanarak, gerek kredi sınırlarının hesabında gerekse mali bünyeye dair rasyoların uygulanmasında aynı özkaynak tanımının esas alınması temin edilmiştir.

Risk Düzenlemeleri

- 8 Şubat 2001 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik" ile bankaların bünyelerinde etkin bir iç denetim sistemi kurmaları ve karşılaşacakları riskleri en iyi şekilde yönetebilmelerine imkan verecek etkin bir risk yönetimi sistemi oluşturmalarına ilişkin usul ve prensipler belirlenmiştir. Söz konusu sistemlerin etkin bir şekilde işleyişini takiben, bu Yönetmelik çerçevesinde, bankacılık sisteminin faaliyetler bazında risk odaklı olarak gözetimi hedeflenmiştir. Bankalar, Temmuz 2001 tarihinden itibaren Yönetmelik çerçevesinde yapmış oldukları faaliyetleri ve organizasyonel hazırlıklarını üçer aylık dönemler itibariyle raporlamakta, bu raporlar düzenli olarak değerlendirilmekte ve gelişmeler yakından izlenmektedir.

- “Yabancı Para Net Genel Pozisyon/Özkaynak Standart Oranının Bankalarca Konsolide ve Konsolide Olmayan Bazda Hesaplanmasına ve Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik” 31 Ocak 2002 tarihinde yayımlanmıştır. Bu Yönetmelik ile özkaynak ve konsolide özkaynak tanımlarındaki yeni düzenlemelere paralellik sağlanmış, ayrıca net genel pozisyon açıklarının belirtilen sınırı aşan kısmının dispoñibilite uygulamasında taahhüt olarak dikkate alınması uygulaması kaldırılmıştır.

Kredi ve İştirak Sınırlamaları ile Karşılıklara İlişkin Düzenlemeler

- 27 Haziran 2001 tarihli “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik” ile, kredilerde risk yoğunlaşmasını önlemek üzere, bir gruba kullanılacak kredi limitlerinin hesabında doğrudan ve dolaylı krediler birlikte dikkate alınmış ve risk grubu tanımı yapılmıştır. Banka hissedar ve iştiraklerinin de aynı risk grubu içinde değerlendirildiği düzenleme ile banka kaynaklarının belirli gruplar üzerinde yoğunlaşması engellenmekte, bankaların aktif yapısını emniyet, seyyaliyet ve verimlilik ilkelerine göre sağlamlaştırılmaları temin edilmektedir. Bir risk grubuna kullandıkları kredi toplamı Bankalar Kanunu’ndaki sınırlamaları aşan bankalar, bu risk grubuna dahil gerçek ve tüzel kişilere yeni kredi kullandıramayacaklardır. Ayrıca, bankaların sınırlamaları aşan tutarı kademeli olarak 2006 yılı sonuna kadar gidermeleri öngörülmüştür.
- 4672 sayılı Yasa ile Bankalar Kanununda yapılan değişikliklerle;
 - 2009 yılına kadar geçiş süreci tanınarak bankaların mali kurumlar dışındaki bir ortaklığa iştirakleri kendi özkaynaklarının en fazla yüzde 15’i, bu iştiraklerin toplam tutarı ise banka özkaynaklarının yüzde 60’ı ile sınırlandırılmıştır.
 - 1 Ocak 2002’den itibaren vadeli işlem, opsiyon sözleşmeleri ve benzeri diğer türev ürünler kredi tanımına dahil edilmiştir.
 - Özel karşılıkların kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider sayılması konusuna açıklık kazandırılmıştır.
- 31 Ocak 2002 tarihinde 4743 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle, bankaların kredi karşılıklarını Bankalar Kanunu hükümlerine uyumlu hale getirmek için tanınmış olan dört yıllık geçiş süresi kaldırılmıştır.
- “Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik” 30 Haziran 2001 tarihinde yayımlanmıştır. 31 Ocak 2002 tarihinde bu Yönetmeliğin kredilerin ve diğer alacakların yeniden yapılandırılması veya yeni bir itfa planına bağlanmasına ilişkin usul ve esaslar hakkındaki hükümleri değiştirilmiş ve uygulamaya ilişkin hususlar hakkında bir genelge yayımlanmıştır. Söz konusu genelge ile krediler ve diğer alacakların sınıflandırılması, karşılık ayrılmasına ilişkin esaslar, teminata ilişkin esaslar ile mevduat kabul etmeyen bankaların Yönetmelik hükümleri karşısındaki durumları konularına açıklık getirilmiştir. Yönetmelikte yapılan değişikliklerle kredi ve diğer alacakların yeniden yapılandırılması hakkındaki mevcut uygulama gözden geçirilerek mali sektöre olan borçların ilave kredi sağlamak suretiyle yenilenmesi veya yeniden bir itfa planına bağlanmasına ilişkin düzenlemelerin etkinliğini artırıcı esneklikler sağlanmıştır.

Muhasebe Standartları, Bağımsız Denetim ve Devir ve Birleşmelere İlişkin Düzenlemeler

- Repo ve ters repo işlemlerinin muhasebeleştirilmesi esaslarının, uluslararası düzenlemelere uyumlu hale getirilmesi ve muhasebenin temel kavramlarından olan özün önceliği gereği bankaların risklerinin daha sağlıklı bir şekilde izlenebilmesi için “Bankalarca Uygulanacak Muhasebe Standartları, Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi”nde 1 Şubat 2002

tarihinden geçerli olmak üzere 13 Aralık 2001 ve 31 Ocak 2002 tarihlerinde ilaveler ve değişiklikler yapılmıştır.

- Bankalar Kanunu'nun 13 üncü maddesi uyarınca bankaların hesap ve kayıt düzeninde saydamlık ve yeknesaklığın sağlanması, işlemlerinin kayıt dışında kalmasının önlenmesi, faaliyetlerinin gerçek mahiyetlerine uygun olarak sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tabloların zamanında ve doğru bir şekilde hazırlanması, bunların bağımsız denetime tabi tutulması, raporlanması ve yayımlanmasına ilişkin ilkeleri belirleyen Muhasebe Uygulama Yönetmeliği Taslağı ve ekleri 1 Temmuz 2002 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmek üzere hazırlanmış olup, bankalarca 1 Şubat 2002 tarihinden itibaren deneme mahiyetinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu düzenlemelerle bankaların 2002 yıl sonu bilançolarını Uluslararası Muhasebe Standartlarına (UMS) uygun bir biçimde oluşturabilmeleri hedeflenmektedir.
- Yetkili bağımsız denetim kuruluşlarınca; 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamındaki bankaların ve özel finans kurumlarının hesap ve kayıtlarının anılan Kanununun 13 üncü maddesine göre yürürlüğe konulan hesap ve kayıt düzenine ilişkin mevzuata uygunluğunun denetlenmesine ve yapılan denetim sonucunda oluşturulan görüş çerçevesinde yayımlanacak bilanço ve kâr ve zarar cetvelleri ile konsolide mali tabloların onaylanmasına ilişkin esas ve usullerin belirlenmesi amacı ile "Bağımsız Denetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik" 31 Ocak 2002 tarihinde yayımlanmıştır. Bu Yönetmelik ile, bağımsız denetim yapılırken uyulacak ilke ve esaslar uluslararası denetim standartları ile uyumlu ve daha detaylı bir biçimde yeniden düzenlenmiştir.
- Bankalar ve özel finans kurumlarınca yayımlanacak bilanço ile kar ve zarar cetvellerini onaylayabilecek bağımsız denetim kuruluşlarının yetkilendirilmesine, yetkilerinin geçici veya sürekli olarak kaldırılmasına ilişkin esasları düzenleyen "Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Yetkilerinin Geçici veya Sürekli Olarak Kaldırılması Hakkında Yönetmelik" 31 Ocak 2002 tarihinde yayımlanmıştır. Bu Yönetmeliğin Geçici 2 nci maddesi 29 Mart 2002 tarihinde yayımlanan yönetmelik ile yürürlükten kaldırılmıştır.
- BDDK tarafından hazırlanarak 27 Haziran 2001 tarihinde yayınlanan "Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkında Yönetmelik" ile Türkiye'de faaliyette bulunan bankalardan birinin diğer bir veya birkaç banka ile birleşmesi veya bütün borç, alacak ve mevduatını Türkiye'de faaliyette bulunan diğer bir bankaya devretmesi ile ilgili esas ve usuller düzenlenmiştir. 14 Eylül 2001'de bu yönetmeliğin 20'nci maddesinde değişiklik yapılmıştır.

Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı Kapsamında Yapılan Düzenlemeler

- 1 Şubat 2002 tarihli "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programının Uygulama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik" ile yeniden yapılandırma programı kapsamında yapılacak sermaye desteği programına ilişkin işlemlere açıklık getirilmiştir. Bu çerçevede, Türkiye'de kurulu mevduat kabulüne yetkili özel sermayeli bankaların, 4389 sayılı Bankalar Kanununa 4743 sayılı Kanunla eklenen geçici 4 üncü madde uyarınca yapılacak genel kurul toplantısına, sermaye azaltım ve artırımına, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yapılacak değerlendirme sonucunda alınacak tedbirlere, sermaye artırımına konu hisselerin devir sürelerine, hisse senedine dönüştürülebilir tahvil ihracına ve bu tahvillerin hisse senedine dönüştürülmesine, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca edinilen banka hisselerinin satışına ve sermaye benzeri kredilerin sermayeye dönüştürülmesine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.
- "4389 Sayılı Bankalar Kanununun Geçici 4 üncü Maddesi Uyarınca Yapılacak Özel Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik" 1 Şubat 2002 tarihinde

yayımlanmıştır. Bu Yönetmeliğin enflasyon muhasebesi ile ilgili maddeleri ve diğer bazı maddelerinde 2 Mart 2002, birinci kuruluşça yapılacak denetimin kapsamı hakkındaki maddesinde ise 29 Mart 2002 tarihinde değişiklik yapılmıştır.

- Birinci bağımsız denetim raporlarının bağımsız denetim ilke ve esaslarına uygunluk bakımından ikinci bir bağımsız denetim kuruluşu tarafından incelenmesi ve ikinci bağımsız denetim kuruluşlarının Kurumca tespitine ilişkin esas ve usullerin belirlenmesi amacıyla, “4389 Sayılı Bankalar Kanununun Geçici 4 üncü Maddesi Uyarınca Yapılacak İkinci Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik”, 27 Mart 2002 tarihinde yayımlanmıştır. Bu Yönetmeliğin ikinci kuruluşun belirlenmesine ilişkin 5 inci maddesi, 29 Mart 2002 tarihinde değiştirilmiştir.

Özel Finans Kurumlarına İlişkin Düzenlemeler

- 4672 sayılı Yasa ile, Türkiye Özel Finans Kurumları Birliği oluşturularak, Birliğe Özel Finans Kurumlarındaki tasarrufların korunması amacıyla “Güvence Fonu” kurma ve güvence fonuna ilişkin usul ve esasları belirleme yetkisi verilmiştir.
- Özel finans kurumlarının kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin esas ve usullerin düzenleyen “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik” 20 Eylül 2001 tarihinde yayımlanmıştır. Bu Yönetmelikteki özkaynak ve konsolide özkaynak tanımları ile diğer bazı maddeler 7 Mart 2002 tarihinde değiştirilmiştir.
- “Özel Finans Kurumları Birliği Statüsü”, 26 Ekim 2001 tarihinde yayımlanan 2001/3138 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulmuştur.

Sektörde Etkinliğin Artırılmasına İlişkin Diğer Düzenlemeler

- Bankalar Kanununda yapılan değişiklikle, bankaların devir ve birleşme işlemlerindeki sürecin hızlandırılmasını teminen, birleşme ve devirlerde 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile birlikte, devir veya birleşmeye konu bankaların toplam aktiflerinin sektör içindeki paylarının yüzde 20’yi geçmemesi kaydıyla 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun bazı maddelerinin uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır.
- Bankaların ve iştiraklerinin devir ve birleşmelerini kolaylaştırmak yönünde vergi teşvikleri getirilmiştir. Ayrıca, 4605 sayılı Kanunda yer alan vergi avantajlarının banka iştiraklerinin birleşmelerinde de uygulanmasına imkan veren 4603 sayılı Kanun 3 Temmuz 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- 27 Temmuz 2001 tarihinde yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararıyla, repo ile TL ve döviz mevduat faiz gelirlerine uygulanan stopaj oranlarının vadeye göre farklılaştırılması sağlanmıştır. Bu çerçevede, TL mevduat hesaplarındaki stopaj oranları; 3 ila 6 ay vadeli olanlar için yüzde 14’e, 6 ila 12 ay vadeli olanlarda yüzde 10’a, 12 aydan uzun vadeli için de yüzde 6’ya indirilmiştir. Döviz tevdiat hesapları üzerindeki stopaj oranı 1 yıldan uzun vadeli için değişmemiş, 1 yıldan kısa vadeli için 2 puan artırılarak, yüzde 16’dan yüzde 18’e yükseltilmiştir. Repo stopaj oranı ise yüzde 16’dan yüzde 20’ye yükseltilmiştir.
- Merkez Bankası, bankaların kaynak maliyetlerini düşürmek amacıyla, 8 Ağustos 2001 tarihinden itibaren TL mevduatlar için ayrılan munzam karşılıklara faiz ödenmesi uygulamasına başlamıştır.
- Mali aracılık maliyetlerinin düşürülmesi ve likidite yönetiminin daha esnek bir yapıya kavuşturulmasına katkıda bulunmak amacıyla Merkez Bankası 29 Mart 2002’de zorunlu karşılık ve disonibilite uygulamasını değiştirmiştir. Yapılan düzenleme ile munzam karşılık ve disonibilite yükümlülüğü toplamı 2 puan azaltılırken, yabancı para cinsinden zorunlu karşılıklara da faiz ödenmesi kararlaştırılmıştır.

3.2.2. Denetleme

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun denetleme faaliyetleri, bankaların uzaktan gözetimi, yerinde denetim ve gerekli tedbirlerin zamanında alınarak uygulamaya konulması olmak üzere üç temel bileşenden oluşmaktadır.

BDDK'nın gözetim sistemi, erken uyarılı uzaktan gözetim esasına dayanmaktadır. Bu sistemin temel kaynaklarını Gözetim Formları ve Bankalar Yeminli Murakıpları tarafından hazırlanan yerinde denetim raporlarının yanı sıra, bankaların mali tablolarının düzenlemelere uygunluğunu denetleyen bağımsız denetim raporlarından elde edilen veriler ve Kurumun diğer birimlerinden sağlanan bilgiler oluşturmaktadır.

Gözetim Form Paketi, 2001 yılında mevcut gelişmeler de dikkate alınarak revize edilmiş ve yeni form paketi 2002 yılı Şubat ayından itibaren haftalık, aylık ve üçer aylık raporlamaların hazırlanmasında kullanılmaya başlanmıştır.

Sistemdeki nakit hareketlerinin yakından izlenmesi ve gerekli önlemlerin zamanında alınabilmesi amacıyla, 2002 yılı Kasım ayı sonundan itibaren bankalar günlük bazda izlenmektedir. Bankalardan alınan günlük veri setinin kapsamı gereksinimler doğrultusunda revize edilmiş ve gelen bilgilerin bir veri tabanında tutulmaya başlanması suretiyle etkin ve süratli kullanımı sağlanmıştır.

Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik çerçevesinde, faiz oranı, kur ve hisse senedi pozisyon risklerinin ve bu risklere ilişkin sermaye gereksinimlerinin izlenmesi amacıyla, ayrı bir raporlama seti hazırlanmıştır.

BDDK bünyesi içinde yerinden denetim işlevi Bankalar Yeminli Murakıpları tarafından yerine getirilmektedir. Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu'nun yıllık denetim faaliyetleri, Ocak ayından itibaren uygulamaya konulan yıllık çalışma programları ile yürütülmektedir. Bu programlar, "Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel Basel Prensipleri" ve Avrupa Birliği'nin 2000/12 EEC sayılı "Kredi Kurumlarının Faaliyetlerinin Yürütülmesi ve Takibine İlişkin Direktif" hükümleri dikkate alınarak düzenlenmektedir. Aralıksız banka denetimi ilkesi gereğince, büyük ve orta ölçekli mevduat bankalar sürekli yerinde denetime tabi tutulmaktadır.

Yıllık çalışma programına alınan konular ve denetlenecek birimler, Kurul Başkanlığı'nca belirlenen bir takvim dahilinde, Murakıp ve Murakıp Yardımcılarına tevzi edilmekte, düzenlenen rapor, mütalâa, araştırma ve etüd sonuçları Başkanlıkça değerlendirildikten sonra, ilgili birimlere intikal ettirilmektedir.

Yerinde denetim faaliyetleri; mali bünye analizi, mevzuat denetimi, ihbar ve şikayet incelemeleri ile, Kurumun görev ve yetki alanına giren konulara ilişkin inceleme ve araştırmalar yapmak ve görüş bildirmek alanlarında yoğunlaşmaktadır. Bu çerçevede, 2001 yılı içerisinde Türk bankacılık sistemindeki 79 bankadan 59 banka ile 6 özel finans kurumunda denetim ve araştırma faaliyetinde bulunulmuştur. İnceleme yapılan bankaların 2000 yılı bilanço büyüklükleri itibariyle sistem içindeki payı yüzde 96'dır.

Mali bünye analiz incelemelerinin yanı sıra, başta Bankalar Kanunu olmak üzere, mevzuatın tatbikine ilişkin çeşitli uygulamalar dolayısıyla, 2001 yılında 344 adet rapor düzenlenmiş ve ilgili mercilere intikal ettirilmiştir.

Tablo 3.1. İnceleme ve Araştırma Sonucunda Düzenlenen Raporlar (2001 Yılı)

	Rapor Sayısı
Mali Bünye Analizi	75
Mevzuat	190
Görev Zararı	7
Vergi	24
İhbar ve Şikayet	27
Diğer (Araştırma, etüd vb.)	21
Toplam	344

Banka genel müdürlük ve şubelerinde yapılan incelemelerde vergi kaybına neden olan işlemlerle ilgili olarak tespit edilen hususlara ilişkin, 2001 yılında 24 adet rapor düzenlenmiş ve kayba uğratılan tutarların tahsili amacıyla ilgili mercilere gönderilmiştir.

Tablo 3.2. Düzenlenen Vergi ve Fon Raporları

Vergi Türü	Matrah Farkı (Milyar TL)	Vergi ve Fon (Milyar TL)
BSMV	8.732,5	127,1
Damga Vergisi	253.282,8	2.319,3
Kurumlar Vergisi	263.148,9	67.964,8
Kurumlar Vergisi Üzerinden Ödenmesi Gereken Fon Payı	67.521,0	6.752,1
Toplam	592.685,2	77.163,3

Bankalar Yeminli Murakıplarınca bankalarda yapılan incelemeler ve bunun sonucunda rapora bağlanan hususlar dışında çok sayıda sermaye artırım incelemesi gerçekleştirilerek sonuçlandırılmış, ayrıca, Devlet Denetleme Kurumu bünyesinde “uzman” konumunda Bankalar Yeminli Murakıpları görevlendirilmiş; Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu ile ortak incelemeler yapılmıştır.

Bankaların sınır ötesi faaliyetlerinin konsolide bazda denetim ve gözetime tabi tutulması ilkesinden hareketle, Türkiye’de kurulu bankaların Bahreyn, Malta ve Lüksemburg’daki şubeleri ile bir bankanın Hollanda’daki iştirakinde de yerinde denetim yapılmıştır. Ayrıca, Türk bankalarına ait Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde faaliyet gösteren kıyı bankalarının bir kısmının yerinde incelemesi yapılmıştır.

Bankalar Yeminli Murakıplarınca yapılan yerinde denetimlerde esas alınan ve ortak denetim standartlarını belirleyen mali bünye ve mevzuat inceleme rehberleri yeniden düzenlenmiştir.

“Mali Bünye İnceleme Rehberi”nde, bankaların beklenen ya da beklenmeyen kayıplarını mümkün olduğunca karşılayabilecek bir mali yapıya sahip olmalarını sağlamaya yönelik değişiklikler yapılmıştır. Bu amaçla, sermaye yeterliliği analizinde kredi riskinin yanı sıra piyasa, faiz, likidite, transfer ve faaliyet risklerinin tümünün dikkate alınmasını, kredi riskinin sektörel ve bölgesel bazda izlenmesini sağlayacak inceleme yöntemleri geliştirilmiştir. Bu yöntemlerde, Avrupa Birliği’nin 93/6 EEC sayılı “Kredi Kurumları da Dahil Olmak Üzere Yatırım Şirketlerinin Sermaye Yeterliliği Hakkında Direktifi” ile sermaye yeterliliğine ilişkin “Basel I” esas alınmıştır. Ayrıca, risk yönetimi ve kontrol sistemlerinin değerlendirilmesinde ve kara paranın aklanmasına yönelik işlemlerin takibinde dikkate alınacak denetim standartları belirlenmiştir. Ocak 2001’de yayımlanan “Basel II” ile yapılması öngörülen değişiklikler de dikkate alınarak, yerinde denetimlerde bankaların kendi iç risk ölçümü metodlarından daha fazla yararlanması öngörülmüştür.

“Mevzuat İnceleme Rehberi”nde, Bankalar Kanunu ve ilgili mevzuatta yapılan değişikliklerin denetiminin Avrupa Birliği direktifleri ve Basel prensipleri ile uyumlu bir çerçevede yürütülmesini sağlayacak değişiklikler yapılmıştır.

Denetleme sürecinin üçüncü evresini oluşturan değerlendirme ve uygulama aşamasında, gözetim ve denetim biriminden gelen bilgiler ilgili birimler tarafından değerlendirilerek, bankaların alması gereken tedbirler belirlenmekte, söz konusu tedbirler bankalara iletilerek talimatların gereğinin yapılması yakından izlenmektedir. Bu çerçevede;

- 2000 yılı sonu ve 2001 yılı başında yaşanan mali krizin Bankalar üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik olarak Mart ayı içinde tüm mevduat kabul eden özel bankalarla toplantılar yapılmıştır. Bu toplantılar ve yapılan denetim ve gözetim sonuçları çerçevesinde belirlenen sorunların çözümü için, bankalardan belli tedbirleri içeren ve takvime bağlı planlar alınmış ve bu planlarda belirlenen taahhütlere uyum titizlikle takip edilmiştir.
- 2001 yılında, mali bünyeleri önemli ölçüde bozulmuş olan 8 banka TMSF'ye devredilmiş, Okan Yatırım Bankası ile Atlas Yatırım Bankası'nın bankacılık işlemleri yapma izni kaldırılmıştır⁶.
- Çeşitli bankalarca, lisanslarının iptal edilmesi ve temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimlerinin TMSF'ye devredilmesi yönündeki Kurul kararlarının yürütülmesinin durdurulması ve iptali talebiyle, Danıştay'da 64 adet dava açılmıştır. Söz konusu davalar halen derdest olup; davacıların, Kurul kararlarının yürütülmesinin durdurulması taleplerinin büyük çoğunluğu Danıştay'ca reddedilmiştir.
- 2001 yılında, intikal eden mevzuat raporları ve diğer veriler ışığında sorumlulukları tespit edilen kişiler hakkında toplam 57 suç duyurusunda bulunulmuştur.
- Bankalar Kanununun 9/5 inci maddesi uyarınca, 56 kişinin bankalarda imza yetkili personel olarak çalıştırılması yasaklanmıştır.
- Bankalar Kanununun 21 inci maddesi kapsamında, 11 bankaya toplam 15 ayrı işlemle idari para cezası uygulanmıştır.
- 2001 yılı içerisinde BDDK aleyhine açılmış olan toplam 30 adet hukuk davasından çoğunluğu, ortaklık hakları Fona devredilmiş olan bankaların küçük hissedarları tarafından açılan tazminat davalarından oluşmaktadır. Fona devredilen bankaların yönetici ve personelinin usule aykırı davranışlarının cezalandırılması talebiyle, 2001 yılında Ceza Mahkemelerinde açılmış toplam 58 adet derdest ceza davası bulunmaktadır. Ayrıca, 2001 yılı itibarıyla kesin olarak hükme bağlanan dört adet dosyadan üçü ceza davalarına, biri ise idare davaya ilişkindir.

3.2.3. Kuruluş, Yetkilendirme ve İzin

BDDK tarafından yürütülen kuruluş, yetkilendirme ve izin faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen işlemler aşağıda özetlenmektedir⁷:

1. Kuruluş izni: Türkiye'de bir banka kurulmasına ve yurtdışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'de ilk şubesini açmasına veya banka kurmasına ilişkin talepler değerlendirilerek izin verilmektedir.

2. Faaliyet izni: Kuruluş izni veya Türkiye'de şube açma izni almış olan bir bankaya, mevduat kabulü veya bankacılık işlemleri yapmak üzere izin verilmektedir.

⁶ Milli Aydın Bankası'nın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devrine ilişkin işlem Danıştay İdari Davalar Genel Kurulunun 23.11.2001 tarihli, Okan Yatırım Bankası'nın bankacılık işlemleri yapma izninin kaldırılmasına ilişkin işlem ise 10. Dairenin 13.12.2001 tarihli kararı ile durdurulmuş olduğundan, hukuki süreç tamamlanıncaya kadar tesis edilen işlem geri alınmıştır. Okan Yatırım Bankası hakkında verilen yürütmenin durdurulması kararı BDDK'nın itirazı üzerine kaldırılmıştır.

⁷ Bu kısımda yer alan kuruluş, yetkilendirme ve izin işlemleri, Bankalar Kanununda tabi oldukları hükümler çerçevesinde ÖFK'larla ilgili olarak da uygulanmaktadır.

3. Hisse devir izni: Bir kişinin doğrudan ve dolaylı olarak banka sermayesinin yüzde 10'unu ve daha fazlasını temsil eden payları edinmesine ve bir ortağa ait payların banka sermayesinin Kanunda belirtilen oranlar çerçevesinde değişimine neden olacak hisse devirlerinin gerçekleşmesine, banka sermayesinin yüzde 10 veya daha fazlasına sahip olan tüzel kişilerin sermayesinin doğrudan veya dolaylı olarak Kanunda belirtilen oranlar ve esaslar dahilinde el değiştirmesine ve yurtdışında kurulu banka veya mali kurumların Türkiye'de kurulu bir bankanın hisselerini devralmalarına ilişkin olarak izin verilmektedir.

4. Birleşme ve devir izni: Türkiye'de faaliyette bulunan bankalardan birinin diğer bir veya birkaç banka ile birleşmesi veya bütün borç, alacak ve mevduatını Türkiye'de faaliyette bulunan diğer bir bankaya devretmesine ilişkin izin verilmektedir.

5. Şube ve temsilcilik açma izni: Türkiye'de faaliyette bulunan bankaların yurt içinde şube açmaları ile ilgili talepleri değerlendirilmekte ve Türkiye'de kurulu bankaların yurt dışında şube veya temsilcilik açmaları, ortaklık kurmaları veya kurulmuş ortaklıklara katılmalarına ilişkin izin verilmektedir. Bu kapsamda ayrıca, yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'de temsilcilik açmalarına ilişkin izin verilmektedir.

6. İştiraklere ilişkin izin: Bankaların yurt dışında yeni iştirak edinmelerine ilişkin talepler değerlendirilerek gerekli izinler verilmekte, yurt içinde yeni iştirak edinmeleri takip edilmekte ve mevcut iştiraklerinin sermaye artırımları ile ortaklık yapılarına ilişkin değişiklikler hususunda ilgili mercilere görüş bildirilmektedir. Ayrıca, bankaların yatırım fonu kurmaları ve kurmuş oldukları fon tutarlarını artırmalarına yönelik izin işlemleri de bu başlık altında yürütülmektedir.

7. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesindeki bankaların satışına ilişkin başvuru talepleri değerlendirilmektedir.

8. Bağımsız denetim kuruluşlarının bankalarda bağımsız denetim yapabilmelerine ilişkin yetki talepleri değerlendirilmekte ve sonuçlandırılmaktadır.

9. Bankaların sermaye artırım talepleri değerlendirilmekte ve buna ilişkin işlemlerin tekemmülüne izin verilmektedir.

10. Bankaların ana sözleşme değişiklik taslaklarının Bankalar Kanununa uygunluğu incelenerek söz konusu ana sözleşme değişikliklerine izin verilmektedir.

11. Bankaların genel müdürleri ile genel müdür yardımcılarının atanmalarının mevzuata uygunluğu değerlendirilerek gerekli izin verilmektedir. Ayrıca, Kanuna göre alınması zorunlu yemin ve mal bildirimleri ile yönetim kurulu üyeleri, genel müdür ve yardımcılara ilişkin Kanunda aranan asgari şartlara ilişkin belgeler izlenmekte ve değerlendirilmektedir.

12. Bankaların genel kurul toplantılarına ilişkin belgeler izlenmekte ve değerlendirilmektedir.

13. Bankaların 2886 sayılı Kanun kapsamındaki ihaleler için verebilecekleri teminat mektubu limitleri belirlenmektedir.

14. Bankaların alacaklarından dolayı edinmek zorunda kaldıkları menkul ve gayrimenkullerin elden çıkarılmasına ilişkin süre uzatımları hakkındaki talepler değerlendirilmektedir.

Anılan konulara ilişkin olarak 2001 yılı içerisinde gerçekleştirilen işlem sayısı Tablo 3.3'de özetlenmektedir.

Tablo 3.3. Kuruluş, Yetkilendirme ve İzin Faaliyetleri

İşlem Türü	İşlem Sayısı
Statü İşlemleri*	757
Şubeler ile İlgili İşlemler	583
Menkul ve Gayrimenkullerle İlgili İşlemler	132
Yurtdışı Teşkilat ile İlgili İşlemler**	18
2886 Sayılı Kanuna Göre Verilebilecek Teminat Mektupları ile İlgili İşlemler	130
Genel Kurul Toplantılarıyla İlgili İşlemler	144
Fon Kurma ve İştirak Edinme İşlemleri	180
Yönetim Kadrosunun Takibi ve Mal Beyanları ile İlgili İşlemler	1.265
Temsilciliklerle İlgili İşlemler	42
Bağımsız Denetim Kuruluşları ile İlgili İşlemler	186
Genel İşlemler	241
Fon Bankalarının Satın Alınmasına İlişkin Başvurular ile İlgili İşlemler	101

*Hisse devri, ana sözleşme değişikliği, sermaye artırımı ile banka birleşme ve devirlerine ilişkin izin işlemleri statü başlığı altında gösterilmiştir.

**Bankaların yurtdışında şube ve temsilcilik açmalarına ilişkin işlemlere yurtdışı teşkilat başlığı altında yer verilmiştir.

2001 yılı içerisinde gerçekleştirilen banka ve özel finans kurumlarına ilişkin statü işlemleri arasında altı banka birleşmesi ve devri yer almaktadır. Bu çerçevede, 6 Temmuz 2001 tarihinde Emlak Bankası'nın Ziraat Bankası'na, 31 Ağustos 2001 tarihinde Birleşik Türk Körfez Bankası'nın Osmanlı Bankası'na, 26 Ekim 2001 tarihinde Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası'nın Bank Ekspres'e, 14 Aralık 2001 tarihinde Demirbank'ın HSBC Bank'a ve Osmanlı Bankası'nın Garanti Bankası'na devir işlemleri tamamlanmıştır. The Chase Manhattan Bank ile Morgan Guaranty Trust Company'nin dünya genelinde birleşmeleri çerçevesinde anılan bankaların Türkiye şubelerinin birleşmesiyle oluşan JPMorgan Chase Bank'ın tesciline ilişkin işlemler ise 14 Aralık 2001 tarihinde tamamlanmıştır. Ayrıca, Sümerbank'ın Oyak Bank'a devrine ilişkin işlemler 2001 yılı içerisinde yürütülmekle birlikte, söz konusu devir 11 Ocak 2002 tarihinde tescil edilmiştir.

Sermaye artırımına ilişkin izinler çerçevesinde, 2001 yılında Türkiye'de faaliyette bulunan tüm yerli ve yabancı bankalar, özel finans kurumları ile yabancı bankaların Türkiye'deki şubeleri, toplam olarak 3.072 trilyon lira tutarında sermaye artışı gerçekleştirmiştir. Söz konusu rakamın 2.162 trilyon lira tutarındaki kısmını özel mevduat bankalarının sermaye artışı oluşturmaktadır. Yabancı bankaların 2001 yılı içerisindeki sermaye artışları 340 trilyon lira olurken, Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı banka şubelerinin sermaye artışları 11 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. 2001 yılı içerisinde özel sermayeli yatırım bankaları 59 trilyon lira, kamu sermayeli yatırım bankaları da 375 trilyon lira tutarında sermaye artırmışlardır. Özel finans kurumlarının sermaye artışı ise 2001 yılında 73 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir.

2001 yılı içerisinde bir kuruluşa, bankalarda bağımsız denetim yapma yetkisi verilmiştir. Diğer taraftan, iki bağımsız denetim şirketinin bankalarda bağımsız denetim yapma yetkisi iptal edilmiştir. Bu konuya ilişkin olarak BDDK aleyhine denetim şirketleri tarafından açılan iptal davalarında yargılama süreci devam etmektedir.

2001 yılı içerisinde gerçekleştirilen fon bankalarının satın alınmasına ilişkin işlemler çerçevesinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesinde bulunan Etibank, İktisat Bankası, Sümerbank, Demirbank ve Sitebank'ın satın alınmasına ilişkin başvurular BDDK tarafından değerlendirilmiş olup, bu kapsamda Sümerbank hisselerinin Ordu Yardımlaşma Kurumuna, Demirbank hisselerinin ise HSBC Bank'a devrine ilişkin işlemler tamamlanmıştır.

Ayrıca, altı yabancı bankanın Türkiye'de temsilcilik açmalarına ilişkin talepler değerlendirilmiş, bu çerçevede, The Economy Bank N.Y., HSBC Republic Bank (Suisse), Banca del Gottardo, HSBC Guyerzeller Bank A.G. ve Rabobank International Türkiye temsilciliklerinin açılmasına izin verilmiştir. Banca del Gottardo Türkiye Temsilciliği dışındaki temsilciliklerin tamamı 2001 yılında faaliyete geçmiş bulunmaktadır.

3.2.4. Analiz ve Araştırma

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, bankacılık sektörüne yönelik düzenleme, gözetim ve denetim faaliyetlerinin yanı sıra, bankacılık sektörü ağırlıklı olmak üzere mali sektöre yönelik analiz ve araştırma faaliyetleri de yürütmektedir. BDDK'nın araştırma faaliyetleri gözetim ve denetim teknikleri ile mali sektöre ilişkin yapısal konularda yoğunlaşmaktadır.

Bu çerçevede 2001 yılında, bankaların risklerinin izlenmesi ve kontrolünü sağlamak üzere kuracakları iç denetim sistemleri ile risk yönetim sistemlerine ilişkin esas ve usullerin belirlenmesi; bu konuda karşılaşılan sorunların giderilmesi; sermaye yeterliliği hesabında piyasa riskine maruz tutarın hesaplanmasında kullanılacak Piyasa Riski Raporlama Setinin geliştirilmesi ve uzaktan gözetim sistemi veri setinde yer alan formların ihtiyaçlar çerçevesinde güncelleştirilmesi konularında çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

2001 yılı içinde ayrıca, Türk bankacılık sistemindeki yapısal eğilimler ve sorunlar, bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma konusundaki diğer ülke deneyimleri, sorunlu aktiflerin çözüm teknikleri ve bankacılık sisteminde kaynak maliyeti ve net faiz marjları konularında çalışma ve araştırma raporları hazırlanmıştır. 2001 yılında, bankacılık sektöründeki kısa dönemli gelişmeler üçer aylık dönemler itibariyle değerlendirilerek sektör değerlendirme raporu şeklinde kamuoyuna açıklanmıştır.

3.2.5. Uluslararası İşbirliği

Bankalar Kanununun 3/10 maddesi kapsamında Kurula yabancı ülkelerin denetim mercileri ile bankacılıkla ilgili her türlü işbirliği ve bilgi alışverişinde bulunmak amacıyla ikili anlaşma imzalamaya yetkisi verilmiştir. Bu çerçevede BDDK, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Merkez Bankası ile 17 Eylül 2001, Arnavutluk Merkez Bankası ile 19 Ekim 2001 ve Romanya Merkez Bankası ile 19 Şubat 2002 tarihlerinde işbirliği anlaşmaları (Memorandum of Understanding, MoU) imzalamıştır. Hollanda, Malta, Lüksemburg, Bahreyn, İsviçre ve İrlanda'ya ise anlaşma taslakları gönderilmiştir. Ayrıca, sorunlu aktiflerin çözümlenmesi ile ilgili bilgi ve deneyimlerin paylaşılması ve geniş çaplı bir işbirliğinin gerçekleştirilmesi amacıyla Kore Aktif Yönetim Şirketi (KAMCO) ile BDDK arasında 19 Ekim 2001 tarihinde ikili anlaşma imzalanmış, 10-11 Ekim 2001 tarihleri arasında ise Malezya'da faaliyet gösteren Pengurusan Danaharta Nasional Berhad (Danaharta) şirketi tarafından İstanbul'da "Varlık Yönetimi" konulu bir seminerin düzenlenmesi sağlanmıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile ABD Hazine Bakanlığı arasında 27 Kasım 2000 tarihinde imzalanan teknik işbirliği anlaşması kapsamında, "The Office of the Comptroller of the Currency"nin sermaye piyasaları ve risk yönetimi konularındaki uzmanları tarafından 31 Ocak 2001-2 Şubat 2001 tarihlerinde Ankara'da ve 5 Şubat 2001-7 Şubat 2001 tarihlerinde ise İstanbul'da risk yönetimi konusunda bir seminer verilmiştir.

KKTC'de yaşanan olumsuz ekonomik gelişmeler sonucunda adı geçen ülkenin Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalara ait mudi ödemeleri ile bankacılık sektörünün içinde bulunduğu durumu ele almak amacıyla, ülkeye BDDK tarafından bir heyet gönderilmiştir. Ayrıca, KKTC Ekonomisinin istikrara kavuşturulması ve sürdürülebilir ekonomik büyümeye ulaştırılması amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile KKTC arasında 12 Ocak 2001 tarihinde imzalanan Mali ve Ekonomik İşbirliği Ek Protokolü hükümlerine göre, Ekonomik İstikrar ve Büyüme Programı'nın uygulanmasını izlemek amacıyla, oluşturan Teknik Heyetin çalışmalarına BDDK tarafından da düzenli olarak katılım sağlanmıştır. KKTC bankacılık sisteminin sağlıklı bir muhasebe altyapısına kavuşturulmasına ve KKTC Merkez Bankası bünyesinde etkin bir gözetim sistemi kurulmasına yönelik olarak, BDDK tarafından teknik destek verilmektedir. 2001 yılı içinde, KKTC Merkez Bankası müfettişlerinin eğitimi amacıyla BDDK tarafından bir Bankalar Yeminli Başmurağabı görevlendirilmiştir.

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) kapsamında, uluslararası hizmet ticaretindeki liberalizasyon ve şeffaflık seviyesinin artırılması amacıyla, 2000 yılı başında yeni bir çok taraflı müzakere turu başlatılmıştır. Söz konusu müzakereler kapsamında yürütülen çalışmalara BDDK tarafından da etkin katılım sağlanmıştır.

BDDK, İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) bünyesinde karaparanın aklanmasıyla mücadele alanında faaliyet gösteren Mali Eylem Görev Grubu (Financial Action Task Force-FATF) tarafından düzenlenen toplantılara iştirak etmekte ve bu çerçevede görüşülen hususları ülkemiz bankacılık sektörünün etkinliği ve şeffaflığı açısından değerlendirmektedir. Ayrıca, bu konuda Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK) ile işbirliği ve bilgi akışı sağlanmaktadır.

BÖLÜM 4

4. DÜZENLEME, GÖZETİM VE DENETİM ALANLARINDAKİ ULUSLARARASI GELİŞMELER

Son yirmi yıllık dönemde uluslararası mali piyasalar ve bu piyasaların önemli bir bölümünü oluşturan bankacılık sistemleri önemli değişimler geçirmektedir. Bu gelişmeler sonucunda finansal alandaki riskler çeşitlenirken, ulusal ve uluslararası bankacılık sistemlerinin yapıları da değişmekte ve daha etkin bir risk yönetimi hem ulusal hem de uluslararası piyasalarda istikrarın sağlanması ve korunması için kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmektedir.

Bankacılığın son yıllarda yaşadığı bu önemli gelişmeler uluslararası platformda yeni düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası kurum ve kuruluşlar yeni düzenlemeler hazırlamak ve mevcut düzenlemeleri iyileştirmek yönünde çabalar göstermektedirler. Bu bölümde, BIS, Avrupa Birliği ve diğer uluslararası kuruluşlar tarafından 2001 yılında mali sektör alanında yapılan düzenlemeler, iyileştirici önlemler ve diğer çalışmalar özetlenmektedir.

4.1. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) Düzenlemeleri

Aralık 1974’de BIS bünyesinde G-10 ülkelerinin merkez bankaları başkanları tarafından oluşturulan “Basel Bankacılık Denetim Komitesi”, denetime ilişkin sorunları gündemine alarak değerlendirme toplantıları yapmakta ve global bazda bankaların faaliyetlerinin etkin bir şekilde denetimi ve gözetimi için ulusal bankacılık denetim otoriteleri arasında bir koordinasyon ve işbirliği görevi üstlenmektedir.

Komite, uluslararası bankacılığın sağlamlığını ve istikrarını güçlendirmek üzere, özellikle sermaye yeterliliği ile ilgili denetim standartlarını yükseltmek için çalışmalarda bulunmaktadır. Bu çalışmalardan en önemlisi, 1988 yılında ihdas edilen “Basel Sermaye Yeterliliği Standardı”dır. Komite, Eylül 1997’de “Etkin Bankacılık Denetimi Temel Prensiplerini” yayımlamıştır. Komite’nin 2001 yılında ele aldığı veya üzerinde çalışmakta olduğu konulara ilişkin özet bilgiler aşağıda sunulmaktadır:

1- Yeni Sermaye Uzlaşısı (The New Basel Capital Accord): Bilindiği üzere, Basel Bankacılık Denetim Komitesi 1988 tarihli Sermaye Uzlaşısı’nın (Basel Accord) yerine, Haziran 1999’da yeni bir taslak metin yayımlamıştır. Komite, taslak metne ilişkin olarak kendisine ulaşan iki yüzden fazla yorumu değerlendirmiş, sektör temsilcileri ve denetim otoriteleri ile yaptığı görüşmeler sonucunda, ilgili tarafların görüşlerine sunulmak üzere, 16 Ocak 2001’de yeni bir taslak açıklamıştır. Bu taslak, bankaların kredi risklerinin uygun bir şekilde ölçülmesi ve değerlendirilmesini sağlayan, asgari sermaye yeterliliği, denetimsel gözden geçirme ve piyasa disiplininin oluştuğu temel unsuru içermektedir.

2- Yüksek Kaldıraç Oranına Sahip Kurumlarla İlgili Konuların İncelenmesi (Review of Issues Relating to Highly Leveraged Institutions⁸): Basel Komitesi ile Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Kurumunun (International Organization of Securities Commissions, IOSCO) birlikte oluşturduğu Çalışma Grubu (Working Group on Highly Leveraged Institutions) tarafından ulusal denetim otoriteleri vasıtasıyla gerçekleştirilen bu inceleme; yüksek kaldıraç oranına sahip kuruluşlarla bağlantısı olan firmaların yapısı, yönetim raporlaması ve yönetim yapısı, bilgi toplama, şirketin değerlendirilmesi ve sonuçları, kredi analizi, risk ölçümü, kredi dönemleri, sınır uygulaması, teminat, zamanında müdahale ve belgelendirme gibi hususlara ilişkin bir dizi konuyu araştırmıştır.

⁸ Yüksek Kaldıraçlı Kuruluşlar, düzenlemelerin yeterli olmadığı ve kamuya gerekli açıklamaların yapılmadığı ortamlarda çalışan ve getiri beklentisinin yüksek olduğu kurumları ifade etmektedir.

3- Bankalarca Kamuya Yapılan Açıklamalar-1999 Açıklamaları İnceleme Sonuçları (Public disclosures by banks: results of the 1999 disclosure survey): Bu inceleme, bankaların işlem yaptığı tarafların ve diğer piyasa katılımcılarının, bankaların karar alma sürecinde risk yönetimi uygulamalarını ve mali bünyedeki gelişmeleri daha iyi değerlendirmesine imkan sağlaması gereken bilgi ve açıklamaları gözden geçirmektedir.

4- Denetim Otoritesinin Kendi Değerlendirmesini Gerçekleştirilmesi (Conducting a Supervisory Self-Assessment-Practical Application): Otoritenin kendi değerlendirmesini yapmasının amacı, ulusal bankacılık gözetim ve denetim sisteminin, Basel Bankacılığında Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel Prensipler ile uyumlu hale getirilmesidir. Bu belge, (1) kendini değerlendirme stratejisi, (2) kendini değerlendirme sürecinin dört aşaması (yasal çerçevenin incelenmesi, denetim politikalarının ve prosedürlerinin pratik uygulamasının incelenmesi, temel prensiplerle uyumun değerlendirilmesi, yetersiz kalınan noktaları tespit etmek için bir faaliyet planının hazırlanması) ve (3) kendini değerlendirme raporu olmak üzere, üç kısımdan meydana gelmektedir.

5- Elektronik Bankacılık İçin Risk Yönetim İlkeleri (Risk Management Principles for Electronic Banking): Komite, elektronik bankacılık işlemlerinin beraberinde getirdiği itibar riski, operasyonel risk ve yasal risklerin ihtiyatlı bir şekilde ve e-bankacılık hizmetlerinin temel özelliklerine uygun olarak tanımlanması ve yönetimi konularında çalışmaktadır.

6- Bankacılık Denetim Otoriteleri Arasındaki İşbirliğinin Temel Unsurları (Essential Elements of a Statement of Cooperation Between Banking Supervisors): Bu çalışma; bankacılık denetim otoritelerinin ortak amaçlarına uygun olarak, faaliyetlerin yürütülmesinde yapılacak işbirliğinin ve bilgi paylaşımının çerçevesinin çizilmesi, bu konudaki politika ve prosedürlerin belirlenmesine ilişkin temel noktaları ortaya koymaktadır.

7- Bankalarda İç Denetim ve Denetim Otoritesinin Denetçilerle İlişkisi (Internal Audit in Banks and the Supervisor's Relationship with Auditors): Etkin bir gözetim sistemi oluşturulması bakımından gözetim otoritesi ile iç ve dış denetçiler arasındaki işbirliği konularını irdelemektedir.

8- Bankalarca Müşteriler Hakkında Yapılacak Ayrıntılı İnceleme (Customer Due Diligence for Banks): Bu çalışma, bankaların yeni ve mevcut müşterilerine ait kayıtların düzenli tutulması ve şüpheli görülen sınır ötesi işlemler ile kara para aklama işlemlerinin incelenmesini esas alarak, bankaların itibar riski, operasyonel risk ve yoğunlaşma riskinden korunmasını amaçlamaktadır.

9- Operasyonel Riskin Yönetim ve Denetimine İlişkin Güvenilir Uygulamalar (Sound Practices for the Management and Supervision of Operational Risk): Bu çerçevede yapılan çalışmaların hedefi; operasyonel riskin gözetimi ve denetimi için konusunda bankacılık sektörü ile olan diyalogu artırmak ve standartların oluşturulmasını sağlamaktır.

10- Banka Gözetim Otoriteleri ile Dış Denetçiler Arasındaki İlişki (The Relationship Between Banking Supervisors and Banks' External Auditors): Bu çalışmanın amacı, banka gözetim otoriteleri ile dış denetçiler arasındaki ilişkinin kuvvetlendirilmesi amacıyla bilgi ve rehberlik sağlamaktır.

4.2. Avrupa Birliği Düzenlemeleri

Avrupa Birliği, farklı bankacılık sistemlerinden kaynaklanan karmaşıklığı gidermek ve Birlik içerisinde yeknesaklık oluşturmak amacıyla, bankacılık düzenlemelerinde “banka” ifadesi yerine “kredi kurumları” gibi daha geniş anlamlı bir terim kullanılmaktadır. Birliğin bankacılığa ilişkin uyumlaştırma çalışmalarında temel kriterler (1) tek bankacılık lisansının geçerli kılınması, (2) kazanılan hakların karşılıklı olarak tanınması, (3) merkez ülkenin denetim ve kontrolünün

kabul edilmesi ve (4) denetim standartlarının uyumlaştırılması ve tüketicilerin haklarının korunması olarak sıralanabilir.

Uyumlaştırma çabalarıyla ilgili olarak Avrupa Birliği, birinci bankacılık direktifini 1977, ikinci bankacılık direktifini ise 1989 yılında düzenlemiştir. Avrupa Birliği Parlamentosu, Komisyonu ve Konseyi, düzenlemelerin nasıl daha basit ve açık olabileceği konusunu zaman zaman gündemine taşımıştır. Komisyon, 1 Nisan 1987 tarihinde bütün düzenlemelerin 10 değişiklikten sonra daha açık ve anlaşılır olabilmeleri için sistemli hale getirilerek yenileştirilmesi prensibini benimsemiştir. 1992 ve 1994 yıllarında konunun önemi tekrar vurgulanmış ve bu yenileştirme sürecinin hızlandırılması kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, Kredi Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyete Geçmelerine İlişkin 2000/12/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi” 26 Mayıs 2000 tarihinde yayımlanmıştır.

2001 yılında, Avrupa Birliği bünyesinde bankacılık alanında aşağıda özetlenen iki temel düzenleme yapılmıştır:

- (1) Kredi kurumlarının yeniden örgütlenmesi ve tasfiyesi hakkındaki 2001/24/EC sayılı Direktif 4 Nisan 2001 tarihinde yayımlanmıştır. Bu direktifle, kredi kurumunun merkezinin bulunduğu ülke ile ev sahibi ülkedeki gözetim ve denetim mercileri için bilgi sağlanması ve tasfiye işlemlerinin yapılması hususunda hükümler getirilmiştir.
- (2) Avrupa Parlamentosunun 2560/2001 sayılı ve Avrupa Konseyininin 19 Aralık 2001 tarihli düzenlemeleriyle, euro ile yapılacak sınır ötesi ödemelere ilişkin yükümlülüklerin, bir üye devlette euro ile yapılacak ödemenin yükümlülükleriyle aynı olduğunu garanti altına alan kurallar konulmuştur.

4.3. Diğer Uluslararası Düzenlemeler ve Çalışmalar

2001 yılında BIS ve Avrupa Birliğinin yanı sıra, diğer uluslararası kuruluşlar tarafından da gözetim ve denetim alanında önemli çalışmalar yapılmış ve ortaya çıkan ihtiyaçlar çerçevesinde mevcut düzenlemelerin gözden geçirilmesi ve çalışmaların geliştirilmesi yönünde adımlar atılmıştır.

Finansal İstikrar Forumu (Financial Stability Forum, FSF) bünyesinde Mevduat Sigortası Çalışma Grubu tarafından Eylül 2001’de “Etkin Mevduat Sigortası Sistemleri” konusunda bir rapor yayımlanmıştır. Bu çalışma ile, mevduat sigortası sistemine sahip 100’den fazla ülke arasında uluslararası düzeyde ortak bir çerçeve geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu konuda 2002 Mayıs ayında bir toplantı yapılması kararlaştırılmıştır.

Ödeme ve Takas Sistemleri Komitesi (Committee on Payment and Settlement Systems, CPSS) ve IOSCO, Kasım 2001’de alım satım işlemlerine ilişkin yurt içi ve sınır ötesi ödemelerin, ülkelerin takas sistemleri ve bu sistemler arasındaki bağlantılar yoluyla yapılması konusunda yeni uluslararası standartlar geliştirmiştir.

Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision, BCBS), Uluslararası Sigorta Denetçileri Birliği (International Association of Insurance Supervisors, IAIS) ve IOSCO kuruluşlarından oluşan karma bir çalışma grubu, şirket yönetimi ve mali sistemde şeffaflık konusunda çalışmalar yapmaktadır. Çalışmada, mali kurumların yönetimi ile iç ve dış denetim konuları ele alınmaktadır.

IOSCO Kasım 2001’de, şeffaflık ve piyasa bölünmelerine ilişkin bir rapor yayımlamıştır. Raporunda, IOSCO’nun menkul kıymetlere ilişkin 1998 yılında belirlediği prensip ve düzenlemeler ile bu tarihten sonra ikincil piyasalarda yaşanan gelişmeler irdelenmiştir.

Mali Eylem Görev Grubu (Financial Action Task Force-FATF) tarafından terörist kaynaklarla mücadele etmek amacıyla yeni tedbirler belirlenmiştir. Bu yeni standartların etkin bir

biçimde uygulanabilmesini teminen, detaylı bir eylem planı uygulamaya konulmuştur. Ocak-Şubat 2002'de 60 ülke temsilcisinin katılımıyla yapılan toplantılarda geliştirilen sekiz özel öneri, katılımcı ülkelere dağıtılmıştır. FATF'ta üye olsun olmasın tüm ülkelerden, saptanan bu önerilere uygunluklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Ülkeler, söz konusu anketi 1 Mayıs 2002'ye kadar göndereceklerdir. Haziran 2002'de terörist faaliyetlerin finansmanını engelleyici tedbirleri almamış olan ülkeleri belirleyen bir süreç başlatılacaktır.

OECD, Kasım 2001'de elektronik finans konusunu ekonomik ve kurumsal yönleriyle ele alan ve elektronik finansal hizmetlerdeki son gelişmeleri analiz eden bir rapor yayımlamıştır. Bu konuya ilişkin olarak istatistiksel veriler toplanacak ve çalışma güncelleştirilecektir.

Global Finansal Sistem Komitesi (Committee on the Global Financial System, CGFS), bilgi teknolojisindeki yenilikler ve bunun finansal sisteme etkilerine ilişkin bir raporu, Şubat 2002'de yayımlamıştır. Raporda, bilgi teknolojisine dayalı yeniden yapılanmanın firmaların finansman ihtiyaçları, firma değerlemesi, risk yönetimi ve tahsisi konularına etkileri analiz edilmektedir.

BCBS, IAIS ve IOSCO temsilcilerinden oluşan karma bir çalışma grubu, bu üç ana grubun temel prensipleri hakkında bir rapor hazırlamıştır. Bu konudaki gözlemlerin ortaya konulduğu raporda, yaklaşım ve tarz olarak herhangi bir uyumsuzluk olup olmadığı da irdelenmektedir. Bu rapordaki değerlendirmeler ışığında, her grup kendi temel prensiplerini gözden geçirecektir.

BCBS, IAIS ve IOSCO temsilcilerinden oluşan karma bir çalışma grubu, Kasım 2001'de risk yönetimi ve yasal sermaye uygulamaları konusunda bir rapor hazırlamıştır. Raporda bu üç grubun faaliyet alanlarında bir yakınsama olmakla birlikte, risk yönetim araçları konusunda halen önemli farklılıkların mevcut olduğu belirtilmektedir. Bu çalışma, yasal sermaye oranı konusunda da farklılaşmaların olduğunu ortaya koymaktadır.

2002 Yılı İçinde Gözetim ve Denetim Alanında Devam Eden Çalışmalar

- IMF mali sistemin sağlamlığına ilişkin göstergeler (Financial Soundness Indicators) geliştirme konusundaki çalışmayı, 2002 sonunda tamamlamayı planlamaktadır.
- BIS-CGFS çalışma grubu ülke risklerini daha iyi kapsayacak yeni veri bir setinin oluşturulmasını kararlaştırmış ve 2002 yılı sonuna kadar yeni istatistiksel bilgiler sağlanması konusunda görüş birliğine varmıştır. Bu kapsamda, merkez bankalarının istatistik uzmanlarından oluşan bir grup Kasım 2001'de CGSF tarafından onaylanan bir uygulama planı hazırlamıştır. Yeni verilerin toplanmasına 2004 yılında başlanacaktır.
- Basel Bankacılık Denetim Komitesi yeni sermaye düzenlemesi üzerinde yeniden gözden geçirme çalışmalarını başlatmıştır. Bu çalışmada riske dayalı sermaye gereksiniminin tam ve gerçekçi bir şekilde belirlenmesi ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin bu uygulamadan zarar görmemesi gibi konulara ağırlık verilecektir. Çalışmanın 2003 yılında tamamlanması planlanmaktadır.
- Mali durumu zayıf olan bankalara yönelik alınacak önlemlere ilişkin olarak Basel Bankacılık Denetim Komitesi, diğer uluslararası kuruluşlarla ortaklaşa olarak bir rapor hazırlamaktadır. Raporda sorunlu bankaların problemlerinin belirlenmesi ve bu sorunlarla ilgilenirken kullanılacak uygun yöntemler konusunda pratik kılavuzlar geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu raporun 2002 yılının ilk yarısında tamamlanması beklenmektedir.
- Dünya Bankası, IMF'nin de katılımıyla bankaların iflasi konusunda uygun yasal ve kurumsal yapıyı belirleme konusunda bir proje başlatmıştır. Proje, benzer konularda uluslararası alanda yapılmakta olan çalışmaları da dikkate almaktadır. Projenin 2003 yılının son çeyreğinde Dünya Bankası Yönetim Kuruluna sunulması beklenmektedir. Ayrıca, IMF tarafından sistemik bankacılık krizleri ve bu krizlerden korunmak için yapılması gerekenler konusunda bir çalışma hazırlanmaktadır.
- Dünya Bankası, diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde, kreditorlerin haklarını koruma, bu konudaki yaptırımlar, şirket iflaslarına ilişkin yasal düzenlemeler ve kredi riski yönetimi konularında prensipler oluşturmayı amaçlayan bir çalışma başlatmıştır. Gözden geçirilmiş prensipler setinin Temmuz 2002'ye kadar tamamlanması beklenmektedir. Ayrıca, prensiplerin uygulama kılavuzunu oluşturacak bir teknik çalışma hazırlanmaktadır. Bu amaçla GILD (Global Insolvency Law Database) veri tabanı oluşturulmuştur.
- IOSCO, mevcut standartların gözden geçirilmesi ve yeni muhasebe standartlarının geliştirilmesi amacıyla Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board, IASB) ile birlikte çalışmaktadır. Bu çalışmanın 2002 yıl sonuna kadar sonuçlanması beklenmektedir.
- IAIS sigortacılık alanındaki temel prensipleri ve bunları tamamlayıcı nitelikteki yöntemleri, üye ülkelerin önerilerini de dikkate alarak gözden geçirmektedir. Bankacılık temel prensipleri ile karşılaştırmaları da içeren çalışmanın 2003 yılının son çeyreğinde tamamlanması planlanmaktadır.

BÖLÜM 5

5. YÖNETİM, İNSAN KAYNAKLARI VE İDARİ İŞLER

5.1. Kurul, Kurum ve Teşkilat Yapısı

5.1.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

4389 sayılı Bankalar Kanununun 3/3 maddesi ile, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun karar organınının, biri başkan, biri ikinci başkan olmak üzere yedi üyeden oluşan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu olduğu hükme bağlanmıştır.

Söz konusu maddede, Kurul başkanınının Kurumun da başkanı olduğu ve üyelerin, ilgili Bakanının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca atanacağı, başkan ve ikinci başkanın ise Bakanlar Kurulunca üyeler arasından görevlendirileceği belirtilmiştir.

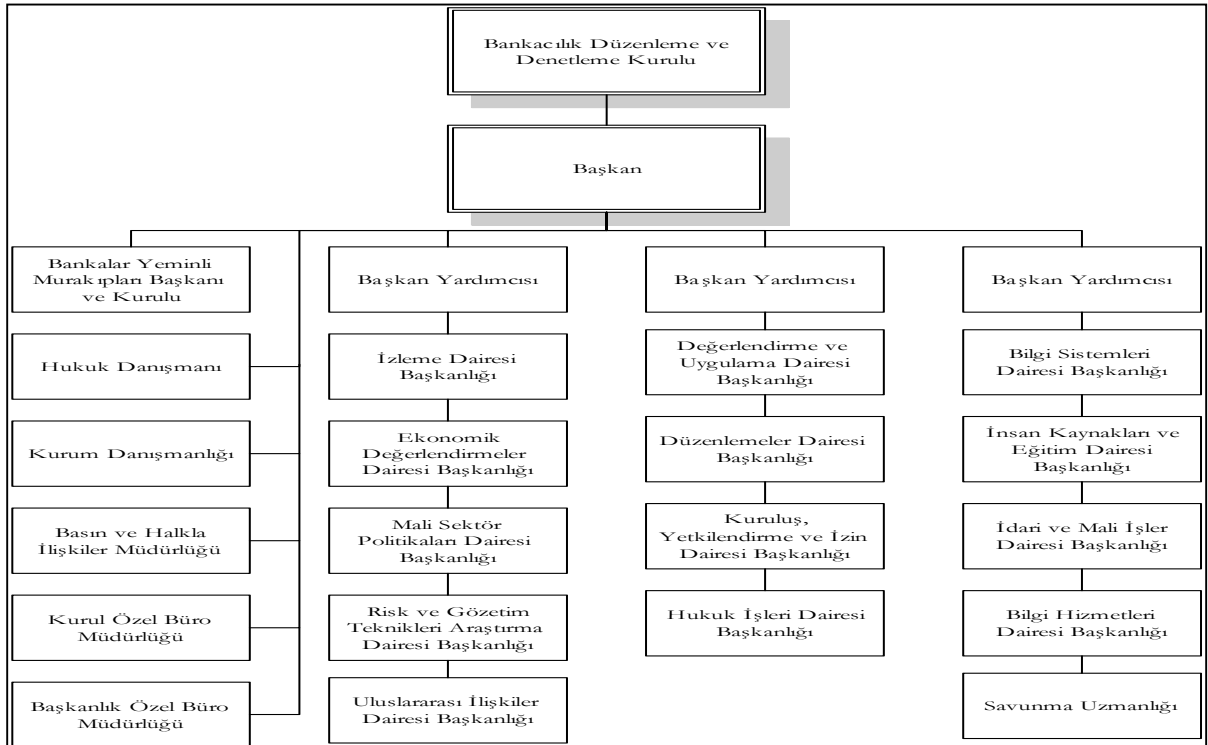
Anılan hüküm uyarınca, Bakanlar Kurulu, 15 Mart 2001 tarih ve 2001/2123 sayılı Kararıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu başkanını, 7 Haziran 2001 tarih ve 2001/2554 sayılı Kararıyla ikinci başkan ve üyelere atanmaları belirlemiştir.

Söz konusu Bakanlar Kurulu Kararlarıyla; Kurul Başkanlığına R.Engin AKÇAKOCA, İkinci Başkanlığa Ali Vefa ÇELİK, Üyeliklere, Prof. Dr. Kemal ÇEVİK, Yusuf Ziya ÖNDER, Ali Akın TARI, Atilla TAŞDEMİR ve Mehmet Nuri DOĞULU atanmıştır. İkinci Başkan Ali Vefa ÇELİK 07 Ağustos 2001 tarihinde istifa etmiştir.

5.1.2. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

4389 sayılı Kanun çerçevesinde Kurum, görev ve yetkilerinin gerektirdiği sayıda daire başkanlıkları şeklinde teşkilatlanmış ana hizmet birimleri, Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu, danışma birimleri ve yardımcı hizmet birimlerinden oluşmaktadır. 22 Haziran 2000 tarihli "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği"nde Kurumun hizmet birimleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Merkez Teşkilatı

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Teşkilat Yapısı

4389 sayılı Bankalar Kanununun 15/4 üncü maddesi ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından hazırlanacak Yönetmelik dahilinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca idare ve temsil olunmasına hükmedilmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na hazırlanan ve Fon'un teşkilat, görev, yetki ve sorumlulukları ile Fon mevcudunun kullanılış şekil ve esaslarını belirleyen Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliği 26 Ağustos 2000 tarihinde yayımlanmış, Fonu idare ve temsil görevi ise 31 Ağustos 2000 tarihinden itibaren Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna intikal etmiştir. Fon'un ilk Yönetmeliği 3 Ağustos 2001 tarihinde yayımlanan yeni Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmış, bu Yönetmeliğin bazı hükümleri de sırasıyla 18 Ocak 2002 ve 2 Nisan 2002 tarihlerinde yayımlanan Yönetmelik değişiklikleri ile yeniden düzenlenmiştir.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu teşkilatı ve hizmet birimlerinin görev ve yetkileri ile ilgili hükümler Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliğinin 9., 10. ve 11. maddelerinde belirtilmiştir. Fonun merkezi Ankara'dadır. Fon, ihtiyaç duyulması halinde, Yönetim Kurulunun teklifi üzerine, Kurul kararıyla, gerekli görülen yerlerde geçici veya daimi teşkilat kurmaya, ihtiyaç duyulması halinde mevcut daire başkanlıklarının birleştirilmesine, genişletilmesine, kaldırılmasına, görev yerlerinin değiştirilmesine veya yeni daire başkanlıklarının kurulmasına yetkilidir.

Fon teşkilatında 18 Ocak 2002 tarihinde yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile yeni düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre, Fonun merkez ve İstanbul teşkilatı aşağıda belirtilen ana hizmet ve yardımcı hizmet birimlerinden oluşmaktadır.

Merkez teşkilatı ;

Ana hizmet birimleri;

- 1- Finansman Dairesi Başkanlığı,
- 2- Varlık Yönetim Dairesi Başkanlığı,
- 3- Hukuk Dairesi Başkanlığı.

Yardımcı hizmet birimleri;

- 1- Yönetim Kurulu Özel Büro Müdürlüğü
- 2- İnsan Kaynakları ve Bütçe Dairesi Başkanlığı

İstanbul'da Bulunan Ana Hizmet ve Denetim Birimleri

a) Ana hizmet birimleri

- 1- Tasfiye Dairesi Başkanlığı,
- 2- Tahsilat Dairesi Başkanlığı,
- 3- İştirakler Dairesi Başkanlığı,
- 4- Gayrimenkuller Dairesi Başkanlığı.

b) Denetim birimi;

- Denetlemeler Dairesi Başkanlığı

5.2. İnsan Kaynakları ve Eğitim

BDDK, 4389 sayılı Kanun uyarınca Hazine Müsteşarlığından devren ve naklen, Merkez Bankasından naklen ve geçici görevli olarak gelen personelle faaliyete geçmiştir. 2001 yılı içinde Kurumun personel ihtiyacını karşılamak amacıyla, 7 Bankalar Yeminli Murakıp Yardımcısı, 45 Bankacılık Uzman Yardımcısı, 14 Kurum Uzman Yardımcısı, 7 Avukat (Kurum Uzman Yardımcısı) olmak üzere toplam 73 personel alınmıştır.

Mevcut personelin, hizmet grupları ve unvanlar bazında dağılımı aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 5.1. Unvanlarına Göre Personel Sayısı

GRUBU	UNVANI	
A	Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu Başkanı	1
A	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Bşk. Yrd.	1
A	Kurum Başkan Yardımcısı	3
A	Kurum Danışmanı	1
A	Daire Başkanı	15
A	Daire Başkan Yardımcısı	35
B	Bankalar Yeminli Murakıpları	51
B	Bankalar Yeminli Murakıp Yardımcısı	26
B	Bankacılık Uzmanı	22
B	Bankacılık Uzman Yardımcısı	55
B	Kurum Uzmanı	15
B	Kurum Uzman Yardımcısı	14
B	Avukat (Kurum Uzmanı)	3
B	Avukat (Kurum Uzman Yardımcısı)	7
B	BYMK Özel Büro Müdürü	1
B	Mimar-Mühendis	1
B	Mütercim-Tercüman	1
B	Doktor	1
C	İdari Şef	9
C	İdari Personel	9
C	Kütüphaneci	2
C	Sekreter	28
C	Santral Görevlisi	2
C	Kat Bakım Görevlisi	1
C	Şoför	17
D	Dağıtıcı	2
Toplam		323

Tablo 5.2. Personelin Hizmet Gruplarına Göre Dağılımı

Hizmet Grubu	Personel Sayısı	Toplam İçindeki Payı (%)
(A) Yönetici Personel Grubu	56	18
(B) İhtisas Personel Grubu	196	60
(B) Müdürler Grubu	1	0
(C) İdari Personel Grubu	67	21
(D) Destek Personel Grubu	3	1
Toplam	323	100

Personelin hizmet grupları itibariyle eğitim düzeyine ilişkin dağılımı ile bu dağılımın toplam içindeki payları ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.3. Personelin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Hizmet Grubu	İlköğretim	Lise	Yüksekokul	Master	Doktora
(A) Yönetici Personel Grubu			28	26	3
(B) İhtisas Personel Grubu			170	27	1
(C) İdari Personel Grubu	3	16	48		
(D) Destek Personel Grubu		3			
Toplam	3	19	247	53	4
Toplam İçindeki Pay (%)	1	6	76	16	1

BDDK'nın insan kaynakları politikasının amacı, Kurumun görevlerini etkin ve verimli bir şekilde yerine getirebilmesi için bankacılık konusunda uzmanlaşmış, meslek ilkelerine bağlı, bankaların mali bünyelerine ve faaliyetlerine ilişkin tespit ve çözümlerine ulusal ve uluslararası düzeyde güven duyulan personelin yetiştirilmesini sağlamaktır. Bu çerçevede, Kurum personelinin göreviyle ilgili bilgi ve becerisinin artırılması, meslekteki gelişmeleri izlemesi ve bu suretle hizmetlerin etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla, hizmet içi eğitim, yurt içi kurs, seminer ve benzeri eğitim faaliyetleri ile yurt dışı eğitim programlarına katılım sağlanmaktadır.

Diğer yandan, 2002 yılında oluşturulan eğitim alt komisyonları ve eğitim komisyonları aracılığıyla Kurumun eğitim ihtiyaçlarının tespiti çalışmaları devam emekte olup, hazırlanan eğitim anketleriyle Kurum çalışanlarının eğitim ihtiyaçlarının yanı sıra sektöre yönelik eğitim ihtiyaçlarının da belirlenmesi hedeflenmektedir.

Tablo 5.4. Eğitim Programlarına Katılım

Hizmet Grubu	Yurtiçi Eğitim (Kurum Dışı)	Yurtiçi Eğitim (Hizmet İçi)	Yurtdışı Eğitim (Lisansüstü)
(A) Yönetici Personel Grubu	5		
(B) İhtisas Personel Grubu	157	73	2
(C) İdari Personel Grubu	6	26	
(D) Destek Personel Grubu		3	

5.3. Bilgi Sistemleri

Yeni bir kurum olmasına rağmen, bilgi sistemlerine kısa zamanda önemli yatırımlar yapan ve bilgi sistemleri açısından hızlı bir gelişme çizgisine kavuşan BDDK, 2001 yılında da yatırım ve çalışmalarını sürdürerek, her geçen gün daha fazla oranda elektronik hale gelen ve bilgi bağımlılığı artan bankacılık sektörü ile uyumlu, hatta mümkün olduğunca daha ileri bir bilgi sistemine ulaşmayı hedeflemektedir.

Türk bankacılık sistemi ve kamuoyu ile etkin ve güncel bir iletişim altyapısı sağlama amacıyla yürütülen çalışmalar sonucunda, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun İnternet sitesi 31 Mart 2001 tarihi itibariyle yenilenmiş ve site BDDK ve çalışma alanlarıyla ilgili olarak bankaların, mevduat sahiplerinin ve kamuoyunun ihtiyaç duyabileceği bilgileri içerir hale getirilmiştir. Sitenin güncellenmesi konusuna azami düzeyde özen gösterilerek, bankacılık sistemi ve kamuoyunun, zamanında, güncel ve doğru bilgiye erişiminde önemli bir gelişme sağlanmıştır. Site, uluslararası kamuoyunun ve yatırımcıların bilgilendirilmesi amacıyla, Türkçe sunum için söz konusu olan ilke ve hedefler çerçevesinde, aynı tarih itibariyle İngilizce olarak ta kullanıcıların hizmetine sunulmuştur.

Ayrıca, kurum içi haberleşme ve koordinasyonu daha etkin bir düzeye çıkarmak için, BDDK intranet sitesi kullanıma açılmış ve bu site dahilinde birimler için ortak çalışma platformları, kurumsal ve kişisel duyuru alanları ve personel iletişim alanları hizmete sunulmuştur.

Yukarıdakilere ek olarak, 2001 yılında Ankara ve İstanbul ofisleri arasında hızlı, güvenilir ve güçlü bir iletişim altyapısı kurmak için söz konusu iki merkez arasında 2 Mbit/sn genişliğinde bir özel hattı devreye alınmıştır. Bu hat aracılığıyla, iki merkez arasında hem veri hem de uygulama paylaşımı sağlanmıştır.

Fiziki altyapıyı geliştirme konusundaki çabalara ek olarak, hem bilgi sistemleri alanındaki uzmanlar yoğun bir eğitim programından geçirilmiş, hem de kurum dahilindeki tüm personelin bilgi teknolojisi kullanımı konusunda bilgi ve becerilerini daha ileri düzeylere taşımak için tüm personeli kapsayan "Microsoft Windows 2000 Professional" ve "Microsoft Office 2000" eğitimleri düzenlenmiştir.

5.4. Bütçe Uygulama Sonuçları

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu 2001 yılı bütçesi Kurum ve TMSF'nin bazı harcamalarını karşılamak üzere konsolide bazda hazırlanmıştır. Bu çerçevede, BDDK 2001 yılı konsolide bütçesinde, 35.1 trilyon lirası Kurum, 927 milyar lirası ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun bazı harcamalarını karşılamak üzere, toplam 36 trilyon lira başlangıç ödeneği öngörülmüştür. Bankalardan giderlere katılma payı olarak alınması öngörülen 22 trilyon lira ile 2000 yılında bina inşaatı için ayrılan 14 trilyon liralık karşılık dikkate alınarak, bütçede gelir-gider farkı öngörülmemiştir.

Ayrı bir tüzel kişiliği, karar organı ve bütçesi olan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna ait bazı giderlerin taahhüt, tahakkuk ve ödenmesindeki sorunlar dikkate alınarak, Kurul kararıyla Konsolide bütçede Fon'un bazı harcamaları için ayrılan 927 milyar liralık ödenek, Kurum bütçesindeki "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Giderleri" maddesine aktarılmıştır. Söz konusu tutardan 2001 yılında 52,5 milyar lira TMSF giderleri için harcanmıştır.

2001 yılı içinde yeni personel alımı nedeniyle personel harcamaları için bütçenin değişik tertiplerinden toplam 2.590 milyar liralık aktarma yapılmıştır. Ayrıca, dolar kurunda öngörülenin üzerindeki artış sonucunda Kurum hizmet binalarının kira giderleri için 1.350 milyar liralık ödenek aktarımında bulunulmuştur. İlave olarak, transfer giderleri başlığı altında da 255,9 milyar liralık aktarma yapılmıştır.

Tablo 5.5. 2001 Mali Yılı Gider Bütçesi (Milyon TL)

Ödeneğin Adı	Dönem		Genel Ödenek Toplamı	Dönem İçi Kullanılan	Dönem Sonu Ödenek
	Başı Bütçe	Revize			
Personel	6.421.000	2.590.000	9.011.000	8.397.392	613.608
Yolluklar	1.539.600	0	1.539.600	974.509	565.091
Hizmet Alımları	8.739.600	-1.793.600	6.946.000	6.470.651	475.349
Tüketim Malları Ve Malzeme Alımları	520.000	0	520.000	209.807	310.193
Diğer Ödemeler	180.000	0	180.000	120.382	59.618
Demirbaş Alımları	217.000	-25.000	192.000	125.625	66.375
Makina-Teçhizat Ve Taşıt Alımları	3.258.000	-100.000	3.158.000	2.285.645	872.355
Yapı,Tesis Ve Büyük Onarım Giderleri	14.000.000	0	14.000.000	0	14.000.000
Transfer Giderleri	1.124.800	255.880	453.400	379.625	73.775
Toplam	36.000.000	0	36.000.000	18.963.638	17.036.362

2001 Aralık sonu itibarıyla toplam 18.963 milyar lira bütçe gideri gerçekleşmiş ve bütçe giderlerinin ödeneklere oranı yüzde 52,7 olmuştur. Bu durumun nedeni Ankara da satın alınan arsa üzerinde yapılması tasarlanan kurum binası inşaatına başlanılamamış olmasıdır. 2001 yılı bütçe harcamalarının yüzde 44,3'ü personel, yüzde 5,1'i yolluk, yüzde 34,1'i hizmet alımları, yüzde 1,1'i tüketim malları ve malzeme alımları, yüzde 0,6'sı diğer ödemeler, yüzde 0,7'si demirbaş alımları, yüzde 12,1'i makine teçhizat ve taşıt alımları, yüzde 2'si ise transfer giderlerine aittir.

Tablo 5.6. 2001 Yılı Ödenek ve Harcamalarının Ekonomik Ayrımı (Milyon TL)

Ödenek Türü	Başlangıç Ödeneği	Revizyon	Genel Ödenek Toplamı	Gerçekleşen Harcama	Yüzde Pay
Cari Harcamalar	17.617.200	771.400	18.388.600	16.298.369	86,0
<i>Personel</i>	<i>6.421.000</i>	<i>2.590.000</i>	<i>9.011.000</i>	<i>8.397.392</i>	<i>44,3</i>
<i>Diğer Cari</i>	<i>11.196.200</i>	<i>-1.818.600</i>	<i>9.377.600</i>	<i>7.900.977</i>	<i>41,7</i>
Yatırım Harcamaları	17.258.000	-100.000	17.158.000	2.285.645	12,1
Transfer Harcamaları	1.124.800	-671.400	453.400	379.624	2,0
Toplam	36.000.000	0	36.000.000	18.963.638	100,0

EK:
YASAL VE İDARİ DÜZENLEMELER

Tarih	Yasal ve İdari Düzenleme
08 Şubat 2001	: Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik
10 Şubat 2001	: Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine ilişkin Yönetmelik
03 Nisan 2001	: Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Emlak Bankası'nın Yeniden Yapılandırılmalarına İlişkin Usul ve Esasları hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı
30 Nisan 2001	: Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Emlak Bankası'nın görev zararı alacaklarının tasfiye edilmesi esas ve usulleri hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı
05 Mayıs 2001	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 4651 sayılı Kanun
31 Mayıs 2001	: 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapan 4672 sayılı Kanun
19 Haziran 2001	: 1 Eylül 2001 tarihinden itibaren Bankalar Kanununun 20'nci maddesinin 4'üncü fıkrasında belirtilen bankacılık ve mali hizmetlerde vergi kimlik numarası kullanımına ilişkin Tebliğ
27 Haziran 2001	: Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik ile Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkında Yönetmelik
30 Haziran 2001	: Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik
03 Temmuz 2001	: Kamu Bankalarına ilişkin hükümlerin de yer aldığı, 4684 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
13 Temmuz 2001	: Mali ve Kamu Sektörüne Yönelik Orta Vadeli Reform Programlarının Desteklenmesi Amacıyla Dünya Bankasından Sağlanan 1.1 Milyar ABD Doları Tutarındaki Kredilere İlişkin Anlaşmalar ile Ek Niyet Mektuplarının Onaylanması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı
03 Ağustos 2001	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliği
08 Ağustos 2001	: Türk lirası mevduat için tesis edilen zorunlu karşılıklara faiz ödemesine ilişkin Tebliğ
14 Ağustos 2001	: Vakıflar Bankası'nın (A) Grubu Hisseleri ile (B) Grubundan Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne Ait Olanların Satışı ile İlgili Usul ve Esaslara İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı
17 Ağustos 2001	: TL mevduat, DTH ve repo üzerindeki stopaj oranlarını farklılaştıran Bakanlar Kurulu Kararı
06 Eylül 2001	: Umumi Disponibilite Tebliği'nde değişiklik
14 Eylül 2001	: Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik ve Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkında Yönetmelikte değişiklik
20 Eylül 2001	: Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik

- 19 Ekim 2001** : Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası'nın kurulması hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı
- 26 Ekim 2001** : Özel Finans Kurumları Birliği Statüsü'nün yürürlüğe konulması hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı
- 30 Kasım 2001** : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamındaki bankalardan devralınacak döviz tevdiat hesapları için ayrılacak zorunlu karşılık oranlarına ilişkin Tebliğ.
- 14 Aralık 2001** : Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğe İlişkin Genelge
- 18 Ocak 2002** : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- 30 Ocak 2002** : Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- 31 Ocak 2002** : Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik
- 31 Ocak 2002** : Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- 31 Ocak 2002** : Yabancı Para Net Genel Pozisyon / Özkaynak Standart Oranının Bankalarca Konsolide ve Konsolide Olmayan Bazda Hesaplanmasına ve Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik
- 31 Ocak 2002** : Bağımsız Denetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik
- 31 Ocak 2002** : Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Yetkilerinin Geçici veya Sürekli Olarak Kaldırılması Hakkında Yönetmelik
- 01 Şubat 2002** : Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programının Uygulama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik
- 01 Şubat 2002** : 4389 Sayılı Bankalar Kanununun Geçici 4 üncü Maddesi Uyarınca Yapılacak Özel Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik
- 01 Şubat 2002** : Ziraat Bankası ve Halk Bankası'nın Yeniden Yapılandırma ve Özelleştirmeye Hazırlık Planlarının Uygulama Esas ve Usullerine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı
- 05 Şubat 2002** : Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına İlişkin Genelge
- 05 Şubat 2002** : 1 Şubat 2002 tarihinde yayımlanan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programının Uygulama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmeliğe İlişkin Düzeltme
- 02 Mart 2002** : 4389 sayılı Bankalar Kanununun Geçici 4'üncü Maddesi Uyarınca Yapılacak Özel Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- 07 Mart 2002** : Mevduat ve Kredi İşlemlerinde Uygulanacak Faiz Oranları ile Sağlanacak Diğer Menfaatler Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı

- 09 Mart 2002** : Mevduat ve Kredi İşlemlerinde Uygulanacak Faiz Oranları ile Sağlanacak Diğer Menfaatler Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararına ilişkin düzeltme kararı
- 27 Mart 2002** : 4389 Sayılı Bankalar Kanununun Geçici 4 Üncü Maddesi Uyarınca Yapılacak İkinci Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik
- 29 Mart 2002** : Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Yetkilerinin Geçici veya Sürekli Olarak Kaldırılması Hakkında Yönetmelikte değişiklik
- 29 Mart 2002** : 4389 sayılı Bankalar Kanununun Geçici 4'üncü Maddesi Uyarınca Yapılacak İkinci Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- 11 Nisan 2002** : Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmelik